ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 7 (445) ■ Iulie 2019 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

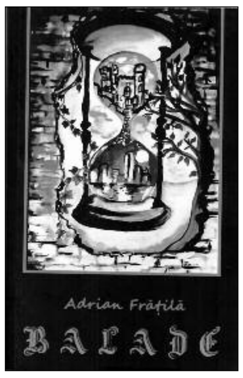

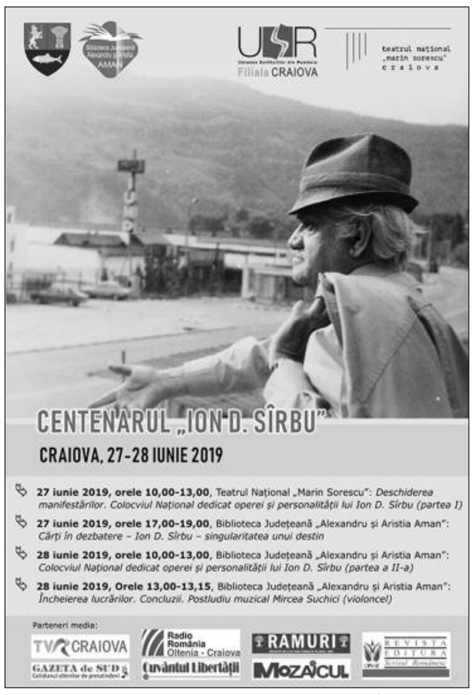
ȘTEFAN LUCHIAN - Colț din Strada Povernei

Centenar Ion D. Sîrbu, la Craiova:

„O sinteză. Un țipăt inteligent, o febră yalta, halucinație și moarte, adevăr și acuzare.”

Sărbătorirea exemplară a “Centenarului Sîrbu” la Craiova e un exemplu concret a ceea ce înseamnă suflul nou, adus de o echipă nouă, într-o filială a Uniunii Scriitorilor din România. O filială care, până nu de mult, se complăcea într-un prelung dolce farniente, tocmai a organizat un prim festival dedicat poetului Alexandru Macedonski. Acum, noul președinte, Ioan Lascu, și secretarul literar al Teatrului Național, Nicolae Coande, au conceput, împreună cu colaboratorii lor apropiați, evenimentul dedicat lui Ion D. Sîrbu pe două mari direcții. Una trebuia să asigure o serie de excelente comunicări susținute de sîrbologi mai vechi și mai noi iar a doua direcție era concentrată pe latura dramatică prin care să fie omagiat fostul secretar literar al Naționalului craiovean. Ambiția lui Nicolae Coande a fost să facă, în chiar preziua nașterii scriitorului, premiera unui spectacol după „Adio, Europa”. El a fost programat la ora 22 în sala care purta numele sărbătoritului și trebuia să se termine la miezul nopții. Atunci, la ora 12 fix, Coande a invitat lumea și actorii să închine, împreună, o cupă de șampanie în cinstea celui care s-a născut cu fix 100 de ani în urmă. Regizorul Bogdan-Cristian Drăgan a beneficiat de o dramatizare a faimosului roman făcută de Nicolae Coande și a reușit, într-un termen extrem de scurt, să facă o memorabilă punere în scenă. Angel Rababoc (Candid), Nicolae Vicol (Tutilă, Sommer, Bura, Taurul), Constantin Cicort (Călăul), Anca Dinu (Olimpia), Gabriela Baciu (Îngerul 1) și Petronela Zurba (Îngerul 2) au fost cei care ne-au arătat ce înseamnă: un camion negru în vremurile tulburi, un om Candid, prins între farurile orbitoare ale istoriei, o femeie - Olimpia - care înțelege tot ce se petrece și vrea să-și salveze bărbatul, niște bufoni, niște turnători și Isarlîk-ul, locul unde totul pare adevărat și nimic nu are consistență. Le-a reușit pe deplin. Două zile de comunicări și evocări ale celor care l-au cunoscut sau studiat temeinic pe Ion D. Sîrbu, la Teatru Național Marin Sorescu și la Biblioteca județean ...Aristița Aman au reușit să readucă în atenție, la Centenarul său, un scriitor și un om. Au fost cât se poate de vii, și unul și altul. Din București au venit Mihail Șora, însoțit de tânăra sa soție, Luiza, Răzvan Voncu, Sorin Lavric și Luigi Bambulea, din Iași - Antonio Patraș, din Bacău - Vasile Spiridon, din Cluj - Ovidiu Pecican și Laszlo Alexandru, din Petroșani - subsemnatul, din Sibiu - Ion Dur, din Pitești-Nicolae Oprea iar din Craiova - Emil Boroghină, fostul mare director al Naționalului craiovean, Ioan Lascu, Nicolae Coande, Horia Dulvac, Ion Munteanu, Ionel Bușe și Florea Firan. La finalul manifestărilor a concertat, dovedindu-se un adevărat virtuos, maestrul violoncelist Mircea Suchici. Ca unul care am ascultat cu atenție toate comunicările, pot spune cu mâna pe inimă că am asistat la un regal literar-artistic. Până când va apărea volumul ce va cuprinde toate aceste intervenții care, de astă dată, vor fi in extenso îmi veți da dreptate. Drept pentru care organizatorii merită, acum și aici, o adâncă reverență din partea noastră. La început, soții Șora au prezentat un sfert de oră dintr-un film – document despre filosof și epocile pe care le-a străbătut și înfruntat. Gazdele au considerat că ar fi un gest de curtoazie față de Centenarul aflat printre noi, ca să vorbim, fiecare, mai puțin decât domnia sa. Și toată lumea a încercat, de bine, de rău, să se conformeze respectând atât Centenarul, care se afla în mijlocul nostru, cât și pe cel aflat Dincolo de nori.

MIHAI BARBU

Post Scriptum 1 Acum, la final, profit de ocazie să reiterez, ca membru al filialei Pitești, ceea ce am spus și la întâlnirea noastră cu conducerea Uniunii Scriitorilor din România. E mare păcat că, în ciuda faptului că din filiala noastră face parte, în calitate de scriitor, IPS Calinic, Piteștiul se dovedește a fi locul sadovenian în care, de ani de zile, nu se întâmplă nimic notabil pe plan spiritual. Lipsa de dialog de la nivelul conducerii, ne văduvește filiala de promovarea unor manifestări cu semnificativ ecou național. Suntem siguri că acest minunat coleg de breaslă, Calinic Argeșeanul, cu spiritul său organizatoric, cu harul său de a se face ascultat atât de mireni cât și de credincioși, cu puterea sa de a pune lucrurile pe un făgaș înalt ar putea fi cheia unor evenimente culturale majore. Dacă orgoliile mărunte ale unor oameni trecători, prin funcții și prin viață, nu vor fi lăsate deoparte, nimic important nu se va petrece, vreodată, în filiala noastră. A bon entendeur, salut!

PS 2 O precizare: fotografia lui Ion. D. Sîrbu de pe afișele manifestărilor de la Craiova și Petroșani îmi aparține și a fost făcută în 1987, în drum spre Petrila. Vorba lui Tudor Mușetescu: „Sunt modest, cu o condiție: să se știe!”

La Petroșani, Ziua Mondială a Poeziei s-a sărbătorit sub deviza lui Sir Anthony Hope: „Poeții, primii învățători ai omenirii”

Pentru prima oară la Petroșani, în cadrul Zilelor orașului, poeții și iubitorii liricii au reușit să aibă parte și de o zi a lor. E vorba de organizarea primei ediții a „Zilei Mondiale a Poeziei” care a adus, la poalele Parângului, 12 poeți din triunghiul Craiova-Târgu Jiu-Petroșani. Ei au fost împărțiți în trei echipe care au dat curs invitațiilor venite din partea elevilor de la colegiile „Carmen Sylva”, „Hermes” și „Dimitrie Leonida”. În cadrul proiectului „Scriitori în școală”, în ziua de 30 mai a.c., au răspuns prezent poeți legați sentimental de Petroșani și care n-au avut alte angajamente editoriale la „Bookfest”. Sub deviza lui Sir Anthony Hope (“Poets, the first instructors of manking”/ „Poeții, primii învățători ai omenirii”) ei au citit din antologia dedicată lor („12 poeți & 120 de poezii”) apărută, cu acest prilej, la Editura „Autograf MJM” din Craiova. Prefața cărții („Poezia în Valea Jiului”) a fost semnată de Dumitru Augustin Doman. Din Craiova au venit Ioan Lascu și Nicolae Coande, din Tg. Jiu - Nicoleta Crăete, Adrian Frățilă, Ion Hirghiduș și Spiridon Popescu iar din partea gazdelor au onorat manifestarea Dumitru Velea, Dan Ioan Nistor, Roxana Filip, Marian Boboc, Valeriu Butulescu și Mihai Barbu. Colaboratorul nostru, Mihai Barbu, a fost, în calitate de consilier local, inițiatorul acestei prime manifestări poetice la Petroșani. O manifestare care se vrea, neaparat, tradițională... **(M. B.)**

Constantin Trandafir 80

La împlinirea frumoasei vârste de 80 de ani, criticul literar Constantin Trandafir a avut alături familia, câțiva dascăli, dar și numeroși prieteni de-ai săi, scriitori, cititori, iubitori ai cărții și ai valorilor culturale. Dascăl a zeci de generații de liceeni din Câmpina, profesorul de limba și literatura română Constantin Trandafir are la activ mii de articole publicate, fie în reviste de specialitate, fie în presă, acolo unde a avut rubrică și a asigurat multă vreme editorialul, intrând în polemici aprinse cu oamenii vremurilor. Dar mai presus de toate, profesorul Constantin Trandafir a scris multe cărți. Chiar la aniversarea sa a mai lansat romanul rela-fiction – „Trei crai plus Infernul”, apărut la Editura Eikon. Și ce loc mai inspirat pentru o astfel de aniversare decât înconjurat de cărți, inclusiv de cărțile sale, la Biblioteca Municipală „Dr. C. I. Istrati” din Câmpina. Au fost momente emoționante, fiind omagiat un om care și-a pus viața în slujba culturii românești.

La mulți ani, domnule profesor Constantin Trandafir!

Carte nouă

Adrian Frățilă - *Balade* (Editura Măiastra, 2018)

Deși optzecist și ca vârstă și ca an al debutului editorial, Adrian Frățilă este un poet aparte în cadrul generației sale. El nu cultivă cotidianul derizoriu, nu e ludic, nu e ironic, nu e intertextual. El e un nostalgic și scrie în vers clasic, dar o face după toate regulile, fără note false sau versuri șchioape, ba practicând cu succes eufonia. E ceea ce se întâmplă și în cel mai recent volum al său cu titlu simplu – *Balade*. Adrian Frățilă pare a revigora balada, în siajul de peste decenii al poeților din Cercul de la Sibiu (Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Ioanichie Olteanu...). De văzut *Balada trofeeelor de vânătoare* unde vânătorii împușcă anotimpuri, dar în final vânătorii se trezesc a fi chiar ei trofeele „ostenite atinse de stindardul/ răsunător și veșnic al frunzelor ce pier”. Poetul creionează cu serenitate zădărnicia și absurdul lumii în versuri de-o armonie perfectă: „Pâinea grea aruncă brutării în aer/Ceasul primăriei pendulează-n vid/Cinematografe mișcă niște ziduri/oferind regate de celuloid” sau :„Zăvorul dintre lumi tresare/Barca plutește spre cei vii/Se traficheazà disperare/pe malurile sângerii” sau din această *Baladă a pustiului*: „Cândva din zarea ultimei speranțe/sosiră caravane orbitoare/ce delirau că-n inima saharei/e raiul cu miresme și odoare/Coroanele au asmuțit armate/crescând pe cai din lungile oțele/Duceau porunci să vânture deșertul/și-un ger imens mărșăluia cu ele...” Adevăratul Adrian Frățilă, nostalgicul ancestral este cel din *Baladă de nu m-aș întoarce*: „Am un cal înaripat/care din copită strigă/priponit într-un palat/cu pecete și verigă/Dacă-s trist și n-am cuvânt/ori de viață când mi-e sete/îi pun șaua și m-avânt/smulgând flinta din perete/Și mă duc – nu m-aș întoarce -/la izvor cu apă vie/urmărit de zmei și parce/până în copilărie”. **(DAD)**

Sic!

În legătură cu datele de naștere a celor trei mari clasici ai literaturii române: „Părerea mea este că trebuie să respectăm voința celor trei autori. Așadar, Caragiale s-a născut pe 30 ianuarie stil vechi/11 februarie stil nou (nu cum scrie G. Călinescu că s-a născut pe 29 ianuarie stil vechi), Eminescu s-a născut pe 20 decembrie stil nou 1849 (nu cum a întemeiat tradiția T. Maiorescu în favoarea zilei de 15 ianuarie stil vechi 1850), Creangă s-a născut pe 1 martie stil vechi/13 stil nou 1837 (nu cum apare în unele gazete, chiar de ținută, 10 iunie 1839).” (Dan Grădinaru, în *Convorbiri literare*, nr. 4 (280)/aprilie 2019). * „Vecinul lui Alimoș îl zări pe Alimoș umblând lela prin ogradă. Era spre seară. Alimoș se afla în singura lui zi liberă din lună. În restul săptămânilor lucrează una-ntr-una de-i sar capacele. Nu-i vorbă că își câștigă pe măsură, doar de aia-i patron al lanțurilor de magazine *Unantruna*. Are și un restaurant a cărui firmă amintește de numele magazinelor *La Neobositu* și mai are încă o crâșmă, *La Trei Boabe tricolore.*” (începutul unei proze de Virgil Rațiu, *Discobolul,* nr. 253-254-255/ianuarie-februarie-martie 2019). * „...de când scriitorul nu mai prea contează în societate decât dacă are talent și, pe urmă, în spate o oficină de publicitate puternică, în cazuri foarte rare deci, de atunci tot mai mulți vor *să se facă scriitori*, ba se și fac. Într-adevăr se fac, adică se prefac. Deh, scriitorii de ocazie, dar cum ocazia e totul azi, chiar și când i se spune *oportunitate*, cu un barbarism nespecific limbii române, al lor e succesul, a lor e gloria. De o clipă, ca multe altele, chiar mai bine stabilite printr-o pregătire specifică.” (Nicolae Prelipceanu, în *Viața Românească*, nr. 4/2019. * „După ce intră în atribuții depline, parlamentarii consideră că ei și-au ales poporul și nicidecum invers.” (Leo Butnaru, *Prima carte a leologismelor*, Ed. Junimea, 2019). * „În artă există valori, nu clasamente”. (Vasile Ghica, *Spații culturale*, nr. 64, mai-iunie 2019).

Iunie cu ploi și cărți, la Pitești

Ploaia, de la natura tot mai capricioasă. Cărțile, în festival. Transformat, anul acesta, în târg de profil. Cu edituri și standuri pe Centru. Vizitate din abundență de adulți și copii, tineri și bătrâni, femei și bărbați. Dornici să răsfoiască și să cumpere după gust și preferințe. Ceea ce-a determinat vânzări bogate, precum și ideea îndreptățită-a unei ediții mai ample în viitor, potrivit Bibliotecii ”Dinicu Golescu”, harnic organizator al manifestării...

Ce n-a uitat nici muzica în acțiunea sa. Rânduind cântări de folk, blues, rock, pop. În sala ori pe esplanada de la intrarea edificiului său. Protagoniști, Ducu Bertzi, omu` cu ghitara. Marcian Petrescu (vocalist, muzicuțist) cu ”Trenul de noapte”. Mike Godoroja cu-al său ”Blue Spirit”, într-un semiremember Led Zeppelin. Britanicii ăia dedați cu succes în veacu` trecut la un heavy metal chiar de neuitat. Iubitorii locali și nu numai având astfel prilej să zăbovească patru zile bune printre varii tomuri și sonuri, refrene de ieri și slovă de azi, pe sub teii-nmiresmați de pe Strada Mare. Fie ș-altădată... **(Adrian SIMEANU)**

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Între identitățile de umbră”

■ Lecturi. Între identitățile de umbră ale celor din alte timpuri, te simți precum o identitate mereu născîndă.

■ Analiza pune în problemă, contemplația nu. Analiza poate să rănească și chiar să-și ucidă atît obiectul cît și subiectul. La polul opus, contemplația acordă ambelor un statut intangibil.

■ Un copil poate iubi obiectele grație stării sale paradiziace. Noi putem iubi obiectele prin izbăvitoare chenoză. Iubirea pentru obiecte e cea mai dezinteresată iubire, deoarece obiectele nu-ți pot da altă replică decît propria lor existență.

■ „În Cișmigiu, pe lîngă mesele unde oamenii joacă șah (obicei nou), auzit această discuție care arată – contrar teoriei mele că trebuie să renunțăm a caragializa constant, relativizînd astfel totul – că I. L. Caragiale e mereu prezent. Un bărbat mai înalt admonestînd pe altul mai scund: -Mie să nu-mi vii cu argumente! Auzi, n-am nevoie de argumente. Eu vreau *elemente*, dom'le!” (Monica Lovinescu).

■ Decrepit, fonf, abia legîndu-și pașii unul de celălalt, are totuși un merit emoționant. Acela de-a ne înfățișa senectutea în inocența sa despuiată.

■ A gîndi la rigoare precum Celălalt, a simți fatalmente ca tine însuți.

■ Moment negru: Nimic nu mai merită scris, s-ar cuveni citit totul.

■ Moment negru. Citind, te dăruiești lumii, iar lumea ți se dăruie. Scriind, ți-e teamă că nici una nici alta.

■ „Există o legătură între noi și mobilele noastre. Canapelele noastre moi răspund unei nevoi de devitalizare. Mobilele din secolul al XVII-lea (englezesc mai ales) corespund unei mentalități mai virile, mai uscate, mai viteze. Lumea nu se tolănea pe mobile capitonate nici în America secolului al optsprezecelea și începutul celui de-al nouăsprezecelea. Toată decadența Occidentului (în fața neo-puritanismului chinez, de exemplu) se vădește în mobilierul celui de al Doilea Imperiu, apoi în 1880, în acele fotolii monstruoase, adînci ca niște morminte, pentru că sunt mormintele voinței noastre” (Julien Green).

■ „Viciile intră în alcătuirea virtuților tot așa cum otrăvurile intră în compoziția leacurilor” (La Rochefoucauld). De unde posibila senzație de culpabilitate a virtuților ce se autoanalizează.

■ Nu o dată X, ins înzestrat cu calități sociale pînă la redundanță, plin de succese, mimează cu cochetărie neîmplinirea. O parodie a sacrificiului?

■ „Princess, din rasa spitz german, este o cățelușă fenomenală! Poreclită hipno-cățelul, Princess are 10 anișori, dar și propriul cabinet de psihoterapie pentru oameni în Guiseley, West Yorkshire, Marea Britanie. Ea a devenit celebră la Britain Got Talent, în 2015. Cățelușa neagră ca tăciunele și înaltă de doar 43 de centimetri este cunoscută la nivel mondial după ce l-a hipnotizat pe Simon Cowell în timpul emisiunii Britain Got Talent, în 2015. Stăpîna ei, Crystyna Lennon, de 43 de ani, de meserie hipnoterapeut, a inițiat-o pe micuță în tainele terapiei prin hipnoză încă de la vîrsta de doi anișori. Acum Princess își privește direct în ochi pacienții care încep să caște după doar un minut. Apoi pică în stare de hipnoză și se trezesc doar după ce cățelușa de 14 kilograme latră de trei ori” (**Click**, 2019).

■ Drum cu mașina printre munți. Unii îi privesc cu reculegere, alții vor să-i mute din loc.

■ Caracterul discontinuu, provocator al amintirii. „Nu ne amintim zile, ne amintim momente” (Cesare Pavese).

■ Acordul confidențial dintre viclenie și vanitate. Pornind de la premisa desconsiderării Celuilalt care ar putea fi manipulat, viclenia nu are un fond de vanitate?

■ „Poezia: memorie devenită imagine și imagine devenită voce” (Octavio Paz).

■ O ființă mitologică și un cîine alăturați în expresia tristeții, în tabloul lui Piero di Cosimo, **Satir jeluind o nimfă**. Impresionantă asociere afectivă a speciilor.

■ Resurecția copilăriei în amintire este în sine o stare de pietate. O pietate față de angelica ființă care ai fost.

■ A. E.: „Prezentul: aspectul «maturității» timpului, aparent rațional, pragmatic, «realist», dar în fapt cel mai labil, mai imprecis, mai năzuros, delimitat de trecut și viitor, adică de orizonturile ficțiunii care-l anturează”.

■ „Iris Apfel, fotomodel la 97 de ani. Străbunicuța defilează pentru Victoria 's Secret la cele mai fițoase prezentări de modă din lume. Este fenomenală! Iris Apfel este cel mai bătrîn fotomodel din lume și recent și-a reînnoit contractul cu agenția de manechine IMG. Ea defilează alături de Bella Hadid, Crissy Teigen, Heidi Klum și Naomi Campbel pe cele mai prestigioase podiumuri, avînd contract pînă în 2021, cu intenția de a-l onora” (**Click**, 2019).

■ 2017. O nouă sintagmă în limba română, favorită a comentariului politic: „pe repede înainte”.

■ Talentul conține și puterea de-a jertfi exactitățile minore, de speța fișei statistice sau a copiei fotografice.

■ Lirismul: un soi de conștiință în stare de ebuliție degajînd imagini, care la un moment dat se retrage în tăcere, poate pentru totdeauna.

■ O vioiciune nevrotică, fără acoperire întrucît nu-ți poate servi activitatea, declanșată anapoda cum o reacție a oboselii înciudate pe sine, bravînd printr-un fals.

■ Scrisul *versus* viață: Hemingway, aflat la începutul senectuții, se sinucide deoarece nu mai poate scrie. Viața *versus* scris: Cesare Pavese, aflat în plenară putere creatoare, se sinucide deoarece nu mai poate trăi.

■ „Sunt Haruri care fixează într-o deplină pace și într-un loc unic și Haruri care răpesc, într-un elan ce se avîntă dincolo de toate” (Monseniorul Ghika).

■ „Tot gîndindu-te la El, tot fiind absorbit în El, vine un moment în care încetează a mai fi ceva exterior minții și distinct de ea, situat afară și în fața subiectului. Cu alte cuvinte, încetează a mai fi *obiectum* și se transformă în *iniectum*. Dumnezeu se infiltrează în suflet și se confundă cu el sau, invers spus, sufletul se dizolvă în Dumnezeu, nu-l mai simte ca fiind diferit de el. Aceasta este *unirea* la care aspiră misticul. «Sufletul, vreau să zic spiritul acestui suflet, se face una cu Dumnezeu», mărturisește Sfînta Tereza în «**Sălașul al VII-lea**» (Ortega y Gasset).

■ Iubirea, ura, bucuria, durerea, atît de pline fiind de pulsația vitală, sunt refractare la condiția de artificiu. Dar nu de puține ori constituie tocmai prin aceasta tentația simulării lor, o tentație dominantă a fariseului.

■ Orice pierdere ireparabilă, fie și a unui mic obiect pe care nu-l găsești, nu este oare un echivalent al morții? O particulă de moarte anticipativ introdusă în viața ta.

■ Potrivit lui Herodot, persanii luau deciziile importante după ce le discutau de două ori: o dată fiind beți, o dată fiind treji.

■ Imprevizibilul: un dar, indiferent de natura sa, al obiectivității existențiale.

■ „Printre concursurile stranii ale lumii, aud că există și o competiție între străzi: care este cea mai înclinată stradă din lume. Condiția este ca strada să fie locuită în mod obișnuit și să fie pavată. Pînă de curînd, strada Baldwin din Dundin, Noua Zeelandă, deținea recordul cu o pantă de 35 %. Recent, locuitorii din Harlech, Țara Galilor, au depus actele și au dobîndit titlul cu strada lor numită Ffordd Pen Llech, care are o pantă de 36 %. Auzind că strada sa este detronată, primarul neozeelandez a zis că se va ruga zeilor pentru un cutremur care să le încline strada și mai mult. Să fie la ei!” (**Dilema veche**, 2019).

■ X mi-a închinat un comentariu mediocru, de care mă jenez. Y îl laudă ditirambic, imaginîndu-și că îmi face pe plac. E ca și cum X mi-ar fi dăruit o haină uzată și peticită ca vai de ea, iar Y m-ar fi ritisi: „ce haină elegantă ați căpătat!”.

■ Dintr-o convorbire surprinsă la local. Un consumator: „Singurul rol pe care actorul Radu Duda l-a putut interpreta cu succes în viața lui a fost cel de seducător al regalei Margareta. N-ar fi deloc imposibil, așa cum am auzit, ca ambiția cu pricina să-i fi fost «inspirată» de un «serviciu» ocult”. Interlocutorul său: „Ce mai încoace-încolo, actorașul a devenit un personaj de basm, așa cum n-ar fi putut visa în ruptul capului, replica bărbătească a amărîtei Cenușerese”.

■ „Libertatea de opinie și cea de asociere sunt, în general, menționate împreună. Este o greșeală. Cu excepția grupărilor naturale, asocierea nu constituie o nevoie, ci un expedient al vieții practice. În schimb, libertatea de expresie totală, nelimitată, indiferent despre ce opinie ar fi vorba, fără nici o restricție sau rezervă, este o nevoie absolută a inteligenței. Prin urmare, este o nevoie a sufletului, deoarece dacă inteligența nu se simte în largul ei, întregul suflet este bolnav. Natura și limitele satisfacerii corespunzînd acestei nevoi sunt înscrise în însăși structura diferitelor facultăți ale sufletului, căci unul și același lucru, se știe, poate fi limitat sau nelimitat, după cum lungimea unui dreptunghi poate fi mărită la nesfîrșit, fără ca lățimea să se modifice” (Simone Weil).

■ Senectute. Scopul major să-ți fie cel de-a memora sau cel de-a uita?

■ 25 decembrie 2017. O toană a naturii sau un indiciu divin? Neverosimil de caldă și însorită (20 grade C!), prima zi de Crăciun nu diferă cu nimic de o splendidă zi de Paști. Miracolul Nașterii și miracolul Învierii se suprapun.

■ Trece peste tinerețe o suflare a eternității. Iubirile, prieteniile, durerile par atunci date pentru totdeauna, aidoma unui Destin fără fine în decurgerea sa. A. E.: „Dar așteptarea, acea enormă, nelumească așteptare pe care mi-ai semnalat-o nu o dată ca o trăsătură a anilor tăi juni?” A fost o așteptare fără obiect precis și fără termene. Deschisă la rîndu-i spre infinit.

■ Stilul: o rezonanță a unei muzici morale, altminteri inaudibilă.

■ A. E.: „În tinerețe, senzația că ai vorbit prea mult și ai scris prea puțin. Acum, senzația că ai vorbit prea puțin și ai scris prea mult”.

■ „Cine ar avea curajul nebun să intre în locuința lui Kanathip Nadhip, din Phitsanulok, Thailanda, ar avea parte de o surpriză de proporții. Nadhip crește de 20 de ani un crocodil pe care l-a adus acasă pe post de animal de companie pentru cei doi copii ai săi. Reptila s-a integrat perfect în familie. De ani buni, Nadhip nu își mai încuie ușa locuinței. Nici un hoț nu are curajul să intre pentru că dincolo de ușă îl așteaptă niște fălci fioroase” (**Click**, 2018).

■ Și totuși cît de stingheritoare e declararea așa-zicînd profesiei de „filosof”! Citesc într-o listă de semnături: „Andrei Pleșu (scriitor, rector NEC), „Andrei Cornea (filosof)”. Să fie dl. Cornea mai... filosof decît dl. Pleșu?

■ Semnăturile capricioase, fantast revărsate în volute pot exprima la fel de bine două firi opuse: fie una voluntară, cu apetențe dominatoare, fie una timidă ce resimte nevoia unei compensații chiar și de ordin formal.

■ Există unele pierderi ireparabile prin circumstanțele ce le succed și altele ireparabile prin însăși natura lor din capul locului perceptibilă. Desigur ultimele sunt mai oneste.

■ „Am remarcat adesea la oamenii dotați cu spirit în sensul înalt al cuvîntului, că acest spirit are în tinerețe articulații și aspecte uscate, colțuroase, anchilozate, foarte puțin maleabile. Cu cît oamenii îmbătrînesc, cu atît spiritul lor devine mai suplu, mai cald, dobîndind o înfățișare mai organică. S-ar zice aproape că pentru spirit – timpul este o dimensiune a întineririi” (Blaga).

■ La început neîntîmplatul ți se înfățișează ca un capriciu meteorologic, pasager al unei zile frumoase, care nu-i schimbă prea mult natura, acum îl resimți ca pe o stihie căreia practic e imposibil să i te opui.

■ Morala cuvîntului se poate măsura inclusiv prin raportarea sa la tăcerea cu care se află în competiție, în spirit loial sau, vai, de-atîtea ori, neloial.

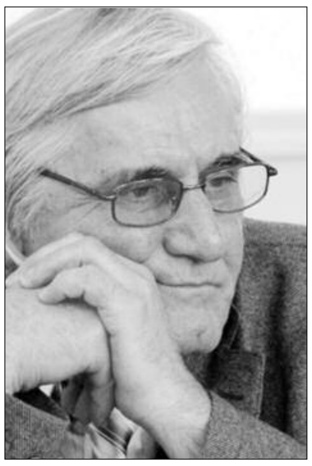
■ „În România, în 2009, se tăiau ilegal 29 de copaci pe zi. În 2018, numărul acestora a ajuns la 34, adică peste 10.000 de copaci anual” (**Dilema veche**, 2019).

■ Ultima zi din anul 2017. Ce-ai mai putea aștepta, ca scriptor, de la un an nou? O frenezie a limitelor? Dispoziție tot mai rară și aceasta.

Un copil poate iubi obiectele grație stării sale paradiziace. Noi putem iubi obiectele prin izbăvitoare chenoză. Iubirea pentru obiecte e cea mai dezinteresată iubire, deoarece obiectele nu-ți pot da altă replică decît propria lor existență.

aforisme

Nicolae Oprea

Dublu centenar: Cornel Regman şi Ion D. Sîrbu

Prin hazardul vieţii şi al morţii, doi scriitori majori (şi prieteni de-o viaţă) din nucleul Cercului Literar de la Sibiu s-au născut în acelaşi an şi au trecut în nefiinţă la intervale decenale. Cornel Regman s-a născut în satul Daneş din judeţul Mureş în 28 noiembrie 1919 şi a murit în 14 iulie 1998 în Bucureşti; iar Ion D. Sîrbu s-a născut în 28 iunie în colonia minieră Petrila din judeţul Hunedoara şi a murit la Craiova în 17 septembrie 1989. Aşa se face că anul acesta se împlinesc o sută de ani de la naşterea celor doi cerchişti şi două decenii de la dispariţia lui Cornel Regman şi trei de la moartea lui Ion D Sîrbu. Au debutat amândoi în 1941, în numărul al doilea al efemerei reviste studenţeşti tutelată de Lucian Blaga, *Curţile Dorului*, al cărei redactor-responsabil era Radu Stanca: Cornel Regman cu *Însemnări* (critice), Ion D Sîrbu cu povestirea *Duminecă*. Se vor remarca, apoi, în *Revista Cecului Literar* din 1945: Sîrbu ca prozator în devenire, publicând povestirea cu substrat psihologic *Compartiment*, în timp ce Regman devine cronicarul literar al revistei, împreună cu I.

Negoiţescu. După absolvirea Facultăţii de Litere şi Filosofie, în anii tulburi imediat postbelici şi în deceniul proletcultist, destinele lor se despart pentru multă vreme, sub presiunea istoriei vitrege.

Anticipând aniversarea centenară, a XVII-a ediţie a Simpozionului Naţional *Actualitatea Cercului Literar de la Sibiu* a fost dedicată personalităţii lui Cornel Regman (*Critica Cercului Literar. Centenar Cornel Regman*). Lucrările simpozionului s-au desfăşurat în 24-25 mai în sala de spectacole a Teatrului Gong din Sibiu şi la Librăria Humanitas, sub coordonarea lui Dumitru Chioaru, secondat de Ioan Radu Văcărescu. La dezbaterea tematică despre criticul cerchist - moderată de Al. Cistelecan şi subsemnatul - au mai participat: Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămând, Liviu Ioan Stoiciu, Tudorel Urian, Ion Dur, Silviu Guga ş.a. Dezbaterea a fost continuată în timpul lansării unei cărţi recente: *Cornel Regman. A fi critic literar* (Ed. Muzeul Literaturii Române, 2018) de Florina Lircă- Moldovan, teză de doctorat la origine. Lucrarea acesteia este, într-adevăr, o monografie exemplară, care pune fundamentul pentru (re)valorificarea operei regmaniene. Cutezătoare şi laborioasă, Florina Lircă-Moldovan nu se lasă descurajată de complexitatea şi diversitatea materiei bio-bibliografice din jurul subiectului şi realizează o monografie fără cusur. Apreciabil este şi cuantumul de obiectivitate, întrucât autoarea, deşi pasionată de subiect, nu ocoleşte problemele spinoase din biografia spirituală a „personajului” său, ajungând să le explice în contextul proletcultist al epocii prin apel direct la textele pe care criticul însuşi le-a ignorat în volume, din perioada când era redactor la *Almanahul literar / Steaua*, semnând Dan Costa (sub interdicţia de semnătură). Explorarea în sincronie a evenimentelor literare în care a fost implicat Regman, este completată, în capitole diferenţiate tematic, de perspectiva diacronică, înfruntând riscul inevitabilelor reluări în comentariu. După analize aprofundate ale textelor critice şi argumentări judicioase cu sprijinul citatelor ilustrative, evitând atitudinea encomiastică, autoarea studiului ajunge la concluzii de afirmare tranşantă a valorii subiectului investigat. Temeinicia cercetării este probată prin identificarea/ comentarea proiectului monografic rămas în manuscris despre *Ion Budai-Deleanu*, colaborarea criticului la *Lexiconul literaturii universale* din Budapesta (despre scriitori români) şi a numeroaselor texte critice care n-au fost incluse în nici unul din volumele antume ale lui Cornel Regman.

Prima zi a simpozionului s-a încheiat cu decernarea premiilor intrate deja în tradiţie: Premiul „Cercul Literar de la Sibiu” acordat revistei *Viaţa Românească*, în paginile căreia Cornel Regman a semnat ani la rând cronica literară (şi după ce a ieşit la pensie din redacţie); Premiul „Euphorion” acordat lui *Dinu Flămând*, despre poezia căruia a vorbit Al. Cistelecan. Plus recitalul poetic al participanţilor. Iar în a doua zi au fost lansate cartea de memorialistică a altui critic cerchist, Nicolae Balotă, *Abisul luminat* (prezentată de Carmen Elena Andrei) şi numărul 1/ 2019 al revistei *Euphorion* (descris de Ioan Radu Văcărescu). Au urmat alte lansări de carte actuală: Andrei Zanca – *Eseuri şi însoţiri critice*; antologia *Viscolesc zăpezile albastre// 50 de poeţi evrei născuţi în România*, de Etgard Bitel, prefaţată de Dumitru Chioaru; Ligia Csiki – *Dereticarea timpului*. După decernarea premiilor de creaţie pentru liceeni *Iustin Panţa* (moderator: Rita Chirian), simpozionul omagial s-a încheiat cu un recital poetic susţinut de actorii Lerida Buchholtzer şi Emil Cătălin Neghină.

*

În Craiova, oraşul de adopţiune al lui I. D. Sîrbu, în preajma zilei sale de naştere (în intervalul 26-28 iunie), s-a adunat majoritatea sîrbologilor din ţară în cadrul Colocviului Naţional cu tema *Locul şi importanţa operei lui Ion D. Sîrbu în literatura română postbelică (1945-1989)*, organizat de Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor, Biblioteca Judeţeană „Alexandru şi Aristia Aman” şi Teatrul Naţional „Marin Sorescu ”. Invitat de onoare a fost filosoful Mihai Şora, care a trecut deja pragul centenarului. După cuvintele de întâmpinare ale organizatorilor – Ioan Lascu – preşedintele Filialei U.S.R., Nicolae Coande – secretar literar şi Alexandru Boureanu – directorul teatrului -, Luiza Şora a prezentat un fragment din documentarul *„Sub zidurile Troiei roşii – despre condiţia intelectualului în totalitarism”, un omagiu adus lui Ion D. Sîrbu*, purtând şi un dialog în direct cu înţeleptul Mihai Şora. Partea artistică a colocviului va fi completată în seara zilei de 27 iunie cu spectacolul *Adio, Europa!* focalizat pe tragedia existenţială a lui Candid Desiderius sub comunism, susţinut în sala care poartă numele scriitorului omagiat. Dramatizarea selectivă a romanului-capodoperă, realizată de poetul Nicolae Coande, a fost pusă în scenă de regizorul Bogdan-Cristian Drăgan, într-un spectacol de excepţie care îmbină tragismul cu satira, ajutat de distribuţia: Angel Rababoc, Nicolae Vicol, Constantin Cicort, Anca Dinu, Gabriela Baciu şi Petronela Zurba. Să consemnăm, în acest context, absenţa doamnei Elisabeta Sîrbu - soţia ocrotitoare a scriitorului pe drumul sinuos al vieţii – din motive de sănătate, atât de la spectacol cât şi de la colocviu.

Simpozionul critic propriuzis – găzduit în prima zi de Teatrul Naţional - a fost iniţiat de Emil Boroghină cu evocarea pe fir istoric *Ion D. Sîrbu, secretar literar, conferenţiar şi dramaturg al Teatrului Naţional* Craiova. Au conferenţiat în continuare: Nicolae Oprea cu *Stadiile receptării critice ale operei lui Ion D. Sîrbu*, Antonio Patraş (*Ion D. Sîrbu, romancier al condiţiei umane*), Adrian Dinu Rachieru (*Ion D. Sîrbu, un vizionar?*), Ionel Buşe (*Ion D. Sîrbu şi scepticismul ironic*), Luigi Bambulea (*Alegorie şi dez-iluzie. Reflecţie despre relevanţa supraestetică a artei*), Nicolae Coande (*Nomenclatorul meseriilor dificile în romanul „Adio, Europa!”*) şi Mihai Barbu (*Convorbiri cu dl. Gary. Discuţii reale consemnate de Securitate la lumină din dosarele CNSAS*). După amiază, la Biblioteca Judeţeană, s-au propus câteva cărţi în dezbatere, intrate cu mai mult sau mai puţin timp în urmă în bibliografia critică: *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!” de Ion D. Sîrbu* (1999) de Toma Grigorie; *Un aisberg deasupra mării. Eseu despre opera postumă a lui Ion D. Sîrbu* (2009) şi *Ion D. Sîrbu aşa cum a fost* (2014) de Ioan Lascu (ultima, în coautorat). A urmat lansarea cărţii mele (a doua despre I. D. Sîrbu) *Revanşa postumă*, apărută la Editura Biblitheca din Târgovişte, despre care au vorbit Ioan Lascu şi Vasile Spiridon.

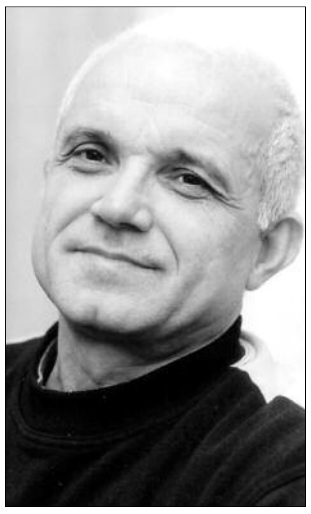
În a doua zi de comunicări ştiinţifice şi evocări – gazdă fiind, de această dată, Biblioteca Judeţeană „Alexandru şi Aristia Aman” din Craiova, condusă profesional de managerul Lucian Dindirică - au conferenţiat: Sorin Lavric (*Ion D. Sîrbu, lupul sarcastic din Craiova*), Răzvan Voncu (*Ion D. Sîrbu în Isarlâk. Luciditate şi inhibiţie de protecţie*), Ioan Lascu (*Ion D. Sîrbu, anecdoticul*), Florea Firan (*Ion D. Sîrbu şi „Scrisul românesc”*), Ion Munteanu (*Modernitatea memorialisticii lui Ion D. Sîrbu*), Laszlo Alexandru (*Ion D. Sîrbu – exilul interior*), Ovidiu Pecican (*Din Clujul filosofic postbelic. Ion D. Sîrbu sau după Lucian Blaga, D. D. Roşca şi Liviu Rusu*), Horia Dulvac (*Ion D. Sîrbu – un „proletar” al culturii şi un „sclav” al istoriei*), Ion Dur (*Ion D. Sîrbu între perfectul simplu şi perfectul compus*) şi Vasile Spiridon (*Ion D. Sîrbu – o analiză spectrală a Europei occidentale*).

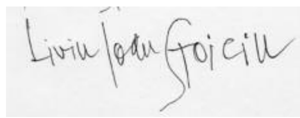
Evoluţia literară a lui Ion D. Sîrbu a fost, prin forţa împrejurărilor cu fundal istoric, *atipică*, fiind determinată de condiţia dramatică a scriitorului întemniţat şi marginalizat apoi. Din cauza rupturii existenţiale şi a intervenţiei brutale a cenzurii comuniste care îi blochează manuscrisele în edituri, etapele de creaţie nu converg cu stadiile receptării critice. Cu *Dansul ursului* se punea punctul tragic al creaţiei antume şi al receptării critice ca atare. Într-o scrisoare adresată lui Horia Stanca din 17 ianuarie 1987, Ion D. Sîrbu, asumându-şi *destinul postum*, mărturisea cu ironie amară: „tot ce scriu se înscrie în capitolul „post mortem”, bat vânturi rele dinspre edituri”. Premoniţia lui, cu tragismul intrinsec, s-a împlinit la câteva luni după moarte, datorită mişcărilor tectonice ale istoriei. Bogata literatură de sertar, revelată exploziv după 1989, îi asigură *revanşa postumă*, plasându-l în rândul prozatorilor de prim-plan ai literaturii române postbelice. Opera publicată în postumitate de mare cuprindere – de la roman la jurnal şi epistolar – trezeşte permanent interesul exegeţilor într-o serie de monografii, biografii şi eseuri. Diversitatea de opinii şi interpretări de la recentul Colocviu naţional consacrat personalităţii lui I.D.S. constituie dovada peremptorie a perenităţii creaţiei sale.

eveniment

Liviu Ioan Stoiciu

Putem vorbi de o responsabilitate morală a actului critic?

La centenarul criticului Cornel Regman (scos în evidență la Sibiu la sfârșitul lunii mai 2019).

Ies din rând și privesc din perspectiva timpului (în context istoric românesc) destinul criticilor și scriitorilor, cu opțiunile politice, cu ideile lor călăuzitoare, cu efectul de receptare și cu literatura lor. Mă interesează criticul și scriitorul ca om supus vremurilor, schimbărilor conjuncturale. Membrii Cercului literar de la Sibiu au pornit la drum în literatura română în timpul războiului II (Cornel Regman, I.D. Sârbu, Eugen Todoran, Ovidiu Drîmba erau „sub arme" în 1942). În 1941, într-o primă formă de organizare, Cercul literar studențesc „Octavian Goga" era sub patronajul profesorului lor Lucian Blaga (imediat după refugiul de la Cluj la Sibiu, după Dictatul de la Viena), în acest an a editat revista *Curțile Dorului*. *Ne găseam imediat după refugiu, iar numele acesta era menit, în noile, dureroasele circumstanțe istorice, să țină treaz gândul la ținuturile pierdute*, declara Cornel Regman într-un interviu din 1997 (apărut în *Poesis* 7-8, realizat de Angela Baciu). *Curând după aceea*, continuă Cornel Regman, *ne-am câștigat deplina autonomie, iar primul semn a fost* Manifestul – *scrisoarea de adeziune la pozițiile lovinescianismului, adresată marelui critic și publicată, la dorința sa, în ziarul* Viața *(13 mai 1943)*. Manifestul se numea „Ardealul estetic" și era redactat de Radu Stanca (semnătura pe Manifest este însă colectivă, sunt nouă semnatari: Victor Iancu, E. Todoran, Cornel Regman, Damian Silvestru, pseudonimul lui Ion Negoițescu, Ovidiu Drîmba, Ion Oana, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Ștefan Aug. Doinaș). A fost un fel de evadare în grup de lângă Blaga, mai exact se disociau de *etnic* și *etic*, o reacție naturală la neosămănătorismul promovat de revista *Gândirea* (*pentru care o literatură patriotică, națională, rurală și ortodoxistă este, prin aceste atribute, și una valoroasă*) și la spiritul *pășunist*. Lasă că poeți din cercul cerchist au impus balada tradiționalistă (o resurecție a baladei, o scuza Doinaș: *Baladescul nostru confirmă după opinia mea tradiționalismul ardelenesc al Cercului, care numai în mod nedeliberat, instinctiv producea realizări moderne. Numai că noi, cerchiștii, coborâm cu tradiționalismul nostru mai jos, mai adânc decât «pășuniștii», care erau simpli imitatori. Într-un anumit fel, poezia realizează mereu paradoxul de a se înnoi prin reluarea de modalități vechi*)... Ion Negoițescu va vorbi (în una din epistolele lui către Radu Stanca) de „euphorionism": *Ca fiu al Elenei din Troia și al lui Faust, în Euphorion s-au contopit spiritul grecesc, apolinic (limitele, ordinea elină) și fausticul modern al europeanului, adică dinamismul, avântul nesăbuit... Eu voi propune ca țintă a noastră* (a celor din Cercul de la Sibiu) *pe acel Euphorion inițial al lui Goethe, în care s-au armonizat ordinea, măsura, regula grecească și fausticul-romanticul german. Toate decăderile romantice contemporane, semne ale crizei și dezastrului, cum naturalismul și suprarealismul etc., sunt consecințele acelei rupturi din Euphorion. Noi să propunem restaurarea goetheană. Poezia Cercului e pe aceasta linie. Iar delimitările noastre între genuri și între valori au același sens.* Cerchiștii aveau un ideal comun: „autonomia esteticului", nu „spiritul veacului", de care se delimitează acum euforici. La începutul lui 1945, spune mai departe Cornel Regman în interviul pomenit, *când am putut să scoatem revista proprie, aceasta nici nu se putea chema decât* Revista Cercului literar. *Factorul efervescent în toate aceste acțiuni – manifest, cenaclu, revistă – au fost Ion Negoițescu, iar elementul modelator și moderator, Radu Stanca...*

Bun. Îl citez pe Cornel Regman: *sfârșitul lui 1947 a coincis cu consolidarea dictaturii comuniste la noi, manifestată în cultură sub forma impunerii proletcultismului și a cenzurii draconice...* N-o să fac aici caz de destinul celorlalți cerchiști, semnificativ în cazul fiecărui lider (sinucigaș din fire, Ion Negoițescu a făcut trei ani pușcărie la Jilava; Radu Stanca a murit la 42 de ani, refugiat în teatru la Sibiu). Îl urmăresc pe cel al lui Cornel Regman: lucrează mai întâi ca inspector școlar la Cluj, iar între anii 1950-1952, ca asistent universitar la catedra de Literatura Română a Universității clujene. În anul 1956 se stabilește cu familia la București, unde devine redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă. Până în 1963 este cercetător la Institutul de Lingvistică, apoi este numit conferențiar universitar la Institutul Pedagogic din Constanța, unde predă Istoria Literaturii Române. Este membru PCR din 1946... Scrie Nadia Vesa, autoarea *Monografiei* Cornel Regman (apărută în 2015) la „Ipostaza Dan Costa (1949 – 1956)": *Am fost pusă în situația de a prezenta o perioadă de care criticul cerchist nu este mândru, o perioadă în care sub pseudonimul Dan Costa și folosindu-se de toate „uneltele" realismului socialist și de toate sloganele politice din epocă, acesta a semnat articole impregnate de proletcultism și pe placul regimului comunist. Perioada aceasta este o dovadă nu doar a erorilor proliferate în epocă și practicate de aproape toți criticii, ci și a politicii de îndoctrinare dusă de un regim opresiv ce încerca să otrăvească toate formele de manifestare socială și culturală. Așadar, în acest capitol am pus în discuție câteva articole apărute în „Almanahul literar" (viitoarea revistă „Steaua") evidențiind greșelile și injustițiile comise de către Cornel Regman. Dorința criticului fusese de a-și continua activitatea și de a se păstra pe sine însuși într-un context istoric strict controlat, încercând să facă pe placul altora. Din păcate nu a reușit nici una, nici alta. Recunoscându-și în câteva interviuri erorile, Cornel Regman percepe această etapă a activității sale ca o pedeapsă, dar și ca o trădare față de propria persoană. Reținem aici doar una dintre mărturisiri: „Grea osândă – scrisul acela! E ca și cum ți-ai fi vândut umbra. Decupat în serie, pe un fond neutru, nu mai exprimai niște gânduri ale tale, ci biete truisme închiriate, cărora te străduiai zadarnic să le dai o notă de intimitate. E ca și cum ai fi completat niște formulare într-o sală de așteptare."* Putem vorbi de o moralitate a actului critic? O manifestare a bunului plac subiectiv-literaturizant, a lipsei de responsabilitate a criticului?

Pentru mine rămâne un semn de întrebare: cu ce unelte sau cu ce criterii faci critică literară în asemenea ani de dictatură comunistă primitivă, când vii în fața textului cu conștiința receptării estetice, a criticii de tip eseistic (clarificată în Manifestul pentru „autonomia esteticului", Cornel Regman fiind criticul oficial al Cercului, alături de Ion Negoițescu)? Ne putem gândi la o relativizare (dacă nu suspendare) a actului critic? În anii 60-70 ai secolului trecut, tot sub dictatură comunistă, Cornel Regman și-a regăsit modelul estetic pierdut în anii „realismului socialist". Ajunsese să țină și o „critică a criticii literare", era o perioadă în care „poeții puteau să nu mai scrie, prozatorii să facă grevă, *critica își devenise suficientă sieși*" (conform lui Cornel Regman)... Adică el s-a salvat moral din mers pe linia lui Eugen Lovinescu (sau Pompiliu Constantinescu), ca istoric literar și cronicar. Cu ce preț? În același interviu (dat cu doi înainte de dispariție), Cornel Regman sublinia: *Omul se mai și schimbă, gustul se rafinează, perspectiva se lărgește – după o perioadă de constrângeri – devin din nou libere...* Interesant de reținut că originalitatea critică a lui Cornel Regman, ironică (persiflantă, parodică inclusiv la adresa autocenzurii autorului), s-a perpetuat cu succes, făcându-l să aibă acces și la postmodernism, la optzeciști, să fie credibil în ceea ce scrie. Poate ironia a fost arma lui secretă de a se detașa de rigorile dictaturii comuniste, cu toate interdicțiile ei, ironia fiind tolerată, aplaudată. Nicolae Balotă scria în 2009 că „spiritului cerchist se voia deasupra timpului": *Cornel zâmbea și avea un anume râs ascuns, insonor, ocult, un râs malițios. Acest râs ascuns îl regăsesc în aforismele sale ca și în atâtea pagini ale criticelor sale. Mai mult decât alte, numeroase calități, aș spune chiar virtuți ale acestor texte, râsul acesta mi le face delectabile. Malița sa se exercita nu arareori în registrul unui umor negru, de spânzurătoare... umor pe care-l practicam mult într-o vreme în care ne consolam făcând haz de necaz.* Apropo de aforismele criticului Cornel Regman, îmi închei textul de față cu un aforism tare al său (celebru): *Ce-i lipsește culturii române? Cei șapte sute de ani de acasă.*

21 mai 2019. BV

Cerchiștii aveau un ideal comun: „autonomia esteticului", nu „spiritul veacului", de care se delimitează acum euforici. La începutul lui 1945, spune mai departe Cornel Regman în interviul pomenit, când am putut să scoatem revista proprie, aceasta nici nu se putea chema decât Revista Cercului literar. *Factorul efervescent în toate aceste acțiuni – manifest, cenaclu, revistă – au fost Ion Negoițescu, iar elementul modelator și moderator, Radu Stanca...*

C. Voinescu

Like Gramatica

Anumite persoane *să fie instructate*

■ ***Bibicul*** și ***Mangafaua*** sunt cele două capete ale traseului sentimental bătătorit de înfocata republicană Mița Baston: *Bibicule, Mangafaua pleacă mâine miercuri la Ploiești, remâi singură și ambetată; sunt foarte rău bolnavă: vino negreșit, am poftă să-i tragem un chef...* Cu obârșii incerte, se pare totuși că ***bibicul*** vine din franțuzescul galant ***bibi***, adresat întru dezmierdarea cuiva drag, deosebindu-se astfel de omonimul său ce definește *pasărea migratoare de baltă numită nagâț*. ***Mangafaua*** e o vorbă de rău, după cum zic dicționarele, identificându-i drept etimon turcescul *mankafa*: *om care nu merită nicio considerație; om mărginit, bleg, prost, nătâng; mangafache*. Așadar, ***Bibicul*** și ***mangafaua***! Sau *Nae Girimea*, frizer și subchirurg, după cum scotea măsele, și *Mache Razachescu* zis *Crăcănel*, căruia Mița i se adresează la un moment dat cu termenul ***bibiloi***: *Nu te-ascunde, bibiloiule! gândeai că nu o să te prinz, 'ai?*. ***Bibiloiul***, cu totul altceva decât ***bibicul***, îl desemnează pe masculul ***bibilicii*** și este un substantiv mobil, format prin moțiune, precum *rățoi* de la *rață* sau *vulpoi* de la *vulpe*. Zice Caragiale în *Atmosferă încărcată*: *Atunci, dă-mi voie să-ți spun, adicătele, că ești o mangafa!*

■ Cuvântul ***brânză*** a dat de furcă lingviștilor, unii presupunând că e de origine dacică, alții, precum Șăineanu, găsindu-l *atestat într'un document raguzan din 1356: brençe, caseus valachicus: probabil după numele orășelului Brienz, unde se făcea acest fel de brânză (BRINSENKÄSE)*, iar Scriban explicându-l printr-o metateză *din latinescul zaberna, din care pe de o parte, s'a făcut zăgîrnă, torbă de pus brânza la scurs, ĭar pe de alta *zbârnă, apoĭ brânză, de unde și ungurescul brindza, slovacul și ruteanul bryndza, polonezul brendza*. Povestea cu etimologia e altă brânză, pentru că, totuși, mare brânză a făcut cuvântul în domeniul lexical: *când e brânză, nu-i bărbânță; frate, frate, dar brânza-i pe bani; brânză bună în burduf de câine* sau *ducă-se opt cu-a brânzei nouă!* Când s-a combinat cu ***a zgâria*** (latinescul *scaberare < scaber) a îmbogățit vocabularul cu un nou termen, ***zgârie-brânză*** – *zgârcit, avar, cărpănos*. Zice Creangă: *Și moș Vasile era un cărpănos și-un pui de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara.*

■ Un spital a achiziționat un aparat medical modern, urmând – zice purtătorul de cuvânt al instituției –, ca anumite persoane ***să fie instructate*** în acest scop. De ce nu a selectat reprezentantul spitalului, în comunicarea cu publicul, vechiul și statornicul verb ***a instrui***, cu etimon franțuzesc *instruire*, dar cu rădăcini latinești, *instruere*? Pentru că i s-a perimat noima, pentru că a ieșit din uz odată cu acțiunea exprimată, pentru că e cacofonic? Nu! Pentru că așa dă bine azi, să te sclifosești lexical, pentru că pari mai intelectual dacă recurgi la neologismul inutil și ridicol, pentru că e mai cool așa, cu anglicisme de prisos, precum acest *to instruct*, al cărui conținut nu are nicio fărâmă de nuanță semantică în plus față de neaoșul ***a instrui***. Și, ca să fim în ton, vom zice și noi că abuzul de neologisme ***a impactat*** puternic comunicarea cotidiană.

litere

Gabriel Cojocaru

cu ochii de stele

plecînd dinspre inimă

învață de unul singur

cum să-i iubești pe cei

pe care nu poţi să-i atingi.

POEM DE PE TROIANUL CERULUI

„ Iubito ai o piele atât de fină
Precum aripa de albină.”

noi, nouă trebuie să ne spunem
„învaţă-mă să-ţi folosesc frâul”
cum poate lacrima să ajungă
să vâslească până la stea?
cum pot eu în camera aceasta
să mă feresc de
inconştienţa sânilor tăi
până să-nceapă
dansul urşilor ca o
iederă - spaima - îmbrăţişarea -
ploaia din pumn.

hei,
poate să-mi spună cineva,
cât de mult am râs
la naşterea mea...
cât de mult am plâns
la naşterea mea

poate...?

RIDICÂND VĂLUL PRECESIEI

uneori numai cu mâna dreaptă
alteori sfielnic cu ambele mâini
eşti plasa mea de siguranţă
- hotarnică –

şi vine vremea când
se strâmbă pîrtiile...

astfel mi-am cunoscut rugul
trimiţând sângele din vis
într-o lungă călătorie
înspre zăpada topită.

POEM PENTRU DESVRĂJIRE

Mărgeluţei

plămădind luna sângerie a lupilor
să vezi pe cer
ochii zeilor
şi să nu-i recunoşti –

cine a trimis această pulbere
ce s-a aşternut
peste noi?

cui trebuie să ne supunem?

„incendiu, incendiu –
striga cineva,
dar asta era doar
IUBIREA.”

POEM ÎN LIMBA PĂMÂNTULUI

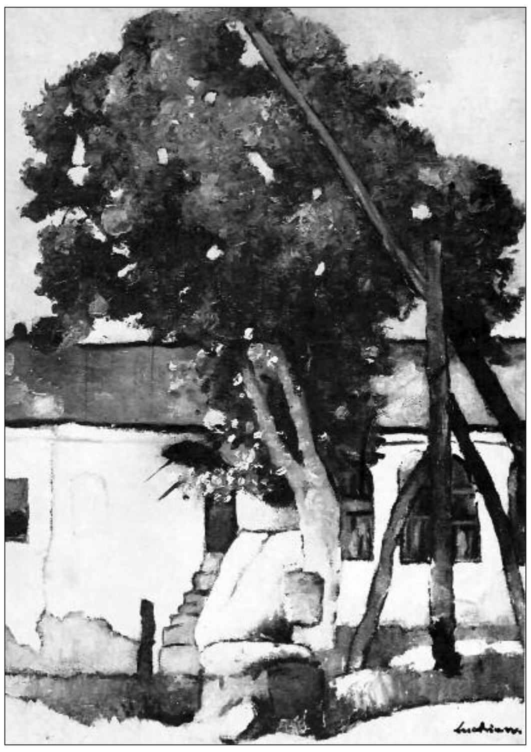
şi am să împobodesc
gâtul iubitei cu o salbă
din pietre de moară
ca să nu mă uite,
ca să nu mă uit
în altă parte, în afară
şi să-mi stea în preajma
- cuvântului-înlăuntrului –
zidită.

şi să-mi scot
din când în când inima
să i-o arăt
(aşezată - ncleştată)
imediat lângă aleanul meu,
să mă las răpit
de arcanul speranţei...

jertfelnicul
punându-i-l
în braţe.

POEM DE ULTIMĂ ORĂ

Fost-au degetele tale
prin valul de sânge dezmoştenit
- precum ungerea mea –

trupurile noastre lămurite - nelămurite,
frământate - nefrământate
arzând într-un veac înapoi.

Părutu-mi-s-a că altfel suna cornul
botezând starea, botezând gerul
desprinsă aluneci într-o mare de fum.

Despletită, unduitoare, dezlănţuită
treci printr-o apă oarbă,
din ce ai fă Rai.

Eşti mirul meu
sunt mirele TĂU.

PRIMENIRE

şi vine dimineaţa
(necesară donaţie de sânge)
oare cât de mult
îmi doream mâinile tale
căci de cal alb te îmbolnăvisem,
de cal alb...

nu, nu a fost nicio luptă
(m-am apropiat prea mult de altar)
piele de înger nopţile, ţi-am îndurat
şi carnea de pe clopote
alungată prin –
uitare, afumare, pândă
iubita cu gât de regină
vorbeşte-i limpede:
cât se întinde o mână,
când se retrage
cum se sărută
pe cord deschis.

vino, plecăm...
cerul s-a rupt
APA NU VA CURGE NICIODATĂ ÎNDĂRĂT.

* * *

şi da, trag cu praştia folosind
bucăţi din carnea ta
şi nu-mi mai adu aminte
(circul a plecat din oraş)
aici nimeni nu mă cunoaşte.

- sunt tot ei - caii de dimineaţă
e lacrima fierbinte, nevinovată
şi am folosit începutul de an
pentru odihnă, nu pentru osândă
şi obrazul ţi l-am tatuat cu un sărut
mai repede, mai trist, mai amar.

şi luna albă în braţe ne-a luat,
dar de sărutat nu ne-a sărutat...
era pe vremea când copiii
ne ţineau loc de părinţi.

* * *

precum cuviosul Alexie
evadat din placentă văd
iubirea ca o casă mare
- fără uşi, fără lacăte, fără chei –

şi oare cine mă va opri
într-una dintre camere...

„Deschide!” i-am spus
pentru mine eşti doar
UNA.

IMPRECAŢIE

cu ochii de stele
plecînd dinspre inimă
învaţă de unul singur
cum să-i iubeşti pe cei
pe care nu poţi să-i atingi.

pune mîna la gură
ca să nu ţipi,
ca să nu-njuri,
ca să nu-ţi mai faci
pe cer
cele trei cruci.
ca să nu uiţi
cînd ai găsit pe jos ultima dată
nişte bani.

nu ai pierdut...nimic?
nu ai găsit nimic?
iubirea, Dumnezeule
IUBIREA.

Ioan Vintilă Fintiș – 65

Coridoarele cuvintelor

*

Nevăzut şi minunat trec uneori prin coridoarele cuvintelor.
Vocale subţiri strălucesc dedesubt şi deasupra,
în aerul gotic al ninsorii.

Urcă din mine atunci un şarpe de apă somnolent,
sideral.

Sunt goluri ce ucid, sunt sărbători de frig-
monologuri albastre se torc lângă tronul de miresme
al grădinilor.

Aştept blânda moarte prin odăi de crizanteme şi trandafiri.
Am rămas doar un fragment de timp în plămânii de lemn ai pendulei.

*

Este sfârşit de noiembrie.
Umbra mea este o aripă de fluture albastru, o cădere de înserări.

Lebăda întunericului vâsleşte printre luceferi,
trupul meu a căzut lîngă pragul tristeţii, ca o mănuşă de prinţ.

Trece vremea sărbătorilor, muntele de ceaţă şi smirnă
se topeşte în mine, cum sfeşnicul de chiciură
al amintirii.

Ninge eretic de pe tâmplele mele -
nu mai sunt decât o pâlpâire de astru.

Ninge cu maci pe marginea dealului, eu cred că este vorba despre
un pat funebru, sau despre
un costum pentru seara de iarnă.

De acum eu mă apropii de sânul auriu al candelei
şi parcă sunt cernit de ochii mari desenaţi de ger,
pe geamul cămării.

De aici eu scriu anotimpuri şi păsări,
compun partituri de tristeţe aşteptând să vină îngerul
sau copilăria călărind cerbi.

*

E frig sub tălpile mele.
Un pumnal de ger întinde noaptea spre fotografia mea
spânzurată pe un turn, la marginea câmpului.

Cât mai există iarna, oraşul de mătase
dezvăluie tristeţea din statui.

Caut un drum - într-o dimineaţă aurie - ţărmurile se retrag
în scoici şi meduze.

Curând va trece maşina neagră şi eu voi spune adio verandei
care ascunde un text despre lumea de dincolo.

*

Oglinzi de nisip, oglinzi de piatră, marea înzăpezită în lumina
şi spaima că mai exist.

Peste sfânta ţărână a trupului secundele de frig se aştern
iar seceta din adânc o sferă în celulele nopţii.

Singur şi fericit am să mor într-o ţară a frigului -
nici un drum către aceasta nu deschide alt drum,
ţărmul dezvăluie portocali de cenuşă.
un demon roade secunda, în valuri gâlgâie frigul
şi mă acoperă întrutotul.

Nu mai există nimic
Doar o apocalipsă de ninsoare în care şi muntele s-a prăbuşit

*

Eşti o împărăţie albă strălucind la marginea orizontului,
de unde se prăbuşesc ziduri de rouă şi blesteme de frig.

Vii dintr-o înaltă iubire
şi cuvinte de fum rosteşti în tăcerea grădinii.
Aerul te inundă cu mierle
şi devii atât de uşoară încât
pari o mătase împletită din sânge
de zeu.

*

Sunt singur, picături de întuneric se preling
din cerbi şi din lupi -
lumea devine o carte grandioasă.

Depărtarea creşte din fereastra casei tale ca o poveste -
un luminiş de scântei ascunde treptele somnului
şi aripi mă izbesc spulberându-mă pretutindeni.

*

A intrat în lume vedenia pământului,
A intrat întunericul în lume şi lumina s-a înfrigurat deodată.

S-au despărţit emisfere, s-au prăbuşit poluri şi meridiane,
ecuatorul s-a subţiat şi s-a făcut,
Un coridor prin care iată văd,
cum se naşte vedenia pământului
şi cum se întinde şi se lăţeşte,
peste cerul atât de negru, peste piramide.

*

Privesc pasărea prin lunete de întuneric -
în ciocul ei ninsoarea, pe gheare focul.
Nevăzute acorduri de frig pe valul penelor sale cărunte.

Un fluviu melancolic curge din ochii săi
şi se destramă peste oraş până când,
arborii devin scafandrii de gheaţă.

Voi călători după urmele tale
şi noaptea se va aprinde într-un candelabru
de nisip.

Mi-e frică de pasărea care se arde pe sine
într-un cuib de aur.
De aceea strâng pulberea de pe fluturi şi te acopăr cu ea...

poesis

Leo Butnaru

Jurnal de Serbia (VIII)

În ajun, avusesem înţelegere cu unii colegi sârbi să ne revedem la Uniunea Scriitorilor. Prin cele ce se întâmplă aici e de remarcat momentul Mihai Eminescu şi Nichita Stănescu, care îi are de protagonişti pe Adam Puslojici şi Radomir Andrici. În limba sârbă nu există un echivalent al noţiunii *Luceafărul*.

25.IX.

Promenadă... informativ-culturală prin celebrul cartier Skadarlija, supranumit Montparnasse-ul belgrădean. O întreagă poemă cu boemă. Zi şi noapte, cu de toate, cât se poate. Bune şi mai puţin bune, aici şi în lume. Exces de zel şi, uneori, de libertate. Terase cochete, unele – boghete.

Uimitor, însă pe aici sunt aproape lipsă şiroaiele coloristice care spurcă priveliştile. Pentru că, în destule locuri, precum în atâtea alte oraşe din lume, şi în Belgrad ciuma graffitti-urilor fără noimă e dezastruos-poluantă. Urâţeşte, pătează, spurcă. E o frenezie a mizerabililor inşi dusă până la demenţa de a da oriunde cu sprayuri, de a pulveriza vorbe parşive, greţoase. E un dezastru... În capitala sârbească, precum în atâtea alte oraşe frumoase ale lumii, pângărite de toxicii operatori ai kitschului, ai neghiobiei, ai sălbăticiei... Operatorii cu sprayuri parcă s-ar asemăna, la figurat vorbind, câinilor care ridică piciorul la orice colţ, ţârcâindu-şi spurcăciunea!

Din fericire, în modestul, dar exoticul, la înfăţişare, cartier Skadarlija urgia graffitti e cam absentă. Poate de unde că, de regulă, scârnăvirea cu graffitti se face pe furiş, hoţeşte, în noapte, însă în aceste locuri ale nesomnului, ale trecerii de miezul de noapte în agape amicale, muzică, dans, gogomanii mizerabili ar fi remarcaţi şi snopiţi în bătaie. De patroni, de supraveghetorii localurilor, poate că şi de unii muşterii.

Şi iarăşi, parcă, despre poluare... În Serbia se fumează mult. (Îmi vine să spun, ca acum un timp în Bucureşti... Dar am impresia că nici în România nu a prea scăzut numărul fumătorilor. În orice caz, ceea ce e de remarcat, la Bucureşti şi Chişinău scriitorii fumează incomparabil mai puţini, decât cei din Belgrad...) Pe aici se întâlnesc, probabil, cele mai multe părţi feminine care trag din ţigară din mers. Nu ştiu în câte localuri publice este interzis fumatul, însă pe strada Regele Petru am văzut ceva ingenios: afară, sub geamul cafenelei, stau trei butoaie cu scrumiere pe ele, alături fiind plasate bănci pentru muşterii care, neavând voie să facă fum în interior, ies la aer. Nu ştiu cum e iarna, însă vara e destul de confortabil, cred eu, nefumătorul. Şi încă ceva: nici noi parcă nu suntem exemplari la acest capitol, însă prin localităţile rurale, dar şi prin cartierele mai mărginaşe ale oraşelor sârbeşti rămân, totuşi, cam multe gunoaie neadunate, neevacuate. Inclusiv dincolo de poarta curţii taberei în care am fost, în preajma căreia funcţionase până nu demult un magazin mare, cu de toate, însă, din cauza diverselor crize, el ajunsese pe pierderi şi nu mai avea rost să fie întreţinut. Acum, în degradare, stă ca o iluzie tristă a cuiva, om care spera să se aibă de bine, pentru la înfrăţire, cu şansa, cu succesul, însă nu a fost să fie...

Strada Skadarlija are o lungime de 590 de metri sau dublu ca număr de paşi, îmi zic eu, cel care o iau agale, în pantă, pe caldarâmul ei. Boiematic sau în stilul boemilor vorbind, sigur şi panta face parte din *panta rei* (să zicem alunecările de terne) şi plantaţiile de pe panta rei (seva din interior şi alunecare rouăi de pe frunze). Nu se poate ca pantera să nu facă parte şi ea din panta rei – sângele ce-i curge în vene şi cel care-i picură de pe botul feroce. Şi Pompei a făcut parte din *panta rei*. Totul face parte din *panta rei* – Pantagruel panteistul...

Istoria acestei renumite străzi începe cam prin deceniul trei al secolului XIX, când unii şătrari prinseră a se oploşi prin tranşeele de după zidul de apărare al cetăţii. Apoi în locul cocioabelor ca vai de ele şi-au construit case de cărămidă meşteşugarii, târgoveţii şi clericii de rang mic. Cartierul ţigănesc a dăinuit până prin 1872, când locul a început să fie numit Skadar, preluând numele vechii capitale sârbeşti care, azi, zisă Shkodër, e în Albania. Se presupune că, etimologic, toponimul se trage din latinescul *scutati = ostaşi înarmaţi cu scuturi*, dat fiind că, un timp, în acele locuri fusese amplasată o legiune romană.

Skadarlija a prins... a cădea în boemă în ultimele două decenii ale secolului XIX, mai ales începând cu anul 1901, după ce a fost demolat hanul „Dardanelele", în care trăiau orăşeni cunoscuţi, scriitori, actori (Teatrul Naţional nu e departe), pictori, care au început să-şi mute azilul în hotelurile din Skadarlija, cele mai cunoscute fiind „Trei pălării", „Doi cerbi", „Pocalul de aur" (firma se vede şi azi, la o terasă), „Răsăritul", „Breasla", „Doi sergenţi"...

Aici s-a plăsmuit, prin 1968-1969, şi volumul de poeme al lui Nichita Stănescu „Belgradul în cinci prieteni". Efervescent, memorabil, în special prin „A cumpăra un câine" sau „Poetul ca şi soldatul". Au rămas mici filme, interviuri cu Nichita din acea vreme, cu Sorin Dumitrescu, Adam Puslojici...

Ultima parte a cartierului se încheie cu atriumul. Casa lui Georgije „Đura" Jakšic, celebru poet şi pictor, ilustru reprezentant al romantismului (am vrut să menţionez şi: patriot. Dar cine nu e patriot în Serbia?!) a devenit locul de întâlnire al poeţilor la recitaluri, seri tematice sau liber-improvizate.

Uite, până aici, parcă i-aş fi răspuns prietenului Vitalie Ciobanu care, pe FB, mă întreba dimineaţă chiar aşa: „Cum mai e pe Skadarlija, Leo, aceeaşi exuberanţă artistică şi rumoare petrecăreaţă?..."

La capătul cartierului boemei de altădată şi iluzoriilor ei rămăşiţe, traversez strada Cara Dušan (lată, însă şi aşa extrem de aglomerată), intru în piaţa de fructe şi legume, unde, pe lângă roade, văd şi ceva din ţărănimea sârbă. (Senzaţia că, oriunde în lume, săteanul se naşte puţin mai îmbătrânit decât orăşeanul...) Mă surprind ţinut puţin pe loc de violetul tulburiu al vinetelor – o culoare uşor mistică, parcă... Sau doar... somnolentă...

Ies spre „BITEF teatr", clădire impunătoare, din cărămidă gri, – o fostă biserică evanghelică reconstruită, din cartierul Dorcol. Aşa cum ecourile etimologice otomane sunt frecvente în Serbia, să precizăm că numele cartierului provine din *dört* (patru) şi *yol* (drum). Cum ar veni: patru drumuri. E şi numele unui oraş din Anatolia turcească. E firesc ca pe aici să existe şi moschei, una din ele fiind „Bajrakli". În acest areal urban mai special se află instituţii importante, printre care Muzeul etnografic, Muzeul istoriei evreieşti, Muzeul pedagogic, Muzeul de artă dramatică, Facultatea de ştiinţe naturale şi matematică a Universităţii... Şi, precum menţionam, teatrul. Unul de avangardă. De la înfiinţarea sa în 1989, „BITEF" organizează, anual, Festivalul de teatru internaţional.

Într-o colindare a marilor oraşe, relicvele şi relictele, ideile şi emoţiile, branşamentele spirituale şi istorice se leagă de la sine. Astfel, după boemă, piaţă, teatru şi celelalte, intru în biserica „Aleksandr Nevski", înălţată întru omagierea eliberării Serbiei de către ruşi în războaiele cu turcii din anii 1877-1878. Stil sârbo-bizantin. Dar odată ce între *fraţii slavi* nu pot să nu existe dezacorduri, precum azi, să zicem, între Rusia şi Ucraina etc., doar după 14 ani de la înălţarea sa biserica a fost demolată, oficial motivându-se că ea ar încălca unitatea arhitectonică urbană şi a străzilor adiacente, însă, în subsidiarele istoriei, cauzele ar fi fost altele, politice, antiruseşti: orientarea pro-austriacă a dinastiei domnitoare Obrenovic. Ridicată din nou, biserica avea să fie sfinţită a doua oară abia în anul 1930.

Istorioara sau chiar istoria aceasta parcă ar face pandant cu o întâmplare din aprilie anul acesta, când, la Belgrad, a fost inaugurat bustul lui Iuri Gagarin, primul cosmonaut sovietic. Ei bine, amplasat pe un postament uriaş, chipul eroului abia de se vedea de vreun om de talie medie – nu se zăreau decât fruntea şi coiful-scafandrul. Şi, odată ce ne aflăm în Balcani, lumea s-a pus neamânat pe glume: ba că monumentul poate fi văzut doar din cosmos, ba că a fost amplasat atât de sus şi atât de tăinuit, pentru ca să nu fie furat, ba că arată astfel, de parcă Gagarin ar fi fost împachetat într-o cutie, în afară lăsându-i-se doar capul, ba că, la Dunăre, cam bate vântul care ar fi putut sufla de pe postament bustul... În fine, în mai puţin de zece zile după daraveră, autorităţile capitalei s-au văzut nevoite să coboare pe pământ bustul cosmonautului de proporţii destul de modeste, pe uriaşul postament rămânând doar inscripţia: Ујрий Алексејевич Гагарин (1934-1968)...

În ajun, avusesem înţelegere cu unii colegi sârbi să ne revedem la Uniunea Scriitorilor. Prin cele ce se întâmplă aici e de remarcat momentul Mihai Eminescu şi Nichita Stănescu, care îi are de protagonişti pe Adam Puslojici şi Radomir Andrici. În limba sârbă nu există un echivalent al noţiunii *Luceafărul*. Adam, în fine, a *verbocreat* una şi a propus-o cititorilor, literaturii, culturii ţării sale: Лучарник = Lucearnik. Sună perfect adecvat poemului eminescian, „Luceafărul"! Prietenul Puslojic este extrem de mândru că trei poeme ale lui Eminescu în traducerea sa deschid almanahul recent al PEN Centrului Sârb. „Vor pleca în toate celelalte PEN Centre şi în instituţiile de studii slave din lume", zice Adam. Celelalte două poeme sunt „Odă (în metru antic)" şi „Spovedania unui dac". E prezent şi editorul marilor scriitori români în sârbă Dejan Mastilovic. Despre faptele sale, cu adevărat generoase, întru popularizarea literaturii române în Serbia am vorbit şi mai sus.

Apoi vin – un laitmotiv fascinant pentru mai mulţi colegi sârbi, din câte am reţinut eu, – amintirile despre şi cu Nichita Stănescu. Adam face chiar un mic vernisaj din autografele şi poemele pe care i le-a dedicat Nichita. Amintiri cu Anghel Dumbrăveanu, Petre Stoica, Marin Sorescu, Valeriu Anania, mitropolitul şi poetul. Năvalnice aceste amintiri, cu care s-ar putea umplea volume întregi de memorialistică. Radomir a scris mai multe eseuri despre poezia română şi protagoniştii ei.

Generoşi, ca şi românii, sau poate ceva mai mult, cum sunt sârbii, îmi prezintă din nou (cum ar veni, îmi: reprezintă...) cartea pe care mi-au tradus-o. Adam citeşte din ea, în sârbeşte, fireşte. Mă bucur că am cui semna autografe.

La Uniunea Scriitorilor, un coleg sârb dădu drept autentic ceva ce i-ar fi aparţinut, cică, lui Nicolae Iorga (de altfel, a avut prieteni printre politicienii sârbi), care ar fi spus că românii au doar doi prieteni, sârbii şi Marea Neagră. Ce rosti prietenul avu efect vizibil pentru audienţă. Chiar dacă Iorga se referise doar la Marea Neagră. Însă, în timp, s-a dovedit că prietenia dintre români şi sârbi e tot mai strânsă. Nu am avut confruntări militare între noi. Ne înţelegem de minune în acţiuni culturale, literare. Aşa că parafraza e una cu suport real.

Bineînţeles, sârbii nu uită că, în 1999, preşedintele Constantinescu a permis avioanelor NATO să utilizeze baze din România în campania lor de bombardare a Serbiei... Să ne amintim că acea operaţiune agresivă fusese declanşată fără acordul Consiliului de Securitate al ONU.

Da, nu se poate istorie fără, pe ici, colo, gust amar... Pe 7-9 mai 1999, la Zilele Blaga de la Cluj, l-am întâlnit pentru prima oară de Radomir Andrici. Era împreună cu Adam Puslojici care povestea cum, în amurgul din 12 aprilie, urmărea cum explodează bombele americanilor în Belgrad. „Să vezi, lumea nu se speriase, ci privea doar înmărmurită, nedumerită, uluită cum sunt aruncate în aer clădirile Belgradului", remarca Adam. Radomir Andrici îmi spuse că el este maior în rezervă şi, dacă va fi nevoie, va pleca la luptă. Că americanii sunt puternici?... Ştiţi ce mi-a răspuns colegul, prietenul Radomir? „Пичка матери, умрем уси, но не сданемся!" („Aia a mă-sii, murim cu toţii, dar nu cedăm!")

Iar după prânz, la geana amurgului, o iau din nou prin Belgrad, să mai văd din frumuseţile sale, care îmi fuseseră cam ascunse în ziua ploioasă de care povesteam. Parcul şi Piaţa Studenţilor. Pe aici a fost un cimitir turcesc şi, iată, grădina publică, statuile câtorva mari personalităţi. Într-un colţ al pieţei, semiluna de aramă şi acoperişul din ţiglă roşie al mausoleului şeihului Mustafa Paşa (1783). La câţiva paşi mai departe, una din puţinele case din lemn din metropolă.

Ies din nou la Dunăre, apoi cotesc spre ambasada Franţei (impunătoare, cu stil), vecină, peste drum, cu cea a Austriei (ceva clasicism spre baroc), Patriarhia Bisericii ortodoxe din Serbia, Biserica sobornicească... Impunătoare, cu interiorul bogat în odoare bisericeşti – sculptate, pictate, brodate etc. Îmi pregătesc tableta să iau nişte imagini, însă – stop! Fotografiatul este oprit. Dar se leagă unele lucruri cu acest interior de o solemnă măreţie şi ceea ce mi s-a întâmplat la Belgrad şi Niš, unde am prezentat cartea mea tradusă în limba sârbă, „Одсуство негатива" („Absenţa negativului"). Poemul care dă titlul cărţii e următorul: „***1. Infraroşu:*** Când/ în ardoarea rugăciunilor/ bigotul atinge extazul// în aura gândurilor sale/ cu infraroşu/ l-ar putea

(continuare în pag. 23)

jurnal

Spiridon Popescu

DACÃ MÃ-NTREBI

Dacă mã-ntrebi când m-am nãscut, de teamã
Să nu-ţi rãspund greşit, mai bine tac –
Cine mai ştie astãzi cum îl cheamã
Şi-n ce zi s-a nãscut, şi-n care veac?

Dacă mã-ntrebi ce prieteni am, mi-e greu
Sã-ţi dau rãspunsul ãsta dintr-o datã –
Aveam, pânã mai ieri, egoul meu,
Dar ne-am certat, pentru-o nimica toatã.

Dacă mã-ntrebi de-mi mai trãiesc pãrinţii,
Ca din adâncul unui somn tresar:
Încã mai arã şi-şi respectã sfinţii,
Deşi citesc mai greu în calendar.

Dacă mã-ntrebi (o, nu mã ruşina!...)
De-i mai ajut când vãd cã-s nevoiaşi,
Mã bâlbâi şi mã scuz: nu pot scãpa,
Am foarte multã treabã la oraş.

Dacă mã-ntrebi ce fac (n-am nici o vinã
Cã nu mã crezi), o sã-ţi rãspund curat:
Mã ploconesc, de-o viaţã, la luminã,
Sã treacã şi prin geamul afumat.

SI VOUS ME DEMANDEZ

Si vous me demandez quand je suis né
Par peur de ne pas me tromper, je me tais
Son propre nom qui le connait maintenant,
Le jour où l'on est né, en quel temps?

Si vous me demandez quels seraient-ils
Mes vrais amis, je ne saurais que dire:
J'avais jusqu'avant hier un moi subtile
Mais on s'était brouillé pour un rien.

Si vous me demandez de mes parents
Je tréssaille comme d'un rêve agité:
Oui, ils labourent la terre en respectant
Les jours fériés inscrits au calendrier.

Si vous me demandez (j'en ai si honte)
Si je les aide dans leur vie difficile
Je balbutie quelqu'excuse, je raconte
Que je suis pris de mes problèmes en ville.

Si vous me demandez qu'est-ce que je fais,
Je répondrai (il n'y a pas de mystère):
Depuis toujours j'implore la lumière
Qu'elle passe aussi par les vitres fumées.

EMINESCU

El s-a nãscut din dorinţa noastrã de-a fi,
Din orgoliul cuvintelor noastre –
Nu-n pântec de femeie a mişcat
Ci-n pântecele cerului, albastre.

În scutece-nfãşat n-a fost vãzut
Cum a fost trupul meu sau al tãu,
I se fãcea baie într-un lac plin de nuferi
Şi era înfãşat doar în numele sãu.

Ursitori nu i-au pus: se ştia dinainte
Cã-i ursit sã nu fie nimeni ca el,
Lãutarii n-au îndrãznit sã-i cânte la nuntã
De aceea n-a purtat pe deget inel.

De aceea n-a fost ispitit niciodatã
Sã-şi ridice în sat locuinţã,
Îşi împletise-un pat din flori de tei
Şi locuia în propria-i fiinţã.

Prinţul acesta, cãci era un prinţ,
Putea sã-nveţe-orice pe dinafarã,
Un singur lucru n-a putut nicicând:
Sã-nveţe de la oameni cum sã moarã.

EMINESCU

Lui, il naquit de notre espoir de naître,
De l'orgueil de nos mots de miel
Pas de ventre de femme, mais peut-être
De ce large ventre bleu du ciel.

Personne ne le vit emmailloté
Comme tous les nouveau-nés de mon pays
Au lac de nénuphars il fut lavé
Son nom lui fut l'unique humain habit.

Chez lui les Parques n'osèrent pas se montrer
Qui était-il, on le savait aux cieux
À ses noces ne jouèrent ménétriers
Il ne porta jamais au doigt anneau.

Il ne fit faire sur la terre maison
Sa demeure sous le ciel fut son être
Pour le sommeil – un lit de vert tilleul
Aux fleurs fragrance – parfum de bien-être.

Ce prince, car il fut l'un des princes les plus rares
Pouvait apprendre toute chose par coeur
Sauf un rien du tout: le grand savoir
Des êtres de la terre: la mort...

FOCAR DE ÎNGERI

Iubita mea e un focar de îngeri,
Dac-o sãrut fãrã tifon la gurã
Mã-mbolnãvesc rapid: simt cum, deodatã,
Mi-apar pe creştet semne de aúrã.

Cu disperare-n glas şi teamã-n oase
Te-ntreb, domnule doctor: n-ai cumva
Printre atâtea seruri fabuloase
Vreun vaccin şi pentru boala mea?

Fii înţelept, de vrei sã tragi foloase –
Rãspunde-mi „Nu" şi-ţi dau bacşiş o stea.

FOYER DES ANGES

Ma bien aimée est un foyer des anges:
Si je l'embrasse sans tampon de gaze
Je tombe malade et, sur ma tête l'aura
Commence à bourgeonner une nouvelle fois...

Désespéré et tout meurtri le coeur,
Je vous demande, cher monsieur le docteur:
Parmi vos sérums – bons, maudits –
Auriez-vous un vaccin pour ma maladie?

Si vous comprenez bien mon grand... malheur,
Dites «Non!». Et une Étoile – le pourboire garanti...

AFLAI DE LA ZÃPEZI

Aflai de la zãpezi cã nemurirea
Vine de undeva, din albul lor,
Şi-mi ridicai atunci o casã-n munte,
Sã-mi ningã mai tot anul în pridvor.

Privind prin geam cum cresc în jur nãmeţii
Mã şi vedeam ajuns nemuritor,
Dar mã-nşelai: din ce-i mai 'nalt omãtul
Şi lupul flãmânzeşte mai uşor.

LES NEIGES M'AVAIENT APPRIS

Les neiges m'avaient appris qu' l'éternité
Venait de leur couleur d'un blanc-diamant
Alors je fis bâtir à la montagne
Une maisonnette qu'il neige dans mon auvent

Toute l'année. Depuis, par la fenêtre
Voyant la neige, éternel je m'croyais.
Erreur: plus l'amas est épais
Plus la faim pousse le loup à me chercher...

SE-AVÂNTÃ-N RÂU

Îndrãgostitã, foc, de poezie –
Cum nici un cititor n-o sã mai fie –
Moartea, plângând, îl roagã pe poet
Sã treacã Acheronul mai încet.

Poetul, însã, om ciudat din fire,
Nu-i ia în seamã roua din privire,
Ci, ispitit de malul celãlalt,
Se-avântã-n râu şi-l trece dintr-un salt.

SE JETTE À L'EAU

À la folie éprise de poésie,
Comme il ne l'est sur terre aucun lecteur,
La mort prie le poète, toute en pleurs
Qu'il passe l'Achéron au ralenti.

Mais le poète, curieux par sa nature
Ignore la rosée des yeux d'la mort
Et, attiré par l'herbe de l'autre bord
Se jette à l'eau et le flot l'engloutit...

RUINE

Ruine, peste tot ruine:
Priviţi ce de moloz e-n mine!...
Priviţi cum eu (cel din oglindã)
Mã prãbuşesc precum o grindã
Şi-l prind, fãcându-l zob, sub mine
Pe cel ce-mi fu o viaţã, Sine.

Ruine, peste tot ruine!...

RUINES

Partout ruines, partout gravats
Je suis un amas de décombres...
Regardez-moi, moi, que voilà:
Dans ce miroir au clair reflet
Je tombe comme une colonne usée
En écrasant vite sous mon poids
Celui qui m'fut toute la vie „moi"...

Partout ruines, partout gravats...

ŞI CUM LÃUNTRUL MEU

M-am aruncat în mine îmbrãcat,
Fãrã sã ştiu ce lac adânc e-n mine –
Puteam fi tras la fund şi înecat
De nu-notam, probabil, foarte bine.

Lacul acesta îmi pãrea ciudat,
Nu pricepeam deloc de unde vine;
Abia târziu aflai cum s-a format:
Plouase peste lume cu suspine.

Şi, cum lãuntrul meu era mai jos
Decât lãuntrurile-nvecinate,
În el s-au adunat, vijelios,
Toate pâraiele învolburate.

ET COMME AU FOND DE MOI

Je me jetai en moi tout habillé
Si j'avais su quel lac profond y gît...
J'aurais pu à coup sûr m'y noyer
Si je ne savais pas nager ainsi...

Ce lac étrange, je ne le savais guère...
D'où il venait, comment s'est-il formé?
Un jour, bien tard j'avais appris: naguère
Sur le monde, à des larmes il pleuvait...

Et comme en moi le gouffre était plus grand
Qu'aux alentours, les rivières toutes
S'y sont précipitées joyeusement
En y formant ce lac qui me déroute...

POEM CU TITLUL „FÃRÃ TITLU"

Se subţiase Dumnezeu în mine
Încât puteam s-ascut cu el creioane –
L-aş fi salvat: îl rãstigneam, dar cine
Sã-mi împrumute douã-trei piroane?

Lumea era sãracã rãu, vecine –
Vânduse tot sã-şi cumpere obloane.

POÈME AVEC LE TITRE „SANS TITRE"

Dieu était en moi si flou
Que je pouvais en tailler des crayons,
J'aurais pu Le sauver si j'avais quelques clous
En Le crucifiant mais, où trouver un homme!

Le monde était si pauvre, mon vieux,
Il avait tout vendu pour trouver du nouveau.

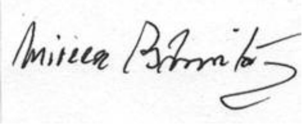
Versiunea în limba francezã:
PAULA ROMANESCU

Aflai de la zãpezi cã nemurirea
Vine de undeva, din albul lor,
Şi-mi ridicai atunci o casã-n munte,
Sã-mi ningã mai tot anul în pridvor.

Privind prin geam cum cresc în jur nãmeţii
Mã şi vedeam ajuns nemuritor,
Dar mã-nşelai: din ce-i mai 'nalt omãtul
Şi lupul flãmânzeşte mai uşor.

Mircea Bârsilă

Din când în când starea poetică este recuperată în anumite texte în care poezia despre poezie contribuie la adâncirea frisonului existenţial trăit în termenii unei revolte sincere împotriva necesarului conformism social (ce implică, de la un caz la altul, zâmbetul fals, simularea bucuriei şi a disperării, minciuna salvatoare şi întrebările „de la second hand”...), şi care, privit retrospectiv, induce sentimentul trăirii unei vieţi cu un înţeles searbăd şi al cărei martor a fost întunericul...

cronici

Poezia lui Ioan T. Morar

În ultimii doi ani de facultate (Facultatea de Filologie din Timişoara), Ioan T. Morar a apărut cu poezii numite „poeme cu trapă”, care au surprins prin noutatea scriiturii şi prin tematica lor. Poemele au fost strânse în volumul **Îmblânzitorul de metafore** (1981), un volum în care notaţia vădeşte virtuţi imagistice - în linia poeziei lui Petre Stoica – iar discursul poetic, devenit gazda unor versuri şi imagini memorabile, denotă un fel de bucurie a sincerităţii totale sau o tristeţe domolită cu un remarcabil meşteşug literar.

E limpede că „metaforele” pe care le îmblânzeşte poetul sunt feluritele stări din categoria celor negative: neliniştea, melancolia, singurătate, tristeţea, nostalgia, spaima, nefericirea, angoasele existenţiale etc. Actul de îmblânzire a lor constă în mutarea acestora din existenţă în literatură, în transformarea lor, cu efecte terapeutice, din stări opresante, incomode, în motive lirice: <<E vremea să cobori acum în pivniţele/ întâmplărilor, printre ţevi şi conducte,/printre butoaie cu explozibil. Vezi/recuzita spaimei, înţelepciunea, închipuirea,/animalul psihopat, tinereţea/şi alte arme de foc. Auzi doar ritmul/şi huruitul celor de la suprafaţă./Într-un colţ nebunia zâmbeşte şi are/un chip cunoscut: „Eu sunt revoluţia/cu un singur participant”/Acestea sunt valizele incendiului, în ele harta unui ţinut fabulos/şi o pereche de zaruri./Printre ţevi şi conducte, printre/butoaie cu explozibil, cu imprevizibil,/tinereţea şi alte arme de foc lipsesc/fotografia mărită a creierului tău,/un ţinut fabulos. Adormi în pivniţele întâmplărilor/şi deasupra se aude mărşăluind Naraţiunea>> (*Poemul cu trapă IV*).

Îmblânzitorul de metafore are harul de a reîntemeia realitatea prin remodelarea ei, uşor amuzat de propria sa fantazare, la graniţa dintre joacă şi persiflarea „respectuoasă” şi dintre ingenuitate şi fronda cu susţinere metafizică.

Lucrurile despre care scrie poetul şi al căror „stăpân” este realitatea se biciuesc între ele din motive oculte sau poate din pricina regretabilei uşurinţe cu care s-au lăsat îmblânzite: << Zvâcneşte în iarbă un mic animal./Poemul zoomorf. Alături, terasamentul,/traversele, calea ferată şi foarte aproape/de ea, cartuşele fumegânde ale vânătorii./Prin liniştea ta poate să treacă un tren,/un accident feroviar, poemul cu trapă./ Lucrurile despre care scrii se biciuiesc./Prin liniştea ta poate să treacă îndoiala,/o vânătoare regală, poemul cu trapă./Realitatea are genunchii zdreliţi, vine/la tine şi te roagă cu glas mieros:/„Nu mai scrie, lucrurile despre care scrii/se biciuiesc”. Regula jocului spune/neînduplecată: „Bine, voi scrie numai/poemul cu trapă” >> (*Poemul cu trapă V*).

În ambele poeme, discursul este rotunjit prin reluarea unor versuri însărcinate, la reluare, cu nuanţe semantice noi.

În **Vară indiană** (1984), discursul se amplifică, iar imaginaţia se deschide către formele ademenitoare (rousseau- iste, utopice) ale vieţii naturale, care-i oferă, între altele, bucuria de a se hrăni „cu buruieni dulci, cu fructe sălbatice”. Între sentimentele pe care natura – ferită de necontenita agresiune a civilizaţei specifice secolului al XX-lea – nu le poate învinge se află şi *însingurarea*: „Doar singurătatea mai roade în noi ca o cârtiţă care a înghiţit/kilometri de pământ până să se înece în ocean./Cote mari la bursa sacrificiului: numai pentru şalul tău au murit/mii de viermi de mătase, Maria, numai pentru tine am inventat o limbă/ moartă acum am scris un vers luminos ca un pumn de licurici./(...)/Mă gândesc la tine ca la o specie dispărută,/Maria, chiar acum când simt mâinile tale cum îmi umblă prin păr: reci./E şi poemul acesta un fel de spital al canceroşilor. Întreţine speranţa./Eu plec. Rămâne o fotografie în care îmi cresc întruna/părul şi unghiile” (*Lupta lui Eu cu Tu*).

Comentând volumul **Vară indiană** – şi ilustrând cu versurile de mai sus calităţile poeziei din această carte – Radu G.Ţeposu afirma că, în principiu, textul poetic semnat de Ioan T. Morar este <<străbătut de curenţii unei existenţe tumultuoase, la limita dintre agonia fantastă şi extazul rece, încât chiar lectura pare o formă de electrocutare/ (...)/.Acum se vede cel mai bine că Ioan Morar scrie poezie cu nervii întinşi la maximum şi cu toate simţurile ascuţite. Starea de încordare, paroxismul, frenezia clocotitoare sunt forme de recuperare a autenticităţii. Poemele exaltă starea naturală, „sălbăticia”, plenitudinea vitală, ca moduri de protecţie a fiinţei, în fapt o superbă utopie ecologică în care adamismul e recuperat prin „catastrofe” hiperbolice./ (...)/. Jocul cu textul transformă dramatismul în stare de graţie, reduce explozia la implozie, înlocuind furia realităţii cu persuasiunea retoricii>>. (Radu G. Ţeposu, **Istoria tragică şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă**, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, p. 82).

Nu lipsesc din poezia celui de-al doilea volum evaziunile „reflexive” despre poezie sau despre starea de *îngândurare* ce premege actul scrierii propriu-zise („întâlneşti o fiinţă şi-i spui lucruri pe care/nu le-ai spus decât în gând/(numai că şi acolo e un fel de vorbire, ca un aisberg/ieşit cu a şaptea parte din apă,/restul, tot ce e scufundat, înseamnă partea ta de plăcere din singurătate”) şi nici confesiunea ce relevă o febrilă şi potrivnică relaţie cu timpul: „stau în mijlocul anilor mei ca în cel mai folositor surghiun”. Şi, totuşi, nu natura este, în viziunea poetului, *paradisul* (terestru), ci biblioteca şi cărţile încă necitite le ei: „Paradisul e alcătuit din cărţi necitite/ştiu/o încăpere în care nu a dansat nimeni./Paradisul e o bibliotecă/vizavi de o cafenea”(*De ce sînt literele negre)*.

Treptat, resorturile liricii lui Ion T. Morar încep să se schimbe. În locul textelor cu accente confesive şi cu binevenite procedee retorice care dau o formă cercuală mesajului, în locul textelor în care faptul de viaţă era tratat printr-o abilă încastrare a unor secvenţe livreşti în discursul existenţial, poetul va elabora, în următoarele volume, poeme mai mult sau mai puţin alegorice, încadrabile, în calitatea lor de inteligente constructe literare, în poezia de idei. Poezia *After shave* este construită pe un ingenios motiv inventat de autor, acela al călătoriei regresive în timp prin intermediul *oglinzii-palimpsest*: „Mă bărbieresc după câteva zile,/După cîţiva ani/Mă bărbieresc/După o viaţă/în care am produs kilometri de păr//Mă uit în oglindă/şi-l văd pe tata bărbierindu-l pe tatăl lui, mai departe,/cu spuma acoperindu-i trăsăturile/(ca un linţoliu)//şi mai departe/în adîncul oglinzii/văd bărbierindu-se/un şir de bărbaţi/pe care nu-i cunosc – străbunii mei//de la ei s-a căţărat spre mine ADN-ul/din fiecare fir pe care acum îl retez/cu aparatul electric//o picătură de sînge/a călătorit sute de ani/într-o moştenire de familie/ca să-nflorească acum pe obrazul meu/proaspăt bărbierit//(tot aşa cum peste sute de ani/ceva din mine va zîmbi/aproape imperceptibil/în oglinda urmaşilor)//*Mă bărbieresc deşi ştiu că barba/Îmi va creşte şi după aceea/Multă vreme/În pămînt*” s.n.*)*. Prin finalul ei întunecat, *After shave* se înrudeşte cu poezia *Un peşte într-o peşteră*, care se încheie, de asemenea, într-o notă de factură thanatică: „Un peşte desenat stângaci într-o peşteră/ prea departe/de mare/şi mai adânc/un râu subteran în care întunericul/curge amestecat cu apa//apoi un alt animal în bătaia suliţei–/ a murit de mii de ani//doar aici mai trăieşte/desenat stângaci/ „cu mâna cealaltă am ţinut suliţa”//doar aici mai trăieşte/aici unde s-au fotografiat speologii/cu iubitele lor//un peşte în undiţa nimănui/în peştera inventariată/recent//oraşe crescute peste cetăţi/şi mai adânc/în inima mea/*în care sângele curge/amestecat cu întunericul” (s.n.)*.

Din când în când starea poetică este recuperată în anumite texte în care poezia despre poezie contribuie la adâncirea frisonului existenţial trăit în termenii unei revolte sincere împotriva necesarului conformism social (ce implică, de la un caz la altul, zâmbetul fals, simularea bucuriei şi a disperării, minciuna salvatoare şi întrebările „de la second hand”...), şi care, privit retrospectiv, induce sentimentul trăirii unei vieţi cu un înţeles searbăd şi al cărei martor a fost întunericul:

<< Sufletul meu e o maimuţă/din care mă trag/(Am auzit grozăvii şi mai mari):/Toată viaţa am rătăcit în acelaşi trup/dar de acum/nu mă mai împotrivesc/nu mai arunc înapoi ceea ce mi se aruncă/apar în fotografiile tuturor//maimuţăresc bucuria când veniţi/disperarea când plecaţi/zâmbesc fals printre gratii/– zâmbetul meu adevărat/v-ar consuma memoria telefonului//„Sufletul meu n-a mai fost altceva/decît sufletul meu”/zice trufia îmbrăcată sărăcăcios/ca un pahar gol pe o masă de tablă/Toate adevărurile/le-au spus şi alţii/Toate minciunile/le spun doar eu – le despart câteva silabe de tăcere//A scrie nu înseamnă/a înţelege/a scrie înseamnă/(aici nu mai ştiu)//Tot mai multe întrebări de la second hand/au fost vîndute mai întîi ca răspunsuri:/A scrie înseamnă/să arunci înapoi ce ţi se aruncă?/Sufletul meu a mai fost altceva?//Vin după o noapte în care totul a fost posibil/şi întunericul mi-a fost martor/am în faţă un pahar care s-a născut gol/ca şi mine/şi zic:/sufletul meu e zăpada/pe care mi-au pus-o pe buze/ (nu avem oglindă)/în spitalul/din care nu m-am mai întors” (*Altul sunt eu*).

O lectură pertinentă a poeziei lui Ioan T. Morar, în faza ei înfloritoare, a fost realizată, sub toate aspectele esenţiale, de Gheorghe Perian: „Ioan Morar scrie o poezie cu caracter monologal, adică o poezie în care vocea poetului, pătrunsă fie de un frison oracular, fie de o răceală disociativă, atrage ostentativ atenţia asupra sa.Poemele sunt toate la persoana întâi, persoana poetului, favorizând o impresie de solipsism retoric. Mai mult, se observă un fenomen de autocontemplaţie narcisiacă, fiindcă poetul vorbeşte întotdeauna despre sine ca despre un om care scrie. Imaginea centrală, destinată să structureze fiecare poem, va fi aşadar aceea a poetului care se pregăteşte să scrie sau chiar scrie, îşi face cunoscute intenţiile, visează la versul încă nescris, meditează la dificultăţile teoretice şi tehnice ale poeziei./(...)/Poeziile sale sunt construite de obicei pe două coordonate, lirică şi reflexivă, ce pot fi lesne deosebite la lectură.Autorul edifică o întreagă poetică, pe care o integrează în substanţa inefabilă a poemelor, de cele mai multe ori cu ajutorul parantezelor.Despre acestea s-ar putea vorbi ca despre o particularitate formală a poeziei lui Ioan Morar, nu numai fiindcă prezenţa lor e mare, ci şi fiindcă ele corespund unui principiu de adâncime, cel al dedublării.Parantezele sunt deci un fel de enclave reflexive ce întrerup fluxul liric săltând poemul din planul creaţiei în cel al ideaţiei.” (Gheorghe Perian, **Scriitori români postmoderni**, Editura Didactică şi Pedagogică R. A. Bucureşti, p.p. 142-143).

Între timp Ioan T. Morar a renunţat la poeziei în favoarea prozei (romanului).

Dumitru Augustin Doman

Un roman eseistic

Roman eseistic? Poate că sună ca un barbarism estetic. Dar, cel mai recent roman al Magdei Ursache – *Bursa de iluzii* (Eikon, Bucureşti, 2018) – este ceea ce s-ar putea numi totuşi un roman eseistic. Ce înseamnă aceasta? În primul rând, personajele propriu-zise sunt dublate de personaje idei, ideile din mai toate eseurile autoarei, idei de care nu se poate desprinde, iată, autoarea nici când scrie roman. Pe de altă parte, găsim în roman, şi temele livreşti din textele Magdei Ursache. De aceea, am putea folosi şi eticheta de roman livresc, ceea ce, până la urmă, nu e departe de cea propusă în titlu. Apoi, în definitiv, stilul romancierei Magda U este stilul eseistei Magda U. Poate că şi stilul ei (din eseuri) este un personaj în acest roman. Aş zice, oarecum sentenţios, că n-o va înţelege pe deplin pe romancieră cine n-a citit eseista.

Pretextul naraţiunii este jurizarea premiilor filialei Iaşi a Uniunii Scriitorilor din România dintr-un an oarecare. Acţiunea se petrece în şapte zile/şapte capitole (număr magic, cum se ştie), un fel de lumea literară în şapte zile, fiecare capitol fiind împărţit în scene-subcapitole purtând numele personajelor, fiecare în parte fiind particularizat, lucru foarte important în roman, în sensul că fiecare personaj este individualizat prin limbaj şi prin caracter, ca şi prin nivelul de cultură. Deci, nota bene, personajele nu vorbesc cu vocea autoarei, poate doar Iris din când în când. Zic că e un pretext jurizarea pentru că romanciera, pe fond, prezintă năravurile şi moravurile scriitorilor noştri. Altfel zis, avem de-a face cu un roman cu cheie, cunoscătorii vieţii literare actuale recunoscând (parţial, e drept) în personajele Magdei Ursache scriitori români cu care ne întâlnim îndeobşte la festivaluri, la lansări de volume, la târguri de carte. Sigur că nu e vorba doar de moravurile şi năravurile scriitorilor, dar şi de sensibilităţile şi dramele lumii scriitoriceşti. E de semnalat astfel povestea de de dragoste neîmplinită dintre Dumitrel şi Iris, dintre Iris şi romancierul Camil Petru Petrescu, acesta fiind un scriitor (auto)analitic precum celebrul său tiz: „Amănuntele foarte concrete din romanele tale fac să pară că-ţi retrăieşti amintirile. Împrumuţi vieţi şi-i ca şi cum le-ai fi trăit, deşi n-au fost ale tale. Ele, vieţile astea, sunt mai adevărate, în timp ce viaţa personală ţi-o trăieşti ca din spatele unui geam. Vieţuieşti ecranat. Realitatea e în romane; fiinţa ta e mai anemică, are mai puţin sânge decât cele dintre coperte".

Magda U. însăşi este personaj, e adevărat că doar evocat de personajele fictive, este evocată pentru opiniile ei din viaţa literară reală a zilelor noastre: „Urmăresc şi ce publică Magda U., dar ea scrie romane (mai degrabă „texte nedefinite", după sintagma lui Tudor Ţopa, din *Punte*) unde se tot întâmplă greşeli de tipar şi unde nimeni nu iubeşte pe cine trebuie sau iubeşte în contratimp..."

Cartea musteşte de umor, dar mai ales de ironie şi sarcasm, acestea fiind marcă înregistrată şi în eseuri: „Nici nu s-a obosit să-şi pună chiloţii, gioarfa, chiar s-o fi gândit că-i creşte cota de popularitate din chestia asta. I-am spus să-şi ia ceva pe ea, că stătea cu picioarele dezgolite. Arătau ca două carioce mari. Cu ele şi scrie poezie, exact cum vorbeşte cu toate f-urile..." Iar subcapitolele în care vorbeşte/scrie Rodiana, secretara preşedintelui filialei, mare amatoare de telenovele şi talk-show-uri, sunt de-o savoare maximă prin submediocritatea fiinţei, prin analfabetismul ei funcţional: „M-o servit c-un Orbit, da l-am refuzat că mi-o zîs şefulică să nu mai mestec gumă când vorbesc cu domnii scriitori: „Du-te de-ţi caută alt jobuleţ, fetiţo, dacă mesteci ca vaca Milka. Am reclamaţii că încurci numele tuturor" Io-te-te! C-o fi Shakespeare sau Homer vreunul. Ce sî zîc! Goethe şî Danti şî Balzac di pi Bahlui, cî nu ştie nimeni-nimenica după colţul străzii Lăpuşneanu. Cî unu nu scrie o *Sărmana Maria* şî nu vorbeşte ca Tatu despre sex..." În general, textul e plin de remarci acide de genul: „Voi, batalioanele de decreţei, prea mulţi. Eşti unul dintre cei 527.764 de copii născuţi după octombrie 66. Faci parte din recolta „decretului" dat de Mamoş Vodă cel Cumplit. Şi ce recoltă!"

Roman de actualitate, polifonic, reflectând destul de fidel nivelul personajelor-scriitori din zilele noastre, cu calităţile şi păcatele lor, cu confuzia de valori şi amestecul de bine şi rău, de citit de oameni instruiţi şi cunoscători ai vieţii literare de la noi, *Bursa de iluzii* reprezintă o lectură pe cât de instructivă, pe atât de savuroasă.

Cititorul de roman

Ticăloşii

Gellu Dorian este unul dintre cei mai prolifici scriitori actuali, depotrivă în poezie ca şi în roman. În cel mai recent dintre romane – *Rataţii* (Cartea Românească, 2018) – Gellu Dorian realizează o frescă a „epocii de aur" prin intermediul a două personaje principale, tată şi fiu: Vasile şi Alin Hrom din satul Stihia (!), un sat din Moldova, probabil dintre Iaşi şi Botoşani. Ei sunt cei doi rataţi din titlu, dar aş zice că mai curând ticăloşi; cred că aşa s-ar fi putut intitula cartea: *Ticăloşii*.

Tânărul Vasile Hrom, la sfârşitul epocii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, face o şcoală de partid la Bucureşti şi revine în sat total schimbat (în rău), unde face colectivizarea prin abuzuri şi teroare. Apoi, pe măsură ce devine cel mai puternic şi mai temut din sat, începe să-şi rotunjească veniturile pe seama muncii celor mulţi. Pe de altă parte, îl „educă", pe Alin, pe unul din fiii săi, încă de la grădiniţă, în spiritul ticăloşiei lui programatice. Inspirat, dar şi încurajat de tată, Alin devine spaima colegilor de şcoală, ca şi a profesorilor, un şantajist ordinar şi un răsfăţat. Intră la celebrul liceu internat din Iaşi, şi aici el fiind excepţia, ca o veritabilă beizadea din timpul comunismului, nelocuind decât o bucată scurtă de vreme la internat, tatăl său închiriindu-i o casă unde va vieţui „cu lenea caracteristică parazitului bine îndoctrinat". Acţiunea curge într-o cronologie fără cusur, iar cei doi – tată şi fiu – bifează tot felul de blestemăţii: fac orgii de multe ori cu aceleaşi femei, toarnă la securitate fiecare în legea lui, destramă familii, nenorocesc cu intenţie oameni – inclusiv din familie - care nu vor să joace după cum le cântă ei în nebunia lor...

Tatăl îl convinge pe Alin să se înscrie la facultatea de mecanică pentru a se întoarce în sat ca şef al staţiunii de maşini şi tractoare, să conducă CAP-ul în doi, cât se poate de discreţionar. Ca student, amator de literatură, cunoaşte o parte din scriitorimea ieşeană, în sensul că e infiltrat de securitate în mijlocul scriitorimii anilor 70-80 pentru a informa „organele" de pe Strada Triumfului (!). De altfel „naratologul", în care recunoaştem pe Luca Piţu, îl depistează de la prima vizită în garsoniera lui: „Când insul acela de statură mică şi chelios, care domina încăperea de la Vidanja veselă, l-a preluat direct din prezentarea făcută de Dorin Stoci, student al naratologului, Alin a avut impresia că acesta îl cunoaşte foarte bine: - Dumneata eşti studentul de la mecanică, deci eşti aici infiltrat. Să ştii că nouă nu ne pasă. Ca patafizicieni şi inşi trecuţi prin sita de ochi şi urechi, putem primi pe oricine este trimis sau nu de instituţiile de supraveghere. (...) în cazul dumitale, nu contează ce asculţi, ci ce redai..." Aici, trebuie să facem o paranteză şi să precizăm că romanul e unul şi cu cheie, una străvezie, unde recunoaştem toată floarea cea vestită a scriitorimii ieşene a vremii, creionată în funcţie de empatia sau idiosincrazia autorului. Recunoaştem astfel pe George Pruteanu, „un tip înalt şi slab, care a donat o sacoşă cu borcane cu zacuscă, pentru uzul grupului inteligent şi cu lacăte pe gură (...) I se spunea Valjan...", dar şi pe Horia Zilieru – „Pan Pălmaşu, prieten apropiat al lui George Lesnea (...), poet curtat şi pentru faptul că era secretarul de redacţie al celei mai râvnite reviste literare de pe Bahlui", dar şi pe Nichita Danilov care la debut „ieşea pe stradă şi se urca pe stâlpul din faţa blocului şi ţinea un discurs scurt despre poezie care se încheia de fiecare dată la fel: cu-cu-zbârrr! (...) prezentat de Magistrul (Ursachi, desigur! n. DAD) că în sfârşit au şi Iaşii un Atichin al lor!", iar Ursachi e prezentat prin intermediari: „Cei de la Vidanjă povesteau tot felul de lucruri despre el, unele fabuloase, altele ironizându-l, scoţându-l mitoman din poveştile care acestuia îi plăcea să le spună. Fortul 13 de la Jilava, unde a stat închis trei ani, era locul predilect al fanteziilor sale. Unele erau atât de incredibile încât şi el rămânea uimit şi încerca să le salveze printr-o abilitate pe care numai el ştia cum s-o manevreze în faţa celui care-l asculta"... Găsim relatat şi faimosul Colocviu de poezie de la Iaşi din 1978, pe alocuri foarte obiectiv, pe de altă parte presărat cu fabulaţii.

După facultate, Alin Hrom revine pentru o scurtă perioadă în sat ca şef de semeteu, apoi se mută în oraşul în care recunoaştem Botoşanii ca profesor la un liceu, ocupându-se cu ce ştia el mai bine, cu turnătoriile la securitate, acum pe Strada Lenin. Asta până la evenimentele din decembrie când intră în grupul dizidenţilor lui Iliescu – în roman, Elia Despot -, participând la un moment dat mai mult ca figurant la un atentat armat împotriva lui Ceauşescu. După revoluţie, se implică oarecum confuz în presa vremii, dar şi în fenomenul Piaţa Universităţii, fiind una din victimele minerilor/securiştilor, ajungând la un spital de la Paris. Acolo se şi căsătoreşte, iar mai târziu devine tată. În finalul romanului devine şeful unei fundaţii – Centrul de Sortare a Viitorului – o fundaţie moartă din faşă, dar pentru el „Lumea din jur nu exista. Exista numai el şi planurile sale de viitor, pe care niciodată nu şi le va vedea împlinite". De aici şi ideea de ratat.

În ultimii 30 de ani, în noile condiţii ale libertăţii de expresie, s-au scris mai multe romane care tratează epoca Ceauşescu din perspectivă realistă şi care se sfârşesc odată cu revoluţia. Nu avea cum să rateze un scriitor prolific precum Gellu Dorian un asemenea subiect. *Rataţii* reprezintă cel mai limpede, cel mai cursiv, cel mai „clasic" roman al său.

cronici

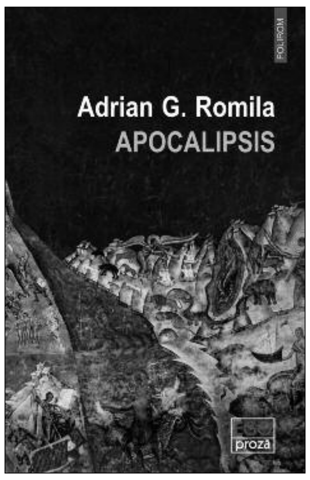
Adrian Alui Gheorghe

Cărțile vremii noastre

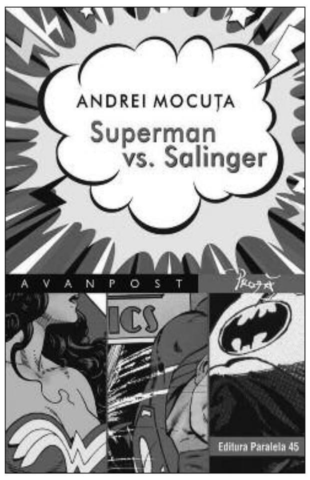
Un roman palimpsest: APOCALIPSIS de Adrian G ROMILA

După romanul ”Zeppelin. Stampe și istorii apocrife”, apărut în anul 2017, Adrian G. Romila revine cu un nou roman, de aceeași factură recuperatorie, tot a ”istoriilor apocrife”, e vorba de ”Apocalipsis” (Editura Polirom, 2019). Narațiunea se întinde în timp, vreme de cîteva secole, ”contrapunctînd” evenimente majore din istoria noastră, dînd un firesc aparte unor momente care și-au căpătat în timp aura de sacralitate. Re-imaginarea istoriei se petrece la Adrian G. Romila ca la Jean Paul Sartre care vedea actul de a imagina precum o „incantaţie menită să facă să apară obiectul la care ne gândim, lucrul pe care îl dorim” (Imaginația, Editura Aion, 1997). Nu întîmplător folosesc termenul de incantație, pentru că, la o primă apreciere, ”Apocalipsis” este un poem dramatic complex, cu un fir narativ care stîrnește deopotrivă afectul și imaginativul.

Tehnica narativă este cea a palimpsestului, adică straturi succesive de istorie apar fragmentar, într-un dialog al epocilor, așa cum în pictura murală din biserici apar chipuri și fragmente din straturi succesive de imagini, scene biblice. Amestecul de chipuri și scene, într-o incoerență bine controlată în text, dă savoare romanului. Avem, de exemplu, povestea execuției celor trei răsculați, Horia, Cloșca și Crișan, într-o reconstituire extrem de veridică ”jurnalistic”, dar și povestea lui Eliad David, care realizează o statuie din lemn, a unui copil, expusă pe fruntariile Bisericii Negre din Brașov și care învie stîrnind reacția comunității, care îl pune pe fugă pe artist, asta după ce și biserica ia foc în mod inexplicabil. Un amestec de real și magic fac din text o adevărată saga a unui spațiu în care realitatea glisează pe un consistent strat de legendă.

Povestea ”Lacului Roșu” este ”imaginată” prin ochii unor Iacov și Iosif David, precursori ai lui Cristian David, personajul central, care la anul 1838 ciopleau ”popi” din lemn pentru galeriile de mină din preajma Rîului Roșu: ”În ianuarie 1838, harta locului avea să se schimbe deodată, numai bine pentru ca în sfîrșit cineva să se hotărască să o deseneze, pentru totdeauna. Raiul neștiut dintre munții Hășmașului s-a prăbușit peste noapte fără ca, înainte, cineva să fi simțit ceva. După mii de ani de pace și nemișcare, muntele s-a zgîlțîit dintr-odată ca un uriaș amețit de vin, a pîrîit, a luat-o la vale, cu trosnete înfiorătoare, într-un val gigantic de praf, moloz, stînci, pietriș, pămînt, bîrne și copaci adunați laolaltă”. Iosif David este, de altfel, singurul din sat care se salvează deoarece în noaptea cu pricina rămăsese la Piatra, ”mai jos de Tarcău”, unde mergea periodic să facă pregătire la un învățător. Această postură îi conferă statutul de povestitor al unei drame ”întemeietoare”.

Fiecare om întîlnește în viață situații excepționale, trăiește povești excepționale, totul e să le înțeleagă rostul, sensul. Iosif David, de exemplu, este ”tocmit” să lucreze în lemn porțile de la spitalul de boli nervoase de la ”Mărcuța”, exact în momentul în care acolo era internat Mihai Eminescu. Tînărul Cristian David, care îl însoțește pe Iosif, tatăl său, la treabă, este marcat de întîlnirea cu poetul a cărei genialitate se întrezărea dar care îl și intimidează. Are loc un dialog, replică la ceea ce se cunoaște despre ultimile zile din viața lui Mihai Eminescu: ”- Eu sunt poet! Sunt un mare poet! Ați auzit de mine? Eu sunt Mihai Eminescu, poet de limbă dacă și de limbă română! – Nu, domnule, mă iertați, nu am auzit! - Și sunt bogat, vă pot împrumuta, dacă sunteți în nevoie! Poate n-aveți... Din buzunarele pantalonilor largi scoase cîteva hîrtii rupte și mototolite, amestecate cu scame, pietricele, frunze, nisip... – Vedeți cîte am? Vi le dau pe toate. Luați-le! Sunt un om bogat, tinere domn, am sus, în salon, ascunse sub saltea, o grămadă de bijuterii, am bani austrieci, nemțești, românești, am lucruri de valoare, nimeni nu știe cîte am. Ei mă cred bolnav, nebun, alienat mintal scrie pe fișa mea ... M-au adus aici, m-au adus prietenii mei, domnul Maiorescu, domnul Chibici, dar eu sunt poet și am nenumărate moșteniri...” Etc. Mai mult, Iosif David îl cunoaște chiar pe Emil Racoviță și îl propune pe fiul său Cristian, în calitate de asistent personal al biologului român, cînd se constituia echipajul pentru vasul ”Belgica” care se pregătea pentru incursiunea cunoscută, pînă în Antarctica. Relatarea vieții printre banchize și lumea Sudului are savoarea pe care o regăsim și în alte pagini despre viața pe mare, semnate de Adrian G. Romila în romanul de aventuri ”În drum spre Sud”, apărut în anul 2012.

Răul istoriei dă buzna, însă, etapă cu etapă, epocă după epocă. Acest rău culminează cu venirea rușilor, în perioada de sfîrșit a Primului Război Mondial, cînd trupele bolșevizate se retrag de pe front. Satul Prisăcani, acolo unde Cristian David își desăvîrșește opera de sculptor și viața, filosofînd pe marginea clipei ce trece și a istoriei care rămîne, ajunge și el să iasă în cale bolșevicilor. Rușii care se retrag în devălmășie, chemați în patrie de Lenin, care decisese scoaterea Rusiei din război, trec locurile din Moldova pe care le străbat prin jaful arhicunoscut în istorie. Pentru că unul dintre ruși este omorît în timpul jafului și a unei tentative de viol, satul este suspus terorii. Sculptorul Cristian David este crucificat chiar pe una dintre lucrările sale din biserică, în semn de represalii din partea invadatorilor.

Romanul ”Apocalipsis” este un roman al memoriei, reflexiv și nu vindicativ, un ochi imens veghează ”de acolo, de sus” asupra a tot ce se vede și asupra a tot ce nu se vede. Chiar dacă istoria judecă după memorie și ideologie, după afect și emoție, religia își adjudecă partea trăită, așa cum spunea inspirat și Jean- François Revel: ”Religia își extrage semnificaţia din credinţa în transcendenţă, în vreme ce ideologia pretinde să desăvârşească lumea aceasta. Ştiinţa acceptă, aş spune chiar că provoacă, verdictele experienţei, în vreme ce ideologia le-a refuzat întotdeauna. Morala se întemeiază pe respectul persoanei umane, în vreme ce ideologia n-a domnit niciodată decât pentru a o strivi. Această invenţie a laturii întunecate a spiritului nostru, care a fost atât de scump plătită de către omenire, dă naştere în plus, în rândul adepţilor săi, ciudatei distorsiuni ce constă în a atribui altuia propria formă de organizare mentală” (”Cunoașterea inutilă”, ”Humanitas”, 2007, p. 229). Reflecțiile părintelui Ivan, voce a unei ”conștiințe colective”, sunt un fel de sumă care spune ceva despre răul istoriei: ”Eu cred că răul a fost slobozit mai tare ca-n alte dăți. Parcă n-a fost atîta suferință ca acuma, niciodată n-a fost, pentru că niciodată păcatele oamenilor n-au fost așa de mari”.

Romanul debutează cu pagini memorabile care descriu cu minuție de stampă Căderea Constantinopolului și se termină cu apariția pe scena istoriei a bolșevismului. Istoria Europei s-a cernut între aceste două repere majore, ambele extrem de agresive. Iată cîteva imagini din debutul romanului: ”Prin cupolele și acoperișurile lui strălucitoare, flămînd, însetat, stors, Constantinopolul gîfîia de peste două luni în ruine, înconjurat de păgîni, pe apă și pe uscat. După provesiuni și îndelungate rugăciuni, închinătorii lui Hristos așteptau cu mîinile împreunate lama ascuțită a aceasului din urmă. Cînd s-a ridicat ceața ca un giulgiu și întunericul uleios al nopții s-a scufundat în mare, s-au putut vedea limbile de foc ale Duhului Sfînt ridicîndu-se deasupra Catedralei Sfînta Sofia...”. Și iată cîteva secvențe din partea finală, cu noua teroare care apăruse la porțile Europei: ”Scoase din dulapul ferecat cele două sfinte vase încrustate, pe care i le arătase odinioară și lui Cristian David. Le răsuci în lumina moartă a candelelor și a lămpii afumate din altar, Căderea Constantinopolului și Judecata de Apoi sclipiră indiferente în întuneric, abia dezvăluindu-și contururile de fum. Vedeți, domnule Cristian? Numai de nu le-ar găsi rușii! O să le dosesc mai bine noaptea asta, am locurile mele. Astea pot asigura tot viitorul pentru satul ăsta, după ce-o trece urgia! Ciocăni ușor suprafețele obiectelor de argint, pe rând, mai întâi potirul, apoi discul, rotindu-le în palme și trecând cu buricele degetelor peste desenele gravate fin în metal. Parcă-ncep să se adeverească scenele astea, mi se par așa de aproape! Mi-e frică, să știți, mi-e tare frică de ce va fi-n zilele următoare! Am presimțiri rele! Voi face liturghia în ele, negreșit, în ele voi sluji poimâine, să fie un moment deosebit! Să ne vadă Cel De Sus!”

Nota finală a cărții, care trimite, practic, în viitor, acolo unde istoria se transformă într-un joc care virtualizează orice preocupare umană, schimbă sensul întregului demers epic. Răul istoriei se transformă în ”stare de fapt” iar permanentizarea acestuia constituie o normă care se confundă cu un bine relativ.

Povestaș adevărat, care știe să provoace un subiect, cu stil și scriitură bine articulate, Adrian G. Romila intră decisiv, cu această carte, în rîndul prozatorilor care marchează literatura momentului.

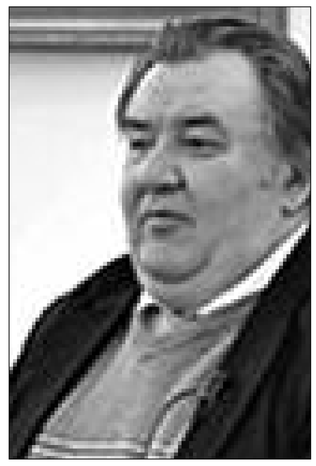
Superman era, de fapt, român

Este greu de încadrat cartea lui Andrei Mocuța, ”Superman vs. Salinger” (Editura Paralela 45, 2018) într-un anume gen literar, pentru că este o carte ... totală. E o carte poem, e o poveste, e o fabulă, e o cronică a adolescenței biruitoare, e vis. Într-o literatură care știe să aprecieze normal și să își asume valorile, aș compara această carte cu ”Ultima licornă” a lui Peter Beagle sau cu altă carte extraordinară, ”Vânătorii de câini din Loyang”, a lui . Cartea lui Andrei Mocuța este un fel de tobogan care te aruncă direct în poveste, în miezul unei realități care face bine oricărui om/ individ care o cercetează. Personajele sunt dintr-o panoplie la îndemînă, însă și Superman și alții sunt, de fapt niște adaptări ”locale”, după un exces de imaginație ”marca Andrei Mocuța”. E greu de făcut o demonstrație, citînd din carte, cartea, în sine, trebuie citită dintr-un capăt în altul, ca o demonstrație de talent, ca o respirație în mijlocul unui vîrtej de imaginație.

Reiau un fragment din carte, deși simt că fac un lucru ”de nefăcut”. Cartea lui Andrei Mocuța este o poveste (întreagă) despre cum se poate scrie poveste într-un secol nou, cu o sensibilitate nouă, cu o miză nouă, cu personaje care iau locul vechilor personaje ”de poveste”: ”Dau să ies din casă când îl văd pe Superman levitând în fața mea cu brațele încrucișate la piept. Mi-am frecat ochii, nesigur de acuratețea mea vizuală, însă îndoielile mi-au fost imediat risipite de glasul lui apăsat și sigur: – Exist cu adevărat, ochii nu te trădează. N-am timp de explicații, am venit pentru altceva. – Sunt ochi și urechi, am încercat să spun fără să par surprins, dar adevărul e că încă mă dezmeticeam. – Am nevoie de ajutorul tău. – Ajutorul meu!? Asta-i bună! Doar ești ! N-ai nevoie de ajutorul nimănui, cu atât mai puțin al meu. – Nu-i atât de simplu. Sunt lucruri care nu se pot rezolva doar cu ajutorul puterilor. Aici intervine aportul tău. – Aportul meu? – Da. Ascultă... ai scris o teză de doctorat despre J. D. Salinger, așa-i? – Adevărat, a trecut ceva vreme de atunci... – Am verificat-o personal, e printre puținele teze neplagiate dedicate lui. – Mă simt onorat că ți-ai făcut timp pentru o lectură atât de atentă... – Timpul nu e o problemă pentru mine.

(continuare în p. 16)

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtăşesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediţia Eminescu pe care am scos-o în 2012 (şi pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari şi late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe şi nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări ţin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca şi necunoscute – şi pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

UN ACCENT UITAT. Spre deosebire de surorile ei europene, franceza, italiana sau spaniola, limba română rămâne singura limbă romanică în care accentul grafic nu se notează. Sunt, ce-i drept, studii care încearcă să stabilească reguli de accentuare pe serii de cuvinte — dar regulile sunt puţine, excepţiile multe — iar cuvintele unei limbi...sunt foarte, foarte multe, de ordinul sutelor de mii. Româna rămâne în situaţia englezei sau rusei unde accentul este chestiune de obişnuinţă — sau poate fi pur şi simplu mişcat după dorinţa/neştiinţa vorbitorilor. Încă din 1962 scriitorul Romulus Vulpescu scria: *„...dacă accentuarea grafică nu va fi considerată de lingvişti drept o necesitate şi nu va fi, deci, transformată în normă ortografică, sugerez (...) să fie inserat un paragraf în care să se consemneze că orice scriitor (nu în sensul restrâns, profesional, ci în cel larg, de om care scrie) are latitudinea de a folosi accentul grafic când şi unde socoteşte că este necesar."* (Vulpescu, Romulus: *Accentul în limba română*. În revista „Limba română" Nr.2 1962, p.188-189).

Ilustrul scriitor avea în vedere mai ales accentuările cu rol stilistic indicând provenienţa unui personaj dintr-o anumită clasă socială, dorinţa lui de a parveni prin cuvinte neasimilate, etc. — dar se referea şi la dubletele accentuale curente în limbă, admise de norme: să noteze fiecare după ce formă a ales sau cultivă. În condiţiile oarecum entropice ale anilor de dinainte de 1989, când comunicarea avea limitele limbii, această chestiune rămânea, desigur, internă. După 1989, însă, odată cu explozia ziaristicii, cu diversificarea comunicării se resimte din ce în ce mai ...cum să spun? — mai incomodă această lipsă de preocupare pentru aspectul grafic al scriiturii. Într-o Europă a nuanţelor, într-o Europă în care mai toate limbile au grijă să noteze accentul grafic, româna continuă să se comporte ca în anii 60 ai secolului trecut. Mai înainte de aceşti ani, însă, au fost anii perioadei interbelice, au fost, apoi, anii literaturii noastre clasice — când accentul se nota în limitele bunului simţ. Urmărim doar câteva confuzii — în primul rând logice, dar şi de înţeles filosofic mai larg — datorate lipsei accentului din scriere.

... Noi nu zicem că se învaţă limba română după clasici, dar susţinem că ea se înţelege mai bine. Nu numai limba vorbită ca atare — ci şi modalitatea de scriere a ei: literatura clasică oferă, şi aici, soluţii. Iată, de pildă, accentul. Notarea lui în scris — mai ales atunci când este semnificativ — respectă tocmai principiul fonetic al scrierii, adică acel imperativ: „Să scriem cum vorbim". Se ştie foarte bine că în limba română accentul este mobil (variabil), normativele mai noi acceptă cu lejeritate chiar dubletele accentuale (*editór* şi *éditor*, etc.) — dar se trece mult prea uşor peste foarte numeroasele cazuri când sensul cuvântului diferă în funcţie de accent. Abia dacă pentru *cópii / copíi* mai vedem notată diferenţa în scris (pentru că este flagrantă!) — în rest, se lasă textul fără diacritice, la discreţia cititorului. (Vezi : Academia Română. Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti": Dicţionarl ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române, Ed. Univers Enciclopedic, 2005, p.LI-LII (Accentul).

E drept, marii scriitori fac uneori jocuri de cuvinte pe baza accentului nenotat. Marin Preda spune, undeva, despre un personaj că rosteşte numele lui *Stalin* cum ar zice „Mărin": neputând scrie cu accent, autorul îl sugerează dând alt cuvânt cu o singură accentuare. (Marin Preda: *Moromeţii*, Vol. II, Ed. Cartea romnânească, 1974, p. 83).

În altă parte ne spune că tânărul Nicolae Moromete rostea cuvântul *umanism* rupt în două şi cu accent prelung pe *u*: vrea să facă un joc de cuvinte cult pe titlul operei lui Thomas Morus, *Utopia* (care vine din *ou, ouk*, negaţie în limba greacă, şi *topos*, loc: sensul este „locul care nu există" — aşa cum umanismul pentru tânărul fiu al lui Moromete e ceva care nu există...) (*Idem, Ibidem*, p.98).

. Acestea sunt posibilităţile/disponibilităţile artistului de a folosi sistemul de scriere care i se dă. Pe vremea când se prezenta mai insistent Titu Maiorescu în şcoală, noi ştiam că titlul studiului său critic „În lăturí", deşi nu este accentuat grafic, se citeşte după voinţa autorului cu accent pe *u*. (Titu Maiorescu: *În lăturí!*, în „Convorbiri literare", XX (1886), p. 532-537).

În proză, şi mai ales în teatru, accentele rostirii erau marcate grafic prin diferite forme de către autori. Caragiale, în ediţiile sale, (adică: în publicarea de către el însuşi a textului), are astfel: *Mmitocane!, Ppastramagiule!* (Ziţa, în *O noapte furtunoasă*), *Auzi, mmizerabilul! Să 'ndrăznească să-mi ţie drumul!* Personajul este furios (sau mimează), pronunţă consoanele duble la îneceputul cuvântului exact cum se întâmplă în vorbirea obişnuită. *Să' ndrăznească,* scris cu apostrof larg, se citeşte silabic, răspicat şi are sensul: numai să îndrăznească el, că... A se compara cu interogaţia interioară, care s-ar scrie *să'ndrăznească el?!* (apostrof strâns - sens: oare îndrăzneşte el?!). Toate aceste forme dispar în ediţiile actuale, care au simplu: *Mitocanului! Pastramagiul! Să-ndrăznească să-mi ţie drumul!* Ipistatul, în *D'ale Carnavalului: Vorrrbă!... Ce cauţi noaptea în prăvăliile negustorilor?* Aici ediţiile actuale păstrează identic. Unde şi unde, aşadar, străbat notaţiile lui Conu' Iancu. Alt exemplu (Farfuridi citeşte foaia volantă care anunţă candidatura lui Caţavencu): *...în împrejurimile prin care trece ţara, judeţul nostru nu poate fi mai bine reprezentat decât de un bărbat independent ca amicul nostru d. Ca-ţa-ven-cu.* Autorul subliniază şi scrie despărţit în silabe, ca indicaţie de rostire a replicii apăsat şi sacadat pentru că Farfuridi este indignat, emoţionat, surprins etc. Nu se păstrează scrisul lui Caragiale.

Iată replici din Ion Creangă*: După ce hoaţa de vulpe a aruncat o mulţime de peşti pe jos, biniişor! sare şi ea din car*. Autorul face interjecţie din adverb, ceea ce încurcă gramatica şi ediţiile nu primesc. Eminescu are, în *Pajul Cupidon*: *De lumină ca talharii / Se fereşte bineşor*. Ediţiile (toate cele 15 pe care le-am consultat) reiau ca *tâlharii, binişor*. Pajul Cupidon nu este, însă, un *tâlhar*, adică nu tâlhăreşte. În Moldova se zice, cam în şagă, *talhariule!* pentru tânărul căruia începe a-i mirosi a catrinţă, cum glosează I. Creangă. Trebuie păstrat în poezia lui Eminescu. Despre *bineşor*, vedem tot din exemplul lui Creangă, cu *biniişor!*, că este o rostire afectată, imitativă (eventual, cu un gest din mână sugerând ferirea, strecurarea)

Gramaticalizarea excesivă a unui text, fie el de Emineascu, de Creangă ori de Caragiale, riscă să-l scoată din zona vie a vorbirii, îl osifică, îl face bun de pus la muzeu. De mai bine de 50 de ani, din perioada interbelică, acest raţionalism pozitivist domină ediţiile noastre din clasici. Corect, gramatical, clar, limpede, pe înţeles: aceste imperative ale spiritului didactic-didacticist s-au impus în texte. Iată-l pe Creangă, în poveşti: *Măăă duc în toată lumea! - Ei, ce veşti ne mai aduci de la târg? - Ia, nu prea bună! Bieţii boişorii mei s'aaau dus ca pe gura lupului; Mai am numai trei zile de trăit, şi te-aaai dus, Ivane, de pe faţa pământului.* Caragiale, strigătele lui Caţavencu agresat de Tipătescu: *Ajutoor! Săriiţi! Mă omoară vampiirul! Prefectul asasiin! Ajutor!*

Gramaticalizarea excesivă a unui text, fie el de Emineascu, de Creangă ori de Caragiale, riscă să-l scoată din zona vie a vorbirii, îl osifică, îl face bun de pus la muzeu. De mai bine de 50 de ani, din perioada interbelică, acest raţionalism pozitivist domină ediţiile noastre din clasici. Corect, gramatical, clar, limpede, pe înţeles: aceste imperative ale spiritului didactic-didacticist s-au impus în texte.

Am citat din ediţiile vechi, pentru că cele curente aduc textul la norme. Regularizarea textului, supunerea lui strictă la normele dicţionarului, ale gramaticii, toate acestea au avut şi alte efecte. Într-adevăr, luaţi un roman actual ori un volum de versuri: nu veţi observa nici măcar intenţia autorilor de a sublinia grafic vreun cuvânt, lungind o vocală, dublând o consoană, împărţind un cuvânt în silabe pentru a indica citirea sacadată etc. Literatura română s-a gramatizat sută la sută, cuvintele cad în cărţi direct din dicţionarul ortografic, ortoepic şi cum i-o mai fi zicând, scriitorii au devenit cei mai docili emuli ai lingviştilor şi grămăticilor.

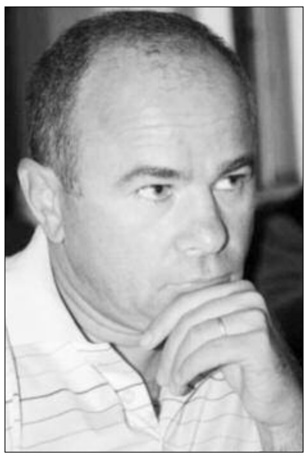
Personal, noi am scăpat de griji, ca să zicem aşa, de când presa a devenit liberă: trebuind să-şi găsească ea însăşi cititori (pentru că abonamentele nu se mai fac prin serviciu), şi-i caută în modul cel mai firesc: vorbindu-le, pe limba lor – nu pe limba ei. Mai ales televizorul şi radioul, de când s-au umplut de limba vorbită liberă, sunt îndreptare naturale ale ... îndreptarelor oficiale.

Răspunsul la dilema „galaxia Guttenberg sau galaxia Marconi" vine şi de la libertăţile pe care le acordăm scrisului. O scriere ternă, uscată, exactă are darul să standardizeze lectura, şi deci, gândirea. Asta duce literatura în general către raţiune, o scoate din raza de atracţie a inimii. Suntem *latini* prin opţiunea noastră perpetuă pentru *latinitate*; această *şablonizare* a scrisului nu ţine, însă, de *libertatea latină*, de *fantezia latină*, de *inventivitatea continuă a latinului.*

Tot prin anii '60 ai secolului trecut (anii „Moromeţilor") dl. Romulus Vulpescu a publicat, în revista „Limba Română" a Institutului de Lingvistică al Academiei Române, o listă întreagă, un adevărat dicţionar, de cuvinte româneşti cu sensuri diferite după accent — desigur, cu scopul de a atrage atenţia lingviştilor asupra necesităţii introducerii semnului grafic ca atare în scriere. Demersul n-a avut ecou; dicţionarul lui Romulus Vulpescu ar merita republicat ca probă de muncă sisifică atât la propriu cât şi la figurat.

Există cel puţin un domeniu unde accentele ar trebui să fie obligatorii: acela al numelor proprii (de oameni, dar şi de locuri, ape etc.). În Bucureşti, de pildă, toată lumea zice Mânăstirea Caşín — dar la Oneşti, unde mi-am făcut liceul, se zice Râul Cáşin. Dl. Valentin Talpalaru îmi aduce aminte, în acest context pe care-l dezbatem la o şezătoare literară din jurul Galaţilor, de numele lui Calistrat Hogaş: deşi autorul însuşi, în timpul vieţii, atrăgea atenţia că-l cheamă *Hogáş* numele venind de la hogaş, făgaş — totuşi s-a instaurat definitiv accentul celălalt, *Hógaş* (aici funcţionând, poate, şi ritmul întregii sintagme, cu necesitatea cezurii după trisilabicul *Ca-li-strát* înainte de bisilabicul Hogaş; compară cu un eventual Hogaşu, cu *–u* final silabic, unde accentul ar fi aproape obligatoriu, natural, pe *-a*).

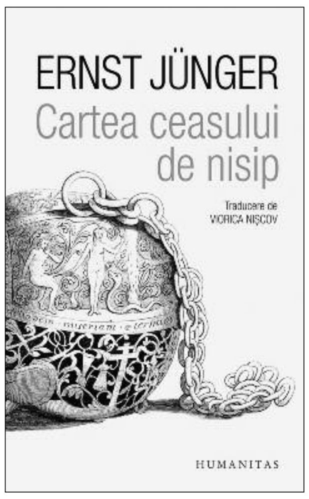
Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Umanismul lui Ernst Jünger

Ernst Jünger a fost unul dintre cei mai mari scriitori și gânditori germani ai secolului XX, autor cu o biografie impresionantă, erou decorat cu cele mai înalte distincții germane în Primul Război Mondial la care a participat ca voluntar, după ce în prealabil fugise de acasă pentru a se înrola în Legiunea străină, ofițer Wehrmacht în cel de-al Doilea Război Mondial, atât pe frontul de vest, cât și în URSS unde fusese mutat discipinar întrucât a fost implicat în atentatul împotriva lui Hitler al lui von Stauffenberg. Toate aceste experiențe sunt consemnate în câteva romane și mai ales în jurnalele sale. *Cartea ceasului de nisip* (trad de Viorica Nișcov, București, 2018) este însă altceva, un eseu asupra instrumentelor de măsurare a timpului inventate de oameni de-a lungul istoriei și mai ales asupra modalităților cum se răsfrânge timpul măsurat cu diverse dispozitive în conștiință. Obișnuiți cu ceasurile noastre mecanice atot prezente ignorăm faptul că oamenii au dispus și de alte sisteme de măsurare a timpului, numite în genere ceasuri elementare pentru că utilizează elementele naturii: apa ca principiu al clepsidrelor, focul pentru ceasurile ignice, soarele în cazul celor solare, nisipul a cărui scurgere printr-o sticlă gâtuită face să funcționeze nisipariința sau ceasul de nisip, numit de noi impropriu clepsidră (acest cuvânt vine din greaca veche și înseamnă literal hoț de apă).

Ca un autor german care se respectă, Jünger demonstrează o cunoaștere temeinică a multor detalii tehnice privind construcția și funcționarea diverselor tipuri de ceasuri, ceea ce poate îngreuna lectura în cazul unui cititor nu foarte interesat de aceste lucruri. În schimb, reflecțiile sale asupra timpului trăit cu accent pe diferențele ce rezultă din tipurile de măsurare sunt profunde, originale, sclipitoare.

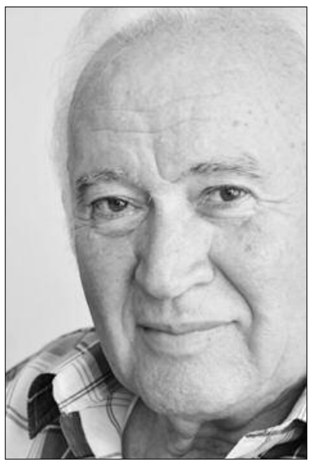
Ceasurile nu doar măsoară timpul, ci creează un anumit timp. *Cartea ceasului de nisip* se dezvoltă în jurul acestei intuiții fundamentale. Jünger mărturisește că a fost inspirat în scrierea cărții de starea de bine resimțită în biblioteca sa, unde existau mai multe nisiparnițe și nici un ceas mecanic. Contemplarea gravurilor lui Dürer, *Melancolia* și *Ieronim în chilie*, în care nisiparnițele se integrează firesc în ambianța generală de studiu, îi prilejuiește revelația diferenței fundamentale dintre timpul elementar, al nisiparnițelor și cel abstract, măsurat de ceasurile cu roți dințate. Sensul meditațiilor sale este de a surprinde esența tehnicii moderne, temă ce i-a preocupat intens pe gânditorii germani, între care Heidegger, care a ținut și un seminar pe marginea cărții lui Jünger, *Der Arbeiter* (Muncitorul).

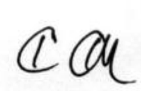
Timpul nisipanței, ca exponent al ceasurilor elementare în general, este unul concret și uman, corelat în mod empiric cu felurite acțiuni ale omului: întreceri, predare, lectură, învățare ș.a. Scopul nisipanței este de a delimita timpul unei acțiuni, nu de a măsura în gol timpul precum ceasul mecanic. Deosebirea este vizibilă în activitățile tradiționale: vânătoarea, pescuitul, păstoritul, în care timpul se orienta și era determinat de prezența oamenilor. Dimpotrivă, orarul muncii într-o întreprindere sau într-un birou nu mai depinde de prezența oamenilor, iar activitățile se desfășoară într-un interval de timp abstract, în sensul că abstras din concret, fără legătură cu activitatea respectivă. De aici și stresul implicat de executarea unor lucrări într-un interval de timp, specific vieții moderne. Măsurarea brută a timpului, deși denotă un stadiu mai scăzut de civilizație, înseamnă însă și unul mai dens de umanitate, ne asigură Jünger, căci, spune el, omul din vechile socități dispunea cu singuranță de mai mult timp decât cel de azi.

Inventarea ceasului mecanic survine o dată cu criza milenaristă din jurul anului 1000, când creștinătatea occidentală aștepta cu angoasă sfârșitul lumii. Evenimentul, fără un autor precis, este legat de marcarea activității de rugăciune din mănăstiri (lucru vizibil în numele franțuzesc – horologe) și coincide cu impunerea stilului gotic în arhitectură. Atât ceasul mecanic, cu mecanismul său de roți dințate, cât și goticul presupun o suspendare a gravitației, aceasta fiind o trăsătură definitorie a Occidentului care-i va amprenta toate creațiile ulterioare. Jünger afirmă chiar că inventarea ceasului mecanic este similară ca importanță cu descoperirea roții, cele două fiind oarecum legate, căci ceasul mecanic funcționează tot prin mișcare rotativă. Goticul și măsurarea mecanică a timpului inaugurază, spune scriitorul german, o epocă a titanismului, responsabilă de bunele și relele istoriei noastre până astăzi, cu marile războaie mondiale și automatismul devenit putere supremă, având ca limbă universală tehnica. Simboul celei din urmă este roata ce se învârte neobosit, o uriașă mișcare în cerc ce include totul, până și activitățile care ar fi trebuit să-i scape, precum sportul sau călătoriile. Prezența ubiguă a ceasurilor, legătura strânsă dintre ceas și mașină, dominația clișeelor în gândire, discurs, reclame etc, care ca imagini oricând reproductibile mecanic iau locul alegoriilor și simbolurilor, expresii ale ființei, par să indice faptul că umanitatea a ajuns să fie în totalitate acaparată de artificial iar figura reprezentativă pentru epoca noastră este cea a muncitorului (într-un sens atât de general încât ne cuprinde pe toți), a cărui viață este secționată de timpul abstrac, mecanic. În ciuda conștiinței atotprezenței tehnicii, Jünger nu se retrage pe o poziție conservatoare, căci într-o lume dominată de gigantesc este imposibilă întoarcerea la vechea stare de lucruri. El, războinicul de odinioară, a înțeles că "recucerirea unor poziții onorabile se face prin jertfă și că pentru a cuceri o nouă ordine, spiritul trebuie să caute în spațiu, ba chiar, dincolo de spațiu". A existat o epocă, precum cea în care și-a desfășurat activitatea Erasmus de Rotterdam, marele umanist și adversar al lui Luther, când spiritul învingea spațiul iar Europa avea o unitate pe care n-a mai avut-o niciodată. Pe plan exterior așadar este greu de aflat o soluție, deși noile instrumente de măsurare a timpului, ceasurile pe cuarț sau cele atomice, care nu mai măsoară mișcarea roților, ci greutatea și radiația materiei, pot fi văzute, credea Jünger în 1954, când a scris cartea, ca o reîntoarcere la ceasurile elementare pe un plan superior. Ele ar putea inaugura o nouă epocă, în care abstracțiile, inclusiv timpul mecanic și-ar pierde forța, viața devenind totodată mai concretă și mai spirituală, iar științele măsurării precum fizica și astronomia s-ar apropia din nou de teologie, de care au fost odinioară legate. Așa o fi, ne-am putea întreba astăzi după 65 de ani? Greu de răspuns. Cert este că miza considerațiilor futurologice ale lui Jünger nu este una profetică, ci mai degrabă exprimă speranța unui om dezamăgit de modernitate, că aceasta ar putea să fie cumva depășită. Totuși, o soluție o putem afla oricând în noi înșine, acolo unde trebuie să avem timp, un timp al cărui simbol este ceasul teluric străvechi, nisipanța. Timpul natural – elementar al curgeri nisipului, unul care, precum poate observa oricine, nu se spulberă, ci se acumulează în adânc, "este un timp al răgazului și al tuturor îndeletnicirilor mai înalte, timp uman, plin de măsură. El ne duce totodată la porțile grădinilor atemporale, unde nu bate nici un ceas". Atemporalitatea descoperită în noi înșine, nu doar în ceruri, este de fapt cea care face posibil orice discurs despre timp. Corespondentul exterior al liniștii temporale interioare este pădurea, simbolul libertății zonelor neaservite încă de tehnică. În romanul *Heliopolis*, dar și în alte scrieri și interviuri, Jünger propune ca soluție existențială anarhul, cel care participă, implicându-se deplin în toate întâmplările prin care îi este dat să treacă, dar detașându-se interior de toate. El nu se supune dominației forțelor titanice ale tehnicii sau ale maselor, ci rămâne suveran fără a trebui să stăpânească peste alții.

Despre șansele de salvare prin ieșirea de sub tirania tehnicii guvernată de timpul mecanic este vorba în acest superb eseu, ce beneficiază și de o prefață lămuritoare asupra personalității și operei lui Jünger a traducătoarei Viorica Nișcov. Descoperirea zonelor din noi înșine care scapă puterilor lumii acesteia, conferă până la urmă un aer optimist cărții. Este vorba de un optimism, considerat de autor mai temeinic decât cel al progresului, care rezidă în încrederea că omul înțeles atât ca individ, cât și ca umanitate are o misiune de îndeplinit, un sens și că „participăm la un mers al destinului până la urmă plin de coerență, chiar dacă inexplicabilă". Ernst Jünger, cel atât de hulit pentru răceala - cuvântul adecvat ar fi estetism - în fața suferinței și a morții este de fapt unul dintre ultimii mari umaniști europeni.

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „ ...că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul*).

Cu onestitate despre un anumit gen de elocvență

Timpul are efect lustral. El purifică, decantează, triază. Timpul este oglinda dedulcită la adevăr: el răstoarnă ceea ce nu e drept pus. Iată ce spune cel învestit să întrețină dialogul fără frontiere cu timpul, *arheologul*: „Excrementul uman vechi, preistoric, antic sau medieval, e foarte comun, nu miroase și are o onestitate nu lipsită de veselie (...) Mănușile sunt necesare oricum întotdeauna când se iau probe organice care vor fi analizate în laborator, dar nu ca să mă protejeze pe mine de excrement, ci pe el de mine". (N1+2)

N1. *Dilema veche*, 9-15 mai 2019

N2. Va fi la fel și peste o mie de ani? După miasmele de azi...

Pedofilie de-a adevăratelea

Mă aflu la rând la *Analize*. În fața mea o persoană în vârstă - *Anul nașterii*?, întreabă domnișoara. – *1944*, răspunde pacienta. Îmi captează atenția, o privesc cu interes: suntem de-o seamă. Nu vom fi fost cumva colegi prin clasele primare? Cred că îmi plăcea copila. I-i voi fi plăcut oare și eu ei, ne vom fi simpatizat reciproc?

Mi se face un dor *nelalocul* lui despre care *analizele* nu scot o vorbă; ele o știu pe-a lor: *LDL* - atât ; *VSH* - atât... Atât și nimic mai mult.

Încercare în înțelegerea poeziei numelor lui Dumnezeu

S-a spus că poezia îndeobște, iar cea modernă prin excelență, este de structură nominală.

Se știe că, în timp ce limbile moderne (româna, spre exemplu) restrâng construcțiile participiale la maximum (un singur participiu în limba română), limbile clasice (zicem: latina și greaca) desfășoară un evantai bogat al acestora. Lucru care l-a determinat pe Dionisios Thrax, autorul celei dintâi gramatici al limbi grecești (secolul I *a.Hr.*), să considere participiul parte de vorbire nominală *aparte*. Așadar, poezia modernă, cu aplecarea ei pentru nume, poate cuteza o sorginte clasică. Dacă mai adăugăm faptul că literatura greacă se exprimă dintru început prin Homer, deci prin ceea ce are mai valoros, și că, mai înainte de a fi știință, orice știință a fost poezie, atunci fiecare om are dreptul pe lumea asta la un vers care să fie al lui.

Iar dacă privim către Dionisie Areopagitul, în *Despre numele divine* suntem surprinși de o avalanșă retorică de participii, ca și când autorul ar avea bănuiala preferinței lui Dumnezeu în întâmpinarea căreia vine cu un prinos *nominal* de nume și de poezie.

Voi număra – ce pot să fac mai mult? – semnele grafice însumând participiile dintr-o pagină, le voi pune în raport cu întregul și voi aplica acestei probe de fidelitate lingvistică nume mare: *to anagnosticon*. (N1+2)

N1. *To anagnosticon*, cea dintâi dintre îndatoririle gramaticului: *citirea corectă a textului*.

N2. Aceste cuvinte denunță lectura cărții: *Dionisie Areopagitul. „Despre numele divine. Teologia mistică"*. Ediție bilingvă. Traducere din limba greacă, introducere,note, glosar de termeni și bibliografie de Marilena Vlad. Polirom, 2018; (mai denunță și) incompetența lectorului, salvată în necuprinsul atributelor lui Dumnezeu.

Marin Iancu

UN POET AL PERCEPȚIILOR ACUTE

Autor al unei producții poetice tot mai unitare tematic și stilistic, Ilie Vodăian este, în fond, un temperament melancolic, ajuns printr-o atitudine reflexiv-elegiacă la o viziune pătrunzătoare față de dramatismul existenței. După un debut editorial cu *Schimbul de Noapte* (Editura Paralela 45, 2002), Ilie Vodăian se supune unor stăruitoare experiențe poetice în ceea ce reprezintă proiecție în descriptiv a inefabilului exprimării de sine. În afara celor câteva notabile prezențe în dicționare, almanahuri și antologii colective (*Almanahul 2006 al revistei Argeș. 40 de ani de la înființare*; *Antologia Festivalului Internațional de Poezie de la Curtea de Argeș,* 2011; *Dicționar Subiectiv de Literatură Argeș,* 2012; *Antologia scriitorilor piteșteni*, 2013; *Biblioteca revistei „Convorbiri literare" – Antologie,* 2014), mărturiile unei evidente convertiri în ordinea tensiunii lăuntrice și a expresivității pot fi descoperite cu adevărat în volumele de poeme *Triunghiul de vară* (2003), *Frontiera de inox (*2006), *Stare de necesitate* (2013), *Pe Muntele Tabor* (2015) și, mai recent, în placheta *Tratate de alianță* (București, Editura Tracus Arte, 2018, 72 pag.), unde, favorizând acorduri mai puțin exersate anterior, poetul își asumă o condiție delicată, de explorare a unui nou teritoriu eminamente subiectiv. Plasat sub semnul contemplării și al acuității percepției ce dă la iveală emoția eului liric, autorul atrage atenția încă de la începutul volumului *Tratate de alianță* asupra posibilităților de care dispune în nuanțarea reflexivă a impresiilor provocate de complexitatea spațiilor explorate. Lipsite de un vizionarism auster și apropiată mai degrabă de o mărturisire calmă, cu suavități de limbaj, materia lirică creează, într-o posibilă descendență blagiană, impresia unei singurătăți liniștitoare, benigne, prielnice reveriei și scrutării fastuoase a lumii: „Aș vrea să știu dacă zborul condorului /peste însoritele culmi ale acestei lumi /este precum izbânda oricărei semințe /de a germina în solul cald și umed /dintr-o grădină, sau asemenea /cu întâmplarea ca eu să vin la lumină" (*Aș vrea*). Pe de altă parte, dezvăluind un adevăr existențial, versurile lui Ilie Vodăian își relevă consistența poetică în enunțuri simbolice, printr-un șir coerent de reprezentări și detalii emblematice. Marea obsesie a poeziei lui Ilie Vodăian rămâne regăsirea de sine în confruntarea cu misterul lumii, gest autoreflexiv de nuanță dramatică provocat adeseori și de nașterea conștiinței dureroase a alterității: „Se-ntâmplă de multe ori să fiu surprins /vorbind în somn cu avatarul meu. /Eu îi povestesc frânturi din victoriile lui, /pe când el mă visează /cum părăsesc câmpul de luptă, /mereu învins"*(Starea de imponderabilitate).* Dominat de un șir bogat de percepții desfășurate după un ritual expresiv stăpânit cu măsură și decență, spectacolul retoric întreținut de autor îmbină frecventele contemplări meditative cu largi cadențe, supuse ritmurilor naturii și uimirii în fața misterelor vieții. În ciuda unei demne seninătăți, se întâmplă totuși ca tonul să nu se sustragă definitiv lamentoului. Aceasta este cheia care deschide, sub aspect tematic, sensurile unor mai vechi obsesii generate de starea extremă de criză lăuntrică a omului supus angoaselor înstrăinării: „În ultima vreme, noaptea, /se-așterne un cer fără stele /peste deșertul unde neîmplinirile mele /se cațără pe pantele dunelor. //Nisipuri înșelătoare /precum talazurile mării văzute cândva, /împreună, /de pe faleza de la marginea burgului; //talazuri, cu intense reflexii,/care ne îndemnau /să bem /din același pahar culorile amurgurilor" (*Să bem din același pahar).*

Concentrat și meditativ, discursul poetic este construit pe un paralelism de imagini sugerând, prin larga lor simbolistică, relația dintre elemente aparținând, în egală măsură, spațiilor din natură și realității subiective, intersectarea universului obiectual și a celui lăuntric reușind să imprime confesiunii un plus de adâncime și suplețe la nivelul reflecției și al expresivității: „Și, dintr-odată, nu se mai vede nimic: /în afară de întunericul /agățat de cumpăna unei fântâni /fără ciutură și ghizdurile năpădite de licheni" (*Agățat de cumpăna unei fântâni).* De aici și comprimarea sintactică a poemelor, reducerea discursului la substanța pură a sensului: „Ziua de ieri eclipsează, /până la orizont, ziua de azi. /Negreșit, o să pună /în conuri de umbră /și pe cea de mâine / și pe cele ce urmează" (*În zidul memoriei*). Percepția e scurtă și intensă, puritatea și calmul muzical al lumii se regăsesc în versuri simple și concise, în genul unor definiții sau maxime. Ilie Vodăian știe să coloreze spectacolul mai glacial al viziunii cu mici secvențe de discurs în care curgerea liniștită a imaginilor dominate de frecvente acumulări metaforice ajută la o deschidere spre un lirism în care, în ciuda unui inutil decorativism, să dezvăluie o interioritate intensă: „La mine-n casă dorul, un dor nestins de tine /adus de îngerii cu aripi transparente /în felul celor de albine, face în fiecare zi popas. /Același asfințit: «*nimic nu mai este nou sub soare*». //poate doar sufletele noastre /făcându-ne cu mâna semnele de «bun rămas». /Poate doar sufletele noastre purtând cu sine /pecetea lutului – tot mai apăsătoare" *(Același cerc de foc tăiat pe jumătate*).

În altă parte, susținute de o largă rețea de motive, textele devin animate de speranța regenerării ființei decise să-și continue, într-o „luptă cu propriul sine", explorările fundamentale: „Privesc puzderia de stele /și parcă este obosită de drumul repetat, în fiecare noapte, către asfințit, /așa cum Iacob după lupta cu Îngerul, până spre dimineață, / așa cum și eu sunt cuprins de oboseală /după o luptă cu propriul sine. //Să fie lumină în adâncimile oceanului, /în miezul de sâmburi, în pietre, /în cecurile arborilor /și în preaadâncul din humă. /Lumină pe cărările subconștientului, /pe unde bântui, în ultima vreme, /împreună cu necunoscutul din mine" (*Să fie lumină*). În dorința de a oferi mai vechilor teme (eros și thanatos) noi rezonanțe și largi posibilități de expresie a vibrației autentic umane, Ilie Vodăian se arată deschis spre termeni de esență livrescă, cu mare miză simbolică, de rezonanță mitico-ritualică și istorică („nașterea Afroditei", „Pasărea Pheonix", „Arca lui Noe", „lupta de la Rovine", „Cezarul stăpânitor atoate") sau selectați din filonul biblic („nunta de la Canna Galileii", „Cina cea de Taină", „ținutul numit Bethleem", „învierea lui Lazăr") și din tradiția misterelor antice („mărețul Augusus", „*Pontus Euxinus*").

Fără să excludem o anume muzicalitate, preocupările pentru pictural sunt transpuse în tonalități meditative, cu irizări elegiace, suita elementelor de univers poetic (grădina, lumina, marea, corabia, moartea, zăpada, toamna, somnul, tristețea, cocoșii, mărul, „macii înfloriți", „strugurii dați în pârgă" etc.) preluând rolul strict simbolic în sensul ordonării întregului flux discursiv. Susținut de același patos confesiv, de o eleganță ceremoioasă, poetul se arată împărțit între un discurs liric concentrat pe o dimensiune discret a temei vulnerabilității fapturii și pe un tip de poezie descriptivă, cu unele sugestii picturale, un amestec de tandrețe și puritate, de grație inocentă: „An de an înfloresc zambila și laleaua, /iasomia și macul. /niciodată nu întârzie să apară trandafirul /și la căderea brumei, crizantem: /domnișoara care ține – regina nopții – trena" (*Minune*). Stăruind pe o asemenea componentă descripiv-spirituală, imaginilor li se asociază câteva efecte de o pregnantă acuitate auditivă („Din când în când, o cucuvea anunță /trista veste: zăpada, peste tot, e-´nsângerată!"), așa cum, în altă parte, calmul pictural al viziunilor înfiorate traduc un fel de atracție orfică spre un peisaj echilibrat, în spiritul imaginilor contemplate în stanțele lui Jean Moréas: „E primăvară. Dinspre soare, /vin, cântând, păsările din paradis /însoțite de umbrele lor contradictorii. /Vin să-mi cerceteze rănile - /inclusiv pe cele iluzorii. /Nu am nimic de zis. /Nu am nimic de ascuns"*(Fata Morgana).* Ilustrative pentru o viziune tipic expresionistă, peisajele din această categorie, cu nuanțe vrednice de un pictor bizantin, dau impresia de variațiune în marginea efortului de ilustrare a condiției omului în lume, surprinderea celor mai elocvente dintre ipostazelor părăsirii și căderii fiind transpusă în substanță lirică prin detalii susținute în succesiunea lor dinamică prin imagini de o eleganță ceremonioasă: „M-a prins înserarea. Zăpada cade / peste buchetele de crizanteme. /Și peste spinii trandafirilor din grădină" (*M-a prins înserarea*). Forme ale unui asemenea tip de lirism, de o sinceritate intim asumată, în care prețiozitățile și undele retorice se exclud de la sine, pot fi identificate și în alte poeme, unele mai sobre, *Telescopul* sau *Am dreptul*, altele de o claritate și senzualitate adâncă, cu peisaje crepusculare calme, de reminiscență clasică, precum *Vecinii mei, Efigia Păsării Pheonix* și, cu deosebire, *Creanga de tamarisc,* pe care suntem tentați să o cităm integral: „Aș dori să spăl tălpile Celui care /a mers plutind pe ape /și să aflu ce l-a îndemnat /pe Simion Petru să renunțe /la existența lui legată de năvod. //Mi-aș dori să văd /creanga de tamarisc înflorită /mergând de una singură /către Emaus /și aleasa nuntă de la Canna Galileii. //Dar drumul mi se pare /istovitor de lung și, totodată, /mă-ndoiesc la fiecare pas /că sunt atât de vrednic - /la timp, acolo, să ajung. //Așa încât, mi-ar fi mai ușor /să-mi mut patul /în cea mai de sus ghindă /a stejarului falnic - /martor al bătăliei de la Rovine."

Un voluptos al cuvântului se arată Ilie Vodăian în *O scrisoare din Pontus Euxinus, Nu m-aude nimeni, Scrisoare de la Rovine, Poligon, Pădurea vorbitoare* și, printre atâtea altele, în *Tu ești,* adevărate poeme în proză, descătușarea simțurilor și revenirea la natural fiind exprimate într-o deplină libertate, prin același gen de reflecții fără stridențe retorice din mai vechiul volum *Triunghi de vară (*Editura Paralela 45, 2003). În tentativa de a recompune un cadru prielnic contemplării, poetul combină unele aspecte ale mitului cu detalii concrete din existența obiectivă, încorporându-le discret într-o geografie cu totul personală: „Am să te-aștept, cum florile salcâmilor /așteaptă, an de an, să fie sărutate de albine. /Ar fi minunat să vii, Berenice, /să vii atunci când aracii sprijină strugurii dați în pârg, /în luna septembrie, prin tămâioasele vii. //Am să te-aștept, în acest inconfundabil târg, /chiar și după ce zăpada murmura printre blocuri /aria celui mai frumos amurg" (*Scrisoare către Berenice).* Cu rezultate incontestabil superioare, versurile din această categorie divulgă o concepție energică asupra complexității existenței înseși: „Pe câmpul pustiu au plecat și dropiile năvălesc ienicerii și spahii mânați de aprigul vânt dinspre înaltele podișuri ale Asiei. Fără cuvânt, fără mamă, fără tată și fără milă sunt ei când pârjolesc străvechile noastre colibe ridicate din pământ și învelite cu paie, cu stuf sau cu șindrilă. …" (*Scrisoare de la Rovine).*

Prefigurat încă din volumele anterioare, decorul preferat rămâne în acest volum unul de esență spirituală, ținând de bună seamă, prin întreaga lui desfășurare, de variatele forme de existență ale universului. Talent pe deplin cristalizat, Ilie Vodăian este un poet ajuns la maturitatea exprimării individuale, poemele din *Tratate de alianță* înfățișându-se în acest moment ca o reală încununare a întregii sale creații.

Autor al unei producții poetice tot mai unitare tematic și stilistic, Ilie Vodăian este, în fond, un temperament melancolic, ajuns printr-o atitudine reflexiv-elegiacă la o viziune pătrunzătoare față de dramatismul existenței. După un debut editorial cu Schimbul de Noapte (Editura Paralela 45, 2002), Ilie Vodăian se supune unor stăruitoare experiențe poetice în ceea ce reprezintă proiecție în descriptiv a inefabilului exprimării de sine.

Valentin Talpalaru

Trebuie să fixăm un reper,

ceva convențional

o tragedie,

plînsul unui arici în iarbă,

o întîlnire fixată aiurea,

în alt secol,

sau și mai banal o moarte

plăcută și tandră

care surîde ca și cum

ne-am vorbi zilnic -

nu contează.

*

Ultimii picuri de ceară
au curs de pe genele tale
pe scrisoarea netrimisă
în care îmi dai probabil de știre
cum că
păsări negre vor înflori la fereastră
în loc de vorbe
la îndemîna mea.
Cu atîta m-am ales din lungul drum
spre singurătate – tu nici măcar
nu ai venit
cu umbra unei dureri noi, a unei
imense dezamăgiri sub care
să fie ceva precum tihna
drumețului, să simt oboseala
topindu-mi ultima împotrivire
în fața cuvîntului.
„Nici măcar nu ești singur – spui – cînd
ești ușurat că ochiul e gol și
mîna mîngîie aerul
din spate se aude perfid – „așa-i
că te crezi singur că
nu inventezi o altă singurătate
mai confortabilă mai
înălțătoare în care să evadezi din asta
în care băltești
ca ochiul în lacrimă ?
Nici atunci cînd tragi tristețea
ca o pelerină peste bucuriile agasante
din care nu te mai poți descleia și
gata, spui,
iată m-am învins cu propria mea putere
de a suferi
cum în cîntecul vechi nibelung
o frunză se lipește de ochiul tău
și dă rădăcini
și răul intră iar și cuibărește –”
îmi spui.
Da, toamna dădea din aripi
în cuibul somnului care se pregătea
să ne intre în oase
și noi de o parte și de alta
a fiecăruia
cîntărind ba un drum ba o
viață tristă ba o nepăsare.

*

Nu ne putem despărți așa.
Tu alegi nordul -
eu cel mai întunecat sertar
în care crăiasa moliilor
a pitit zilnic un vers
din poeziile mele
înainte de a se îmbolnăvi de semne.
Trebuie să fixăm un reper,
ceva convențional
o tragedie,
plînsul unui arici în iarbă,
o întîlnire fixată aiurea,
în alt secol,
sau și mai banal o moarte
plăcută și tandră
care surîde ca și cum
ne-am vorbi zilnic -
nu contează.
Ceva care
ar părea de neconceput
cum ar fi bunăoară
existența.

*

Am sărit peste timpul rămas
cum ai sări peste masa de seară
și sufletul s-a tot dus
și a rămas singur afară
iar restul dincolo
botezat cu întuneric și frig
„ce fericire credeam – iată
nu-mi mai intră ploaia în vene
soarele s-a lepădat de culoare și gust
iar teama nu mai trebuie
să o strig cu gîtul încleștat -
ce liniște că nu o mai simt”
Oricine poate fi orice și orice
gînd negîndit
așa ca o stare de bine
fără spaimă fără
nimic să-i semene încît
uitarea și trezia fie
absente și gemene.
Am trecut dincolo
fără porți, fără drum,
nu mai simt nimic
nu-i nimic de prisos poate timpul.
Dar unde și cum?

*

Am fraternizat cu întunericul
care nu știe ce-l așteaptă.
Habar n-are ce a primit la sîn.
Eu deocamdată îmi fac curaj
mă mai uit cum moare un vecin
„nu-i nimic spun
a murit un vecin eu
mă mut în locul lui
și stau cuminte la rînd.”
Într-un colț sentimentele
pe care nu le-am încercat niciodată și
nici nu știam cîte am
trec pe furiș
prin sîngele tău
chicotind că au păstrat ele bănuțul
pe care altfel îl șterpelea altul
iar tu spui că ai avut cîndva
sentimentul că ești o apă
peste care trec caravele
și eu nu te contrazic:
amîndoi avem altă lume,
cum să știu că o dată în viață
întunericul luminează
ca ochii lui Ioan pe tavă
și atunci
poți trăi veșnicia o clipă.
Eu am foarte multe sentimente de care
nu am habar
uite cum le ciugulesc în urma mea
corbii...

FestLit Cluj - 2019

Uniunea Scriitorilor din România împreună cu Filiala Cluj au organizat, în perioada 9-11 iunie 2019, Festivalul Național de Literatură Cluj-Napoca, ediția a 6-a. Evenimentul a fost finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, Institutul Cultural Român, Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca.

Duminică, 9 iunie, la ora 17.30, la deschiderea festivă în Sala Miorița a Hotelului Belvedere, au ținut cuvântări: Emil Boc – Primarul Municipiului Cluj-Napoca, Ioan-Aurel Pop – Președintele Academiei Române și Rector UBB și Nicolae Manolescu – Președintele Uniunii Scriitorilor din România.

În continuare s-a desfășurat Rondul de gală al poeților: Oana Boc, Hanna Bota, Gabriel Chifu, Sandra Cibicenco, Nicolae Corlat, Ion Cristofor, Andrei Doboș, Simona-Grazia Dima, Horia Gârbea, Iulia Iacob, Marin Marian-Bălașa, Ioan Moldovan, Vlad Moldovan, Ion Mureșan, Ion Pop, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Ioan-Radu Văcărescu.

Luni 10 iunie, ora 10, la sediul Filialei, au avut loc simpozionul Uniunea Scriitorilor și Filialele ei la aniversarea a 70 de ani de existență și lansarea volumului aniversar 70 al Filialei Cluj și al revistei Steaua (au prezentat Irina Petraș și Adrian Popescu), urmate de alocuțiuni ale reprezentanților filialelor înființate în 1949. La Galeriile revistei Steaua – Salonul de primăvară – au fost vizionate lucrări de pictură ale scriitorilor din Filiala Cluj: Ion Cristofor, Flavius Lucăcel, Maria Pal, Irina Petraș, Laura Poantă, Rodica Scutaru-Milaș. La ora 17.30, pe terasa Hotelului Belvedere a urmat Parada nominalizaților: Ioan Barb, Ionel Bușe, Florin Caragiu, Mircea A. Diaconu, Marin Iancu, Florina Ilis, Andrei Ionescu, Emilian Marcu, Cornel Nistea, Eugeniu Nistor, Sorin Roșca, Dan Stanca, Traian Ștef, Lucian Vasiliu, Gheorghe Vidican, Ilie Vodăian. Fiecare autor s-a prezentat și a citit un fragment sau unul-două poeme din cartea nominalizată. Ora 19.30, juriul (Irina Petraș, președinte, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, membri), a decis ca Marele Premiu al acestui festival să meargă spre **Florina Ilis** pentru romanul ei ***Cartea numerilor***, apărut la Editura Polirom, 2018.

Marți, 11 iunie, la ora 10 (Hotel Belvedere, Sala Miorița) a fost prezentată Lista canonică a literaturii române (pentru poezie și proză) realizată de revista România literară cu participarea a peste treizeci de critici din toate generațiile și din toată țara. Au susținut alocuțiuni Nicolae Manolescu, Răzvan Voncu și Daniel Cristea-Enache, urmate de intervenții din sală. Moderatorul evenimentului a fost Gabriel Chifu.

Din partea Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor din România, la acest Festival Național de Literarură au participat Nicolae Oprea și Ilie Vodăian.

I.V.

Superman era, de fapt, român

(urmare din p. 12)

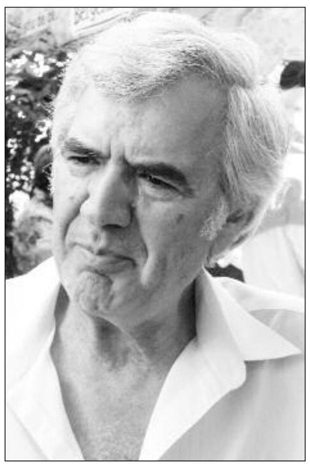
Ai uitat că pot scana conținutul unei enciclopedii dintr-o singură privire, în mai puțin de un minut? – Ah, evident... – În fine, iubita mea e obsedată de Salinger, i-a devorat deja opera, care oricum e destul de scurtă, și nu mai are ce citi. E convinsă că tipul are o mulțime de manuscrise noi în sertar, dar după cum bine știi, s-a izolat de câteva zeci bune de ani și refuză orice contact uman. – Ești Superman, îți poți folosi vederea ultrafină ce pătrunde prin pereți. Toată lumea știe adresa lui Salinger, însă tu ești singurul care poate trage cu ochiul fără să intre prin efracție. Dacă manuscrisele există cu adevărat, îți poți furișa privirea fără să știe, le memorezi și le transcrii pe un papirus egiptean, îl legi cu bentiță și-i faci iubitei tale un cadou romantic pe care sigur nu-l va uita. – Crezi că n-am încercat deja? Omul trăiește într-un buncăr antifonic din plumb unde vederea mea nu are acces. M-am gândit la toate vicleșugurile, dar n-am cum să-i vin de hac. Am nevoie de cineva care să-l *convingă* să dea de bunăvoie manuscrisele nepublicate. – Haha. Și te-ai gândit că eu aș fi în stare. Ai un supersimț al umorului, tre' să recunosc asta! Pe lângă multe alte supercalități. – Cine îl cunoaște mai bine ca tine? Gândește-te, dacă reușim, tu și iubita mea ați fi singurii din lume care i-ar citi opera nepublicată. Îi putem garanta discreție maximă, nu-i vom divulga scrierile. – De parcă asta l-ar convinge! Nu ai idee cu ce secretoman ne confruntăm. Mai repede și-ar arde toți anii de muncă decât să-i știe împărtășiți publicului. Încearcă să-i faci o vizită sinceră, poate-l impresionezi, sigur te-a venerat pe vremea când era puști. – Am încercat și asta. Mi-a trântit ușa în nas. Mi-a zis că eroul lui preferat e Batman. – Au! Asta trebuie să fi durut! Vorbește cu Batman, roagă-l pe el să-l convingă. – Nu pot, suntem certați...” Etc.

Și autorul nostru se apucă de scris ... opera nescrisă a lui Salinger, într-un exercițiu de virtuozitate apreciabil. Andrei Mocuța este unul din prozatorii care a scris azi o carte care va fi apreciată, cu adevărat, mâine.

27 iunie 2019/ Piatra Neamț

litere

Radu Cange

Noaptea -insomnia-

De nu pot eu s-adorm, ea doarme-n mine,
Iubită-mi e, cu pletele-i prea lungi,
Nu poţi să n-o iubeşti, nici s-o alungi,
Când șerpii-n păr i-alunecă - feline.

Dar în îmbrățișările-i caline,
Încă vreun gând nu stăruie să fugi,
Căci pletele-i prea negre și prea lungi
Te poartă, blând, pe suple serpentine.

Ameţitor nu-i somnul care vine,
-Te legăn, noapte, în făptura mea-,
Doar insomnia, care zace-n tine,
S-a așezat chiar unde trebuia.

Desprins, în zori, de-adânca-mbrățișare,
Trăiește-n noi doar clipa ce dispare.

Sunt viu

O, din înfrângeri nu-mi voi face glorii,
Tristețea mea nu m-a-nșelat nicicând,
Cum însetate pătimesc prigorii
Sau rimele ce împlinesc un rând.

N-am să mă vait și nici nu am de gând,
Dușmanii să-i înveselesc, pe dată,
Și n-o să-mi vadă ziua, tremurând,
Nimic și nimeni, îndrăgind o fată.

Cum răbdător am fost, nu m-am schimbat,
Pășesc printre orgolii, cum vă spun;
Singurătății nu i-am fost trădat,
Doar mai răsar în mine și apun.

Și bucuros în moarte n-am să fiu;
Iubesc un chip, o floare și sunt viu.

În amintire

Singur sunt în ploaia care pică,
M-a spălat de tot, nu am ființă,
Trupul se prelinge, se ridică,
Nimănui nu-i sunt de trebuință.

Doar o umbră ca de fum, părere
Chiar născută de a fost din tină,
Azi vă zice-acum: la revedere,
A-ncercat ca să vă dea lumină.

S-a zbătut și chiar a vrut să vă
Spună ce-i aceea demnitate;
Vântul și acum mai spulberă
Rimele iscate în cetate.

Marmură ori bronz sau amintire
Poate îmi vor fi de pomenire.

Rătăcit

Aprind înc-o ţigară, dar în van,
Stau și mă pierd în vântul care trece,
Că eram tânăr mai acum un an;
Cum s-a-ntâmplat ca vremea să m-aplece?

Dar tânguiala-i dusă la liman,
De-acolo vine vântul - cald sau rece?
Că s-a răsfrânt în mine mai avan,
La fel ca în pădurile aztece.

Așa și gândul singuratic pare
Cuprins de alte gânduri pătimașe;
Acum mi-e umbră și acum mi-e soare,
Pe munte,-n sihăstriile golașe.

Și rătăcit în înălțimi stinghere,
Zănatic, tot mi-e dor de o muiere.

Pesimism

Îmi dibui umbra ca un orb, pe brânci
Mă răscolesc tenace,-s un călău,
Mă chinuie și-acum păreri de rău;
Mai bine viața asta s-o arunci.

Încrederea-n prietenie-i dusă,
E ca un ban furat de oarecine,
E ca o floare într-un mărăcine,
Pe care-ai vrea s-o ai, dar nu-i supusă.

Te pierzi, năuc, în marea disperare,
Pe cer e-un întuneric de tăciune,
N-ai sprijin nici în umbra trecătoare,
Un soare-n tine-apare și apune.

Iar viața ta, în vânt, e o nuia;
Sau amintirea ce n-o poți uita?

Ademenitoarea

Da, uneori spun adevărul pur,
Iar alte ori fantasme mă înalță,
Dar timpul - un bătrân cu părul sur,
Zilele, pe furiș, mi le încalță.

Rămân desculț, un cerșetor sadea,
Dar nu mă rog de nimeni niciodată,
Doar ziua-aceea ce mă primenea
Sau noaptea-n stele, plină și învoaltă,

Mi-erau surori în gânduri și în fapte
Și-n vise-n care mă pierdeam, pribeag;
Dar cea mai dragă îmi era o noapte,
Cu chipul ei ascuns, destul de vag.

Și eram singur, fără nicio strajă;
M-ademenea, subtil, o dulce vrajă.

Mai cânt, mai visez

Pe stradă, las sonetului o dâră,
De rime, lumea să mă recunoască.
Nu port și n-am nevoie de vreo mască -
Și nici rușine, astăzi, de vreo pâră.

Că, pe potrivă, n-aș avea cultură...
Sunt ucenic, - și Domnul să mă pască;
De port o pălărie sau o bască,
N-am teamă de vreo simplă-njurătură.

Învăț până-am să mor - aceasta-i toana,
Pe care o târăsc ca pe-o povară;
Mă mulțumesc că sfânta, neprihana
Nici nu mă urcă, nici nu mă coboară.

În echilibru stau, pe un trapez,
În circu-n care cânt și mai visez.

Tu nu

Trăim în lâncezeala asta vagă,
Eu nu-ți sunt drag, tu nu mai îmi ești dragă.
Metaforele mult au sărăcit,
Eu mi te-am vrut, tu nu m-ai mai iubit.

Acum e toamnă, iarnă o să fie;
Și tu și eu avem câte-o tichie.
De-ar fi vreuna de mărgăritar;
Dar asta se întâmplă tot mai rar.

Iar moartea ne pândește după ușă.
Stranie e, dar ea se vrea ghidușă.
Străină, când strecoară vreun fior,
Uităm de toate și uităm de dor.

Și viețuim așa, la nesfârșit.
Eu te-am iubit, tu nu m-ai mai iubit.

Străinul și pădurea

Cine-i străinu-acela din oglindă
Care în brațe-ar vrea să te cuprindă,
Pădure nesfârșită și tenace?
Ar vrea de rămuriș să te dezbrace?

Și să te vadă goală, precum ești?
Mai ai vreo clipă să te socotești?
Cum își permite, că-i la fel ca tine?
Și el este ascuns între tulpine.

De-acolo, el s-ar vrea judecător?
Nu știe că e, bietul, muritor.
E-o gâză sau un praf ascuns în rază,
Ce mai viază, mâine nu viază.

Trăiește de demult un timp absurd.
La vocile pădurii este surd.

Să nu-mi fiu

Nu-mi place când m-aclamă trădătorul,
Nici curva care-mi spune că mă vrea,
Că mă gândesc, cu încetinitorul,
Dacă am dat și peste steaua mea.

Nici hoțului nu-i vreau să-mi fie frate,
Milogului nu-i cred că-i prefăcut,
Nici nu-mi sunt dragi privirile turbate,
Prefer frumosul care nu-i făcut.

Și nu mă laud, că numi este-n fire,
O, doar atunci când prostul sumeţit
M-ar vrea, ca să-i adaug la mărire
Vreun atribut pe care l-a râvnit.

De ranguri fug, de diplome cu stemă,
Să nu-mi mie singur o dilemă.

Zeița înșelată

Nu poți să spui că nu-s un zeu bătrân,
Nu poți să spui că-i coama mea precară,
Același zborul mi-e, ca de lăstun,
Iar cerul l-am râvnit întâia oară.

Credința mea - o, de-ar fi fost credință -,
La glezna ta ar fi întârziat;
Era un gest, poate de umilință,
Că-n umilință-a fost să mă străbat,

Să mă cunosc, ca pe o fire rară,
Să fiu un psiholog sau un șaman,
Ori coama de îmi e, cumva, precară;
Că am îmbătrânit - biet șarlatan

Care-a-ndrăznit să-nșele o zeiță,
Deși nu-i prea era de trebuință.

Poeții

Vom îmbătrâni-n dicționare,
Poate-un secol, poate chiar și două;
S-o-ntâmpla și vreo discreditare
Ori o ploaie prefăcută-n rouă.

La sfârșit, mai vine și uitarea...
Alții-apar, cum noi am apărut;
Într-un timp, și ei vor fi doar floarea,
În vreun secol demn de străbătut.

Totul s-o preface-n amintire,
Amintirea și ea în neant,
Ne vom pierde-n nebuloasa fire
A naturii,-n gândul obsedant.

Ce-am făcut vor face poate alții;
Dar și noi am fost cândva înalții.

Din totul

Din toată viața, cu nimic te-alegi,
Iar gândurile pier, pe tot parcursul,
De e întorsul sau de este dusul
Ideii ce ai vrea s-o înțelegi.

Și mic și mare - rege sau plebeu,
Se zbat în timp și spațiu, meteoric;
De este stilul ionic sau e doric,
Ori de în tine-a-ntârziat un zeu.

Și orice urmă-i ștearsă de neant;
Încă din viață, unii te blamează,
Din tine să nu fie nicio rază
Ce l-ar putea umbri pe celălalt.

Din totul ce atunci părea să prindă,
Pădurea-i care locuia-n oglindă.

Da, uneori spun adevărul pur,
Iar alte ori fantasme mă înalță,
Dar timpul - un bătrân cu părul sur,
Zilele, pe furiș, mi le încalță.

Rămân desculț, un cerșetor sadea,
Dar nu mă rog de nimeni niciodată,
Doar ziua-aceea ce mă primenea
Sau noaptea-n stele, plină și învoaltă...

poesis

Ana Dobre

Ecoul dintre tăceri

În 2015, Alexandru Ciocioi publica *Petale de zăpadă*, un volum despre aspirația spre puritate și completitudine. În același an, revenea în atenție cu microantologie, *111 poeme alese. Ecoul dintre gene* (Alexandru Ciocioi, *111 poeme alese. Ecoul dintre gene*, Editura Betta, București, 2015), antologie de autor, cu o selecție, așadar, subiectivă a celor 111 poeme reprezentattive din acest punct de vedere, al subiectivității admise creatorului, reprezentative, însă, și pentru a-l fixa în tabloul liricii contemporane.

Reunindu-și cele 111 poeme, Alexandru Ciocioi va fi urmărit, poate, să reliefeze o afinitate anume față de poeziile selectate, care, înțelegem, ar releva modul său propriu de raportare, de relaționare cu propriile creații. Este clar că ele reprezintă o oglindă virtuală în care se răsfrânge Alexandru Ciocioi așa cum se autoreprezintă și se autoportretizează liric prin metaforă și simbol. Dubla reflectare generează multiple refracții ale conotațiilor.

Prima poezie, *Doamnelor cuvinte*, poate fi o artă poetică *sui-generis*, întrucât relevă relația creatorului cu materialul în care-și modelează ideile. Personificate, cuvintele devin partenerele poetului în marea aventură a scrisului: „Doamnelor cuvinte,/ atâta timp/ cât nu stați/ cu adevărul la masă,/ cât refuzați/ culoarea inimilor voastre/ să vă împodobească trupul/ noapte lungă/ și multă ceață va fi!"

Simetric, volumul se încheie cu o *Dorință*, exprimând un ideal de creație: „Aș vrea să mă petrec/ într-o carte cu poeme,/ cu mâinile pline/ de frunze și gene", acceptând mortificarea pentru triumful spiritualului, până la contopirea cărnii cu marmura statuii: „Timpul... să-l cioplesc/ într-un lut colorat/ de un viscol/ aproape-nserat,/ a cărui mărginire/ e o poartă deschisă/ prin care trec/ visele pentru iernat.// Pe stradă,/ durerile din flori/ strigăte să le fac/ pentru statui".

Poetul a ales cu precădere poezii care răsfrâng concepția poetică, modul personal în care înțelege creația și condiția creatorului în raport cu propria creație, dar și în tripla relație creator-creație-receptor. *Numai stihuitorul, Voievodul cuvântului*, dedicată lui Mihai Eminescu, („Printre copacii de rând,/ voievodul cuvântului/ s-a născut/ cu poemul pe tâmple/ nemurindu-l"), *Sunt cuvântul* („Sunt cuvântul/ din lacrima/ spânzurată de gene/ lângă floarea de colț/ a visărilor"), *Poetul* sunt relevante pentru modul personal al lui Alexandru Ciocioi de a sculpta în marmura metaforei ideile estetice în care se regăsește în calitatea lui de mânuitor de sunete și litere, de semne ce reflectă relația dintre semnificat și semnificant.

Imaginea creatorului este desenată în tușe tulburătoare în *Poetul*: „L-am văzut pe stradă/ cum picta parfumul/ unei flori/ pe zidul cetății,/ cum aduna/ din poarta unei case/ secundele bolnave/ de patimi oarbe,/ cum reușea să cânte/ întâlnirile/ dintre ou și tăcere,/ să cânte pietrelor/ din răscruce/ drumul către statui", poetul fiind acela care armonizează contrariile, vede dincolo de fizica existenței, are acces la metafizica ei, intuiește tainele și dă seamă despre miracolul lumii recreate în și prin cuvânt.

Uneori, îndoiala, care „vine pe căi neștiute", alteori, la modul expresionist, țipătul interiorizat, imploziv, un *țipăt absent* ca „rana unui atom", a cărui magmă o cuprinde într-un țipăt metaforizant, marchează atitudinea poetului: „Nu există culoare/ mai dureroasă/ decât lacrima/ unui țipăt absent!"

Totuși, ruga rămâne atitudinea care-l caracterizează cel mai bine în fulguranța clipelor care-i permit revelația. Într-o *Rugă*, poetul transpune într-un simbol, cu valoare de parabolă, imaginea revelatorie pentru armonia dintre celest și terestru, pentru speranța în iubirea lui Dumnezeu: „Un copil cu mâna stângă/ uitată într-un blestem/ trage după el o stâncă,/ un picior, galben, de lemn. (...)// Doamne,/ dacă treci pe lângă el,/ fă-l să creadă că e soare/ și că pe-nserat, acasă,/ va primi alte picioare,/ alte mâini și o credință:/ că va fi din nou ființă!/ Cum nu e, din întâmplare".

Dorul poetului creează lumi de imagini în care-și transpune speranțele, așteptările, aspirațiile. Situat „în ochiul unui vis", poetul Alexandru Ciocioi simte că a devenit „locuitorul unui semn", poate el însuși un semn care începe să miște lumile virtualului pentru a revela relația inefabilă dintre semnificat și semnificant și pentru a ordona, astfel, haosul, fixând, totodată, propriul imaginar, acea lume peste care se poate declara singur proprietar. Dincolo de această poartă, trec doar cuvintele purtătoare de sens. Și odată cu ele, trece și Alexandru Ciocioi, ducând dulcea povară a propriilor imagini și simboluri.

Mihaela Albu

Restituiri necesare

O carte despre unul dintre marii umaniști ai secolului 20

Alegând drept moto un citat (*„Paradisul pierdut se găsește în straturile cele mai profunde și, în consecință, cele mai confuze ale memoriei: el este confuz pentru că este pierdut și este poate paradis fiindcă este confuz."* Alexandru Ciorănescu) din cele scrise de savantul Alexandru Ciorănescu, căruia îi dedică de altfel cartea *Timpul și oglinda. Contribuții ciorănesciene* (Limes, 2019), Ștefan Ion Ghilimescu sugerează dintru început referirea la ceea ce devenise simbolic pentru toți exilații – „paradisul pierdut", adică Țara natală, „pământul țării" pe care comunismul i-a silit să-l părăsească, neuitându-l însă niciodată.

Ca o „întoarcere a fiului rătăcitor" – în dublă ori chiar triplă semnificație – am putea, cred, recepta acest volum. Titlul, cum precizează autorul, „grilă de citire a întregului, chiar dacă pare pretențios, s-a impus fără nici un efort și aproape de la sine", de vreme ce „tema de predilecție a meditațiilor Profesorului, re-venit în țară pe urmele vârstei de aur a copilăriei și tinereții, se concentra mai cu seamă asupra calității memoriei și dimensiunii timpului care n-ar subzista, după părerea sa, decât concentrat în ceea ce este scris."

Volumul de *Contribuții ciorănesciene* apare, pe de o parte, ca o necesară *„restituire"*, „întoarcere" în cultura țării a unui „mare necunoscut". (*Încă* necunoscut, deși a fost publicat – parțial – după 1990, în țară, scriindu-se din când în când despre cărțile autorului ajuns la un înalt nivel de recunoaștere în Europa.) Este *încă necunoscut* și deoarece numele Alexandru Ciorănescu nu a intrat în conștiința publicului din România în gradul în care s-ar fi cuvenit acestui mare om de cultură, român și european totodată.

Pe de altă parte – ceea ce întreprinde (și nu de azi – de ieri (*„Timpul și oglinda. Contribuții ciorănesciene* reprezintă, în ordinea apariției editoriale, a treia carte pe care am consacrat-o, începând din 2000 și până astăzi, recuperării, cunoașterii și valorificării moștenirii culturale a *dinastiei de cărturari a ciorăneștilor."* (v. „Precizări preliminare" în vol. cit., p. 9) Autorul trece în revistă apoi care au fost volumele precedente – *„Alexandru Ciorănescu – L'Homme et l'oeuvre*, Fundacion Cultural Rumana, Madrid 1991, „Bio-bibliografia *Dinastia Ciorăneștilor*, întocmită în 2000 cu profesorul Mihai Gabriel Popescu", următoarea lucrare fiind *România exilată. George & Alexandru Ciorănescu*, Ed. Paralela 45, 2008.") Ștefan Ion Ghilimescu pentru promovarea în actualitate a unui savant român care a trăit în exil peste 40 de ani, interzis în timpul comunismului (ca mai toți exilații), înseamnă tot o „întoarcere", o revenire pentru conștiința cititorului a unei personalități și opere care se constituise deja înainte de plecare (dacă ar fi să amintim numai de aprecierea pe care i-o acorda Nicolae Iorga, al cărui student a fost, dar și unele dintre titlurile studiilor publicate în țară (În capitolul „Corespondența fraților George și Alexandru Ciorănescu. 1946-1964, autorul volumului de față amintește câteva dintre titlurile studiilor publicate de A. Ciorănescu în țară: *Documente privitoare la domnia lui Mihai Radu* (1934), *Alexandru Depărățeanu* (1936), *Documente privitoare la istoria românilor ...* (1940), *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui* (1943), *Spiritul european și cultura română* (1944), *Studii și schițe* (1945)).

În al treilea rând, volumul de față restituie prezentului articole despre Alexandru Ciorănescu, scrise de cercetătorul Ștefan Ghilimescu ori de autori spanioli, dar și interviuri cu savantul român, articole, poezii și traduceri ale acestuia, „înscrisuri", cum este *Testamentul* tatălui său (de exemplu) etc., etc.

Direct din „Precizările preliminare" suntem informați că Alexandru Ciorănescu, chiar dacă este reprezentantul cel mai de seamă, trebuie privit ca făcând parte integrantă dintr-o „dinastie" de cărturari, începând cu tatăl, institutorul Ion Ciorănescu, și continuând cu frații și surorile savantului ajuns – prin *teroarea istoriei* – tocmai în insulele Canare.

Cum nu putem – din lipsă de spațiu, desigur – să prezentăm în detaliu volumul dedicat de Ștefan Ghilimescu lui Alexandru Ciorănescu, ne vom opri doar la câteva „secvențe". Am amintit anterior de *Testamentul* tatălui, publicat integral aici, testament care, indirect, aduce informații asupra întregii familii. Aflăm în primul rând că Ion Ciorănescu le specifică urmașilor (cu o disimulată mândrie): „eu, când am putut am cumpărat și am adunat, dar n-am vândut nimic, niciodată", de aceea îi roagă să nu înstrăineze ceea ce moștenesc (neputând, desigur, să prevadă – în 1942 – ceea ce se va întâmpla cu țara noastră după 1944!). Ca orice părinte, dorește să facă parte egală copiilor săi, sperând apoi „într-o împărțeală frățească". Din păcate, Alexandru și George vor lua calea exilului.

De mare interes pentru cititorul din țară în ceea ce privește activitatea scriitorului în Insulele Canare (și nu numai) sunt articolele/ discursurile omagiale – traduse din spaniolă – , prin care colegi din Spania creionează cu mare admirație aportul pentru istoria canariană și cultura universală al celui care a fost – cum spune Alonso Fernandez del Castillo – „cercetătorul pregătit excepțional să ajungă o personalitate marcantă a culturii române, pe care cu siguranță ar fi îmbogățit-o enorm, (care) a lucrat 50 de ani în această insulă". Andreas Sanchez Robayna, la rândul său, informează despre marea contribuție adusă de A. Ciorănescu literaturii – române („mai mult de cincizeci de studii"), franceze („el este autorul a încă cincizeci de lucrări /.../ Aici e de inclus și Marea Bibliografie a literaturii franceze din secolele XVI, XVII și XVIII, în nouă volume mari"), italiene („o duzină de lucrări de mare importanță /.../ concentrate pe cei mai mari autori"), spaniole („Don Alejandro a fost deosebit de interesat de literatura barocă și estetica neoclasicismului"). În plus, se subliniază faptul că Ciorănescu este pionierul

(continuare în p. 26)

Virgil Rațiu

Dincolo de pustiu, poezii de Nina Hoza. Dincolo de nisip

Poezia în postcomunism (un termen cvasiacceptat de către cei care fixează direcţii estetice şi poetice, în ciuda faptului în România de până la 1989 nu a existat un regim comunist, ci doar o „proiecţie” în această direcţie) nu a înregistrat salturi spectaculoase în cadrul de referinţă, ci pur şi simplu s-a adăugat scheletului prefigurat conceptual cu mai multă vreme înainte. Conceptele au fost impuse de critici, iar noile voci lirice care au apărut în anii 1990 şi 2000 s-au arătat impetuos diverse şi inconfundabile, până şi poeţii găsind să se autodefinească în concepte cu iz de nouate absolută, dar prea puţin convingătoare. În fond, întreaga desfăşurare lirică din postcomunism s-a aşezat în prelungirea a ceea ce a fost clar conceptualizat: optzecism, postmodernism, neoexpresionism, nouăzecism, douămiism – acestea din urmă cu aparenţe de adjuvanţi, pentru a nu se rata direcţia. Alţi termeni vehiculaţi cu mai multă ori mai puţină dârzenie vin mai degrabă din partea unor autori, tinzând să împrospăteze aerul poetic şi poetica, pornind într-o varietate de atitudini şi abordări, de procedee şi viziuni, nu întotdeauna relevanţi însă, cum sunt: fracturism, minimalism, biografism, mizerabilism. Ultimul dintre cantonări cu valoare teoretică simptomatică pare conceptul de milenarism, prin urmare, a poeţilor ataşaţi liricii în noul mileniu. Se poate şi aşa, numai că, în orice atitudine, viziune şi mutaţie informaţională, opinia şi comentariul critic dezvăluie de regulă, în principal numele şi poetica pe care o produce acesta, lumea conceptelor fiind rezervată nevoii de fixare pe traseu, legitimării valorice, evitându-se derapajele de la termenul de bază. Concluzia este nu asupra „mutaţiilor în estetica poeziei”, ci asupra valorilor şi diferenţelor de valoare, sprijinite pe stadii de manifestare şi tendinţe. În comentariul critic, privilegiul revine întotdeauna autorului, în acest sens atitudinea judecăţii prevalând generalizărilor şi nivelărilor manifestate în circumstanţe diverse.

Poezia Ninei Hoza (*Dincolo de pustiu*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2019) relevă mai degrabă un nume, decât o direcţie lirică exprimată vădit în vreo artă poetică. Asta nu înseamnă că versurile poetei se încadrează în altă epocă lirică decât în lirica postcomunistă în general, cea din ultimii treizeci de ani, cu accente de autobiografism, într-o lume aflată în cumpănă, mereu în cumpăna zărilor acoperite de perdele de furtuni, care în ritmuri nealterate de vicii, caută armonia între ceea ce este şi ceea ce pare a fi altceva decât lumea. Aflată mereu în căutarea autenticităţii neprovocate, viaţa inspiră încrederea, însă substanţa împlinirii visurilor nu revarsă întotdeauna darul existenţei: „*cuvintele acestea*/ nu se rostesc –/ în tăcere/ *se privesc*/ aşa cum ai privi un tablou/ în care/ fiecare gând a prins culoare,/ fiecare durere a prins contur/ iar fericirea, într-un colţ,/ o umbră.// *nu te apropia pea mult* –/ te-ai pierde/ între milioanele de stropi/ de sânge şi sare/ în amestecul acesta/ de viaţă şi moarte” (*Îndemn*, p. 9)

Când tăcerea vorbeşte, când privirile vorbesc, orice obstacol poate fi depăşit fiindcă nemişcarea creează senzaţiile şi poate da chipului iubit aura de apropiere până la atingerea cumpenei.

Nu există un joc al ascunderii în timpuri trecute, străvechi, doar imaginea dominantă a identităţii pierdute şi invocarea puterilor care ar putea salva curgerea şi dezvăluirea celestă atât de necesare în clipele distanţării de sine:

Drumul „s-a făcut în urmă pădure/ şi vârfuri otrăvite/ străpung cerul.// nici rugăciunea nu mai e ce-a fost.../ a întinat-o râsul vrăjitoarei!/.../ sub frunze putrede/ stau îngropate/ rămăşiţele fructului/ muşcat de şapte ori,/ început/ de cel mai îndepărtat/ al şaptelea strămoş.../.../ *din fagurele/ ce ţi-a lipit carnea de cruce,/ stoarce, Doamne, miere de mană/ peste pădurile de pelin/ ce mi-au acoperit cerul*!” (*Joacă de aprilie*, p. 17)

Exerciţiile de absenţă şi prezenţă împletite ca naraţiuni devin oarecum motive de definire a egoului aflat mereu în căutarea abisală a împlinirii. Dominante sunt sentimentele de resemnare cu toate căutările şi răscolirile. Însă speranţa ce răzbate din geografia lăuntrică a poetei, dincolo de reliefuri poate doar bănuite, e conturată treptat şi, enunţată din treaptă în treaptă, devine incantaţie: „*Îngerul se roagă/ într-un buzunar/ cusut/ în dreptul inimii* –// auzeam din ce în ce mai stins/ psalmul bunicii./ Îngenuncheată/ pe pământul uscat al smereniei,/ îmi dezmierda în rugăciuni/ sufletul/ purtat în braţe de copil,/ miel/ pe altarul de jertfă./.../ în dreptul inimii/ plânge un înger./.../ din ce în ce mai bine/ aud vocea bunicii –/ îngenuncheată în pământul smereniei/ cântă psalmi.” (*Psalmul bunicii*, p. 23)

Întâlnim un suflu liric care se manifestă lent şi toate sunt probate pe acurateţea afirmaţiilor şi impresiilor. De aici şi izbucnirea din loc în loc a unor nuanţe, a unor emoţii, când definite clar, când nedefinite, însă fără disperări şi accente: „ne-am făcut prin pădure drumul,/ ascuns sub desişul fagilor bătrâni./ dragostea ne-a fost verde,/ căci beam în fiecare dimineaţă rouă.// ziua ne rugam la păsări/ să nu ne strige în cântecul lor numele,/ noaptea imploram stelele/ să nu le spună despre noi/ celor ce-au învăţat/ să le citească.// dar s-au abătut asupra pădurii/ blestemele nopţilor de toamnă.../ ne-au dezvelit de frunze/.../ azi/ suntem numai/ în cântecul păsărilor/ şi în cărţile/ celor ce au învăţat/ să citească în stele.” (*Poveste*, p. 79)

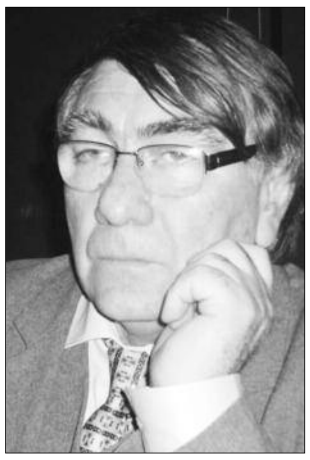
Volumul cuprinde trei părţi: un trecut, un prezent şi un viitor. Pustiul se arată mereu dincolo. La urma urmelor nu ştie nimeni dacă e vorba de ariditatea trăirilor, căderilor şi înălţărilor, sau doar de urme reliefate vag pe nisip. E rar să întâlneşti pustiul care foşneşte, timpul lăsat să fie purtat de închipuite păduri din care ar putea fi cioplită o arcă pentru călătorii izgonite de nisipuri zburătoare. („în ziua aceea/ ne-am prins în dans/ învârtindu-ne împotriva acelor ceasornicului.”) („Timpul/.../ s-a lăsat ademenit în dansul nostru/ şi am făcut cu el ce-am vrut noi...”) („vreau să spun/ că de fiecare dată când privesc/ cu o zi înapoi/ văd urmele iubirii noastre/ înscrise pe nisip...// nu îndrăznim să călcăm pe pietre,/ ar trece vântul peste el/ şi ar lăsa/ numele tău,/ numele meu,/ numele noastre/ la vedere/ şi astfel am fi ţinta celor ce n-au iubit niciodată./.../ când amândoi ne vom preface/ în apă, în pământ, în flăcări şi vânt,/ firele de nisip se vor preface şi ele în pietre!” – *Urme pe nisip*, p. 43) („aşadar,/ construieşte-mi o arcă,/.../ eu voi săpa/ în adâncul meu/ un ocean fără maluri,/ pe care să ne pierdem/ navigând/ în jurul soarelui/ oglindit în apele adânci.”)

Călătorind se petrece redescoperirea de sine. Totul se întâmplă în interiorul textelor iar acestea se dovedesc vocaţie: „nu în pieţe/.../ nu în grădini/.../ nu sub pietre/.../ nici măcar/ pe vâsfuri de munte/.../ şi nici pe fundul mării/.../ nicidecum/ în piramidele faraonilor/.../ caut NEMURIREA./.../ *în mine e izvorul,/ căci singurul templu/ pe care-l cunosc-recunosc/ sunt EU.*” (*Izvor*, p. 97)

Paginile domină în termeni concentraţi traiectoriile imprimate, fără multă risipă, arta e a scrierii diafane, fără asperităţi, împletite cu tăcerea, cu nisipul, tendinţa învăluirii spiritului pustiu urmărind regăsirea în realitate, iar finalul e uitat de restul lumii de partea care merită, niciodată de partea ta. Nina Hoza scrie o poezie împlinită, expresivă.

Ion Toma Ionescu

Tu tu tu tu tu tuturututu

„După dispariţia lui Olimpiu *(ultimul locuitor în viaţă al cătunului, clopotarul, pentru care clopotniţa s-a deplasat la căpătâiul celui ce nu se mai putea mişca şi s-a aplecat asupra lui până ce acesta a reuşit să prindă funia cu care şi-a tras singur clopotul)*, casele au început să se simtă tot mai istovite. Dar nu din cauza bătrâneţii, ci a însingurării care le cuprinsese. Înainte de asta cum să se gândească la vârsta pe care o aveau, când se năştea mereu câte un copil în odăile lor, şi ele se credeau de o seamă cu el, luându-şi cu fiecare nou născut viaţa de la capăt?

Fiecare casă avea tot atâtea vieţi câţi oameni trăiseră în ea. Nici nu le trecea prin minte că pot avea o viaţă numai a lor. Au descoperit destul de târziu asta, când toţi oamenii din cătun şi-au sfârşit vieţile, iar ele, care îşi începuseră viaţa cu fiecare dintre ei, nu izbutiseră să moară cu niciunul. Abia atunci şi-au dat seama că au o vârstă şi o viaţă doar ale lor, separate de viaţa şi vârstele celor ce trăiseră în ele.”

În fragmentul citat am descoperit una din cheile acestei incredibile cărţi. Şi de aici poate să înceapă dialogul şi aventura caselor plecate în bejenie spre Bucureşti.

Pe aceeaşi pânză albă de zăpadă deschisă zărilor, în visul unui pictor naiv de geniu ce a urcat casele pe sănii şi a pornit la vale lunecând în culori vii şi proaspete, în jumătatea lui de pagină, scriitorul Ştefan Mitroi, intrat în competiţie cu sinele, parcă vrea să desfiinţeze postulatul acceptat de toţi, că o imagine face mai mult decât o mie de cuvinte. Şi descrie călătoria caselor abandonate, în sintagme însufleţite care răstoarnă concepte şi reguli şi adaugă construcţiei volume noi de aer într-un spaţiu şi timp în continuă mişcare. Parcă totul se leagă în urma unui ac fermecat ce aleargă zglobiu pe ţesătura unui gherghef, fixând vieţile oamenilor, ale caselor, ale sfinţilor din icoană, ale obiectelor, sau ale sufletelor mormintelor, într-o sarabandă împietrită de care simţi nevoia să te deprinzi, să iei lupa aceea specială din mâna autorului, s-o îndrepţi încet către propriul suflet şi să-ţi pui întrebarea. Oare cătunul tău?...

Mare poet Haritonul ăsta!

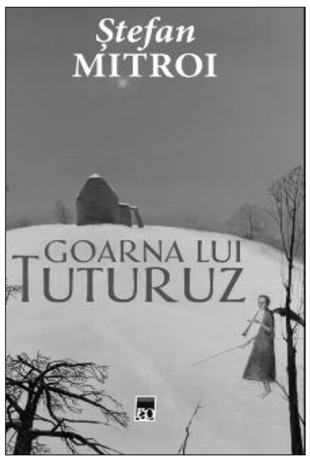
„Şi a înhămat Ambrozie
un armăsar alb la sanie.
Şi era o zi geroasă de iarnă.
Şi a urcat Petruţa alături de el în sanie.
Şi-n timp ce urca, el i-a aşezat
pe umeri un voal alb de dantelă.
Şi totul era alb în jur.
Câmpul, satul din depărtare,
cimitirul, crucile din cimitir.

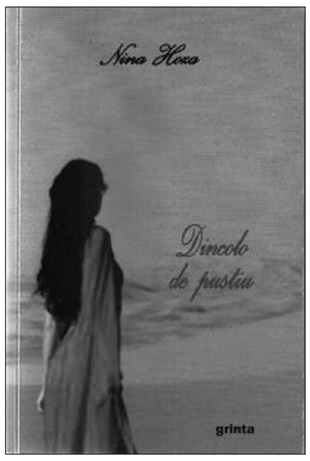
Şi bătea clopotul în sat,
vestind începutul slujbei de duminică.
Poate şi începutul nunţii lor,
ce încăpea toată
în sania aceea de două locuri.
Căci Ambrozie ţinea într-o mână
hăţurile cailor, iar în cealaltă
o lumânare albă aprinsă.

Calul a pornit la trap peste câmp.
Şi Petruţa era îmbrăcată în mireasă.
Şi strângea la piept un buchet
de flori albe, care nu era altceva
decât respiraţia ei îngheţată.

Şi-au ajuns cu sania pe
gheaţa groasă a iazului.
De partea cealaltă a gheţii
se zărea Drumul Muscalilor.
Ajungeau cât ai bate
din palme acolo, după care....

După care nu s-a mai văzut calul.
Nu s-a mai văzut apoi nici sania.
Nimeriseră într-o copcă
săpată în dimineaţa aceea
în gheaţă!....”

Nu putea lipsi din drama destructurării satului românesc tradiţionala îngemănare dintre nuntă şi moarte!

Mai aveam de parcurs ultimele pagini şi dospea în mine ca cititor curiozitatea intensă de a afla cum rezolvă autorul încheierea călătoriei caselor şi întâlnirea în Bucureştiul zilelor noastre cu cei care le părăsiseră, urmându-şi cursul vieţii lor.

Şi finalul se petrece în nota întregii cărţi, strălucit.

În spatele ferestrei lui Hariton, ultimul plecat din sat şi ajuns mare scriitor premiat de academie, la ultimul etaj unde locuia, într-o noapte fără somn scriind ultimele pagini din carte, scriitorul îşi vede propria casă plutind dincolo de balcon. Nu putea să-şi ia ochii de la ferestrele casei în care venise pe lume, iar îndărătul casei lui, privind mai atent erau alte case aliniate, ştiute. Era acolo tot satul.

Şi în timp ce el se gândea uşor confuz, cum să-şi invite musafirii înăuntru, şi să închidă povestea, s-a auzit de undeva sunetul Goarnei lui Tuturuz.

Tu tu tu tu tu tuturututu!

„Deodată, în timp ce el se gândea la toate acestea, casele se traseră cu un pas în spate şi începură să urce în cer.... Tocmai atunci, se năpusti de sus o ninsoare cum nu mai căzuse alta pe pământ.”

cronici

Camelia Ardelean

Nicolae Crepcia – Mierlă sângerându-mi pe umăr

Membru al Uniunii Scriitorilor (Filiala Alba-Hunedoara), a debutat la vârsta de 22 de ani în revista „Tribuna”, urmând ca debutul editorial să şi-l facă în anul 1996, cu volumul de versuri ***Pe umărul lui Rimbaud*** (Editura Călăuza, Deva). Urmează un periplu literar interesant, cu alte 28 de cărţi publicate şi colaborări la diferite reviste literare.

Mierlă sângerându-mi pe umăr, apărut la Editura CronoLogia, din Sibiu, în 2018, volum în care se răsfaţă 200 de pagini de poezie în vers liber cu tuşe postmoderniste, este o antologie de autor ce cuprinde poeme din mai multe volume ale sale: ***Pe umărul lui Rimbaud*** (1996), ***Îngenuncheat în lacrimă*** (2000), ***Scrisorile de la Brotuna*** (2004), ***Halucinaţiile unui hoinar singuratic*** (2005), ***În intimitatea frigului*** (2006), ***Strigătul care se vede*** (2012) şi ***Fără glorie*** (2013).

Cartea ne ajută să descoperim un poet dedicat şi profund, aplecat spre meditaţie, propunându-ne o incursiune pe domeniul sufletului său, acolo unde „fulguie Alecsandri”, iar „eu scormonesc în zăpadă/ până găsesc poezia” (***Iarnă***). Locuind „în centrul civic al unei idei/ unde cântecul dimineţii/ nu alunecă zornăind/ în pălăria cerşetorului”, el simte că numai împreună cu persoana iubită poate fi realizat echilibrul (său) pe muchia existenţei: „Sufletul meu – o fărâmă de veşnicie/ sufletul tău – un clopot de iubire” (***Turnul poeziei***).

În ***Scurtă consideraţie despre singurătate***, autorul descrie lupta permanentă pe care o duce pentru a scăpa din mrejele duşmanului zilelor, dar mai ales al nopţilor noastre, singurătatea, devenit(ă) uneori parte din noi: „s-a îndrăgostit de mine nebuneşte/...// Îi spun cât de mult o urăsc/ Seara în pat se cuibăreşte lângă mine/.../ o dau afară/ pe urmă mi se face milă de ea/ ştiind că numai pe mine mă are”. În timpul acestor angoase inerente naturii umane, „Noaptea îşi caligrafiază poemul în linişte”.

Legătura strânsă dintre solitudine, iubire şi poet, într-un triunghi amoros (ne)fericit, transpare dintr-o altă poezie, în care starea apăsătoare, de iarnă lăuntrică, este descrisă plastic: „frigul fluieră-n oasele noastre găurite/.../ Tristeţea din odaie ameninţă cu pumnul/ în patul nupţial surâzătoare/ singurătatea aşteaptă/.../ trecem pe străzi încălzindu-ne/ la flacăra poemului arzând/.../ pe eşafod urcă poetul/ strângând în palmă poemul/ cum morţii bănuţul de vamă” (***Vinovaţi***).

Cu toate că atmosfera sumbră planează, mai mult sau mai puţin, asupra majorităţii poemelor, ca un nor al disperării, reliefând preferinţa autorului pentru anotimpul îngheţat – oglindă a sufletului înconjurat de tenebre – în exprimarea trăirilor sale, există şi o parte pozitivă a acestui fapt: iarna nu constituie doar o perioadă a morţii (naturii etc.), ci şi a pregătirii pentru renaştere, a introspecţiei şi contemplării, a călătoriei spre propriul eu. Liniştea, izvorârea gândurilor pure şi creatoare, sunt alte atuuri ale acestui anotimp iubit şi urât deopotrivă, în care (şi) dragostea are uneori de suferit: „Iubito iarna aceasta/ ca o hoaţă de buzunare/ mi-a furat cuvintele/ Nu mai am imagini şi culori/ spre-a te cânta/.../ Gol şi zgribulit/ ca un castan în ploaie/ m-am întors în mine” (***Afară lumina***).

Poetul îndrăgostit de lumea metaforelor („poezia e sângele nostru” – ***Hai să discutăm***) ne mărturiseşte care este singurul loc unde se simte în largul său pe orice vreme („Am intrat şi eu în poezie/.../ iată un pumn de lumină” – ***Încartiruit în singurătate***). Lumina, binecunoscutul simbol blagian, întâlnit şi la alţi poeţi, semnificând (în context) cunoaşterea şi speranţa, ne dezvăluie un autor care nu se lasă doborât de un „trist curcubeu” sau de „nerostitu-mi poem” (***Cântec de frunză veştedă***), nici de „vremea aceasta/ care schimonoseşte zâmbetele” (***Corbii deasupra oraşului***), pentru că „în lacrima mea creşte/ o mai fragedă iarbă/ pajişte/ pentru întoarcerea mieilor” (***Poem de plâns primăvara***).

Chiar dacă ea, poezia, este a doua natură a poetului, nu întotdeauna i se revelează acestuia la fel de uşor: „uneori părea că te ating/ şi atunci/ în grâul sângelui meu/ se aprindeau macii/...// ...mergeai totdeauna/ înaintea mea cu un pas/ şi eu alergam după tine/ condamnat/ să nu te ajung niciodată” (***Fată morgană poezia***). Poate ca un recul în faţa dezamăgirilor primite „în dar” de la viaţă, apare această dorinţă nestrămutată a lui Nicolae Crepcia „să mă mut în poezie/ pentru un veac două/ acolo unde se respiră/ doar iubire şi rouă” (***În poezie***), pentru că „absenţa ta/ e un cântec sfâşiat în privighetori” (***Despre absenţa poeziei***). Privighetoarea, pasăre cu un tril care atinge perfecţiunea, este un simbol al inteligenţei, exprimând totodată legătura intimă dintre moarte şi iubire. Cântecul ei reprezintă (pentru ea) însăşi raţiunea sa de a fi, iar când acesta e „sfâşiat”, dramatismul nu cunoaşte margini, de unde se poate înţelege cât de importantă este poezia pentru semnatarul versurilor de faţă.

Învăţând abecedarul durerii, cea „dintre toate muzele/ mai aproape de mine” (***Dintre toate muzele***), poetul cu sufletul ascuns în cochilia cuvântului mai trăieşte cu „iluzia/ că vom putea renaşte/ ca pasărea Phoenix/ din cenuşa propriilor noastre cântece” (***Ca pasărea Phoenix***). „Îngenuncheat în lacrimă/ ca-ntr-o catedrală” (***Îngenuncheat în lacrimă***), el îşi pune întrebări retorice, „la lumina speranţei”: „Dacă noaptea nu s-ar sfârşi/.../ dacă ziua n-ar muri/.../ cum s-ar mai naşte poemele lumii?” (***La lumina speranţei***).

Autorul îşi continuă pendularea între dulce şi amar (sau invers), amintind despre deşertăciunea poetului în această lume materialistă („m-ai făcut/ după chipul şi asemănarea cuvintelor/ poate din dorinţa de a fi/ zadarnic şi uitat” – ***După chipul şi asemănarea ta***), în care „Încarcerată libertatea se tânguie/ cântecul stelelor e spulberat” şi „doar urma luminii/ din ochiul ce plânge/ rămâne” (***Peste apele tulburi***). Ochiul, simbol ancestral sacru, este oglinda sufletului, el putând semnifica abilitatea de a vedea dincolo de aparenţe şi de a evolua spiritual. Dacă ochiul plânge, sufletul nu are cum să zâmbească, dar vestea bună pentru cei ce nu şi-au pierdut încrederea şi simţul raţiunii este că „mai sunt încă poeme nescrise/ Le iscă poeţii/ chiar şi în absenţa zeilor/ pe placul cărora/ nicio jertfă nu mai este” (***Chiar şi în absenţa zeilor***).

Deşi credinţa (generală) pare să se estompeze, nu putea să lipsească din decor imaginea Creatorului, pe care „cândva mama mi-a spus/ să-l caut în bobul de grâu” (***Privind ochii tăi***). El este conducătorul suprem „în cerul de deasupra cuvintelor” (***Frig***), chiar (sau mai ales) dacă „Bătrâneţea bate cu toiagul/ în uşă/ ...miroase prea tare/ a Dumnezeu/ şi mă înfricoşează” (***Moliile mi-au ros tinereţea***).

În prim-plan revine iubita, care însă nu împărtăşeşte pasiunea arzătoare a autorului pentru scris, fiindcă „nu-i o afacere rentabilă”, sfătuindu-l „să las(e) altora această zădărnicie”. Ea nu vede „cum în palma mea/ luna se rotunjeşte” (***Tot mai des îmi spui***), (ne) spune dezamăgit poetul, ce ştie că „Există cuvinte care luminează/ cât toate stelele cerului laolaltă/ dar ele numai în poezie/ se-aprind” (***Cântec***). Cu toată lipsa de încredere a partenerei în talentul său, nădejdea lui Nicolae Crepcia în forţa dragostei este remarcabilă: „Iubirea arde cu o lumină/ pe care trupul n-o poate stăpâni/ puterea iubirii/ vine dintr-un strigăt de stea/...// Celui ce iubeşte/ Dumnezeu îi împrumută aura” (***Numai frumuseţea sufletului***).

Pe planeta unde „Durerea este temelia vieţii/.../ Destinul îşi poate repara erorile” (***Urletul mamei***), mai este de părere autorul, descoperindu-ne din căuşul experienţei sale de viaţă. „***Nu toate florile***/ ating în rod/ desăvârşirea/ (câte nu rupem/ pentru triumful minciunii)// La fel cuvintele/ Cele care rămân/ nepătate/ poartă aură/ şi cu ele scriu îngerii”, îşi continuă el meditaţia filosofică pe temele preferate, încredinţându-ne că „Lacrimile sunt de fapt/ lichefierea unor impresionări” pe care „poetul le adună/ în eprubeta poemului” (***Disperarea nu exclude virtutea***). Condiţia sa este una de martir al propriilor cuvinte, el „îşi acceptă vocaţia”, „***Cu privirea inflamată***/ de imaginile şocante/ ale degradării umane”.

Poeţi sau oameni obişnuiţi, ne căutăm sensul/rostul fiinţării, „Torturaţi de propria neputinţă”, apoi „ne întoarcem pe cealaltă parte/ a tristeţii/ în noaptea plictisită/ de sforăitul lunii” (***În crisalida visului***). Fericirea, rămasă (şi) pentru autor la stadiul de vis, capătă definiţii concise: „ea ar fi ceva/ ce nu poţi atinge/ cu trupul/ ...ea de fapt/ nici nu există/ decât ca un abur al iluziei” (***Îmi nuanţez şi eu viaţa***).

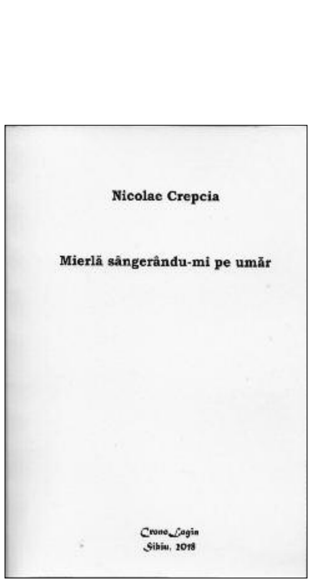
„Romanul” vieţii/simţirilor lui Nicolae Crepcia se continuă pe acelaşi ton elegiac al călătorului cu tolba plină de dezamăgiri şi mărturisiri sfâşietoare: „Eu nu sunt lacrimă/ eu/ sunt însuşi plânsul” (***Dacă bunăoară***). Chiar şi bucuria scrisului, pe care o împărtăşea cândva cu alţii, devine periodic o povară: „Poezia mea/ o ascultă iarba” (***Sunt prea departe***), mai ales când „durerea are gheare” şi orice rod este obţinut cu suferinţă („astăzi m-a sfâşiat/ şi a extras din mine/ poemul” – ***Dintotdeauna am ştiut***). Cel mai greu este atunci când „poezia/ devine subiect de batjocură”, deşi „Cel ce striveşte sub bocanc/ înflorirea prin cântec/ nu ştie/ că sfâşie inima poetului” (***Unde poezia***).

„Romanul” vieţii/ simţirilor lui Nicolae Crepcia se continuă pe acelaşi ton elegiac al călătorului cu tolba plină de dezamăgiri şi mărturisiri sfâşietoare: „Eu nu sunt lacrimă/ eu/ sunt însuşi plânsul” (*Dacă bunăoară*).

Desigur că mai sunt şi momente de acalmie (deşi puţine), când nu se întrevede „Niciun nor pe cerul poemului/ doar undeva sus sus berze/ într-un joc nupţial” (***Senin***). Atunci poezia devine „Hemoglobină de purpură/ în obrazul realităţii/.../ oază în deşertul cotidian/.../ balsam pentru rănile îngerilor/.../ elixir al speranţei/.../ şi încă nearsă iubire” (***Poezia***). Într-o astfel de constelaţie binefăcătoare, „Emoţia iese tiptil/ umbră din marsupiul nopţii/ şi conturează poemul” (***Halucinaţie***). Important este că, indiferent de drumul zigzagat parcurs de eul liric pentru a-şi desăvârşi cunoaşterea/calea, poetul continuă să scrie, „pentru că este duminică/ şi clopotul primăverii/ se îmbogăţeşte cu sunete noi”, „pentru mieii soarelui/ care zburdă pe pajiştea sângelui meu”, „pentru a spăla întunericul/ de pe obrazul zilei”, „pentru că iubesc”, „pentru a nu muri” (***Pentru că iubesc***).

Acest autor cu sufletul albastru şi liber ca o mare de fluturi, ce şi-a împărţit viaţa între două mari iubiri, aşezându-şi partenera la un pol şi poezia la celălalt, se străduieşte să le împace pe amândouă, pentru a nu fi devorat de lupta dintre ele. El nu râvneşte la glorie, deoarece „Cu ea nu-ţi poţi spăla/ niciun sentiment/ poate doar s-o înfăşori/ ca pe o eşarfă/ la gâtul trufiei”, fiindcă „este dureroasă/ ca nefericirea” şi „nu vindecă/ nicio rană/ poate doar să înteţească durerea/ cum vântul sporeşte o flacără”. „Mai bine-i port de grijă/ mierlei care şi-a făcut cuib/ în sufletul meu”, declară el, concluzionând: „Gloria-i deşertăciune”, e „doar o spirală de fum” (***Fără glorie***).

Dar cred că am spus îndeajuns pentru ca lectorul să-şi dea seama că Nicolae Crepcia este un militant neobosit al cuvântului scris (acesta având pentru el o conotaţie sacră) şi un mânuitor experimentat al figurilor de stil expresive şi bine conturate, ce păşesc nestingherit pe poarta inimii. Dacă ne întrebăm unde încape atâta tristeţe sub aparenţa jovială şi optimistă a acestui poet calin, înzestrat cu o mare sensibilitate, s-ar putea să nu (vrem să) găsim răspunsul, bine ascuns printre cutele adâncului (său). Descoperim însă motivul pentru care el îşi continuă arderea, zborul, ascensiunea pe o treaptă superioară a spiritului, şi anume credinţa sa nestrămutată că poezia nu reprezintă „un muzeu al sentimentelor/ o colivie/ invadată de licheni şi uitare/ un embrion al iluziei”, ci ea „respiră/ pretutindeni în spaţiul care ne conţine/...// ...are puterea curcubeului/...// ...e zahărul din cafea/ o rază dintr-un alt soare/ care te luminează pe dinăuntru/.../ un păianjen care suge întunericul/ de pe retina sufletului” (***Schiţe pentru un autoportret***). Parcă astfel pare dintr-o dată mai uşoară „misiunea” de pescar de vocabule pe scena vieţii, fiindcă „Poetul/ nu trebuie să inventeze cuvinte/ trebuie doar să lembrace-n lumină/ ca să pară rostite/ de îngeri” (***Toate au fost definite***).

Geo Vasile

"PROBLEMA ASTEI VIEȚI CU CARE LUPT": PERSONALITATEA EMINESCIANĂ DIN PUNCT DE VEDERE PSIHIATRIC

Roadele cercetării regretatului medic militar, neurochirurg, eseist şi eminescolog Ion Nica (1924 jud. Gorj – Bucureşti 1999) au început să apară încă din 1972. Volumului "Eminescu, structura somato-psihică", Cuvânt înainte de Constantin Ciopraga, Ed. Eminescu, îi va urma, la distanţă de 27 de ani, cartea la care ne vom referi: *Eminescu - Vis animi* , Ed. Eminescu, 1999, 332 p. O a treia parte a strădaniei autorului îşi aşteaptă contextul prielnic editării (postume, din nefericire), la aceeaşi editură. Aşa cum sugerează şi titlul, *Eminescu - Vis animi*, este o interpretare a personalităţii poetului în cheia puterii sufletului, a spiritului deci. Ne sunt propuse, în afara capitolului de "Preliminarii", şase eseuri convergente într-o sinteză interdisciplinară, la graniţa dintre limbaje: cel general medical, psihologic şi psihiatric, şi cel al creaţiei artistice, al expresiei. Detalii anatomice, antropomorfice, psihanalitice şi filosofice, luminate preponderent de steaua polară a *raţiunii* şi a *raţionamentului,* concură în a descifra personalitatea umană a poetului. Nu lipsesc amănunte referitoare la înfăţişarea fizică (pe baza unor fotografii, inclusiv apocrife), comentariile grafologice pe diverse manuscrise în funcţie de etape şi accidente biografice, informaţiile oferite de anturaj, mediu familial, colegii de la Viena, de junimimişti sau confraţi de la"Timpul", de corespondenţa cu Veronica Micle ş.a.m.d. Se profilează astfel un portret al sufletului ca expresie a puterii de creaţie, a intensităţii unei vieţi care şi-a autogenerat o realitate a revelaţiilor, vizionară. Opusă lumii terne, ipocrite, mercenare, acţionând prin puseuri politicianiste şi conspiraţii în contra a tot ceea ce îi depăşea întelegerea şi moravurile. Poemele şi prozele poetului vor fi tot atâtea probe de înălţare peste bolgia lungii sale captivităţi, ceea ce nu a exclus pătimaşa sa reactivitate, în calitate de gazetar, la eveniment, la patimile naţiei supuse strâmbătaţii şi convulsiilor caruselului politic. Etic până la suferinţă, cugetător faustic în sfera sublimului, Eminescu şi-a plătit cu viaţa opţiunea însingurării în numele forţei propriului suflet. Pe care n-a pregetat să şi-o trăiască totuşi în chipul cel mai pozitiv şi uman, dar şi în lumina unui angajament total, am zice mesianic. Doctorul Nica polemizează atât cu cei care l-au proiectat pe poet într-o dimensiune fabuloasă, intangibilă, cât şi cu cei care l-au coborât în insidioasa mlaştină de mizerii şi complexe, de felurite neputinţe, apatii şi narcisisme. Dr. Nica nu-şi poate reprima totuşi tentaţia hagiografică în definirea personalităţii omului Eminescu, lucru ce nu va rămâne fără repercusiuni asupra originalităţii demersului său. Deşi grila sa pozitivă, ştiinţifică în acord cu cea a citatului coleg de breaslă Ion Vianu, e mereu funcţională, adesea făcând abstracţie de subiectul cărţii, fără însă să-l neglijeze. După cincizeci de pagini de expunere teoretică la zi, ni se comunică: "Legea aspră a capriciilor sale, refuzul compromisurilor, setea de adevăr absolut conferă dimensiunea lui Eminescu, nu autismul, străin lui". Fascinat de opera eminesciană, asupra căreia nu scapă prilejul să arunce repezi şi pertinente ochiri, autorul consideră "Luceafărul" ca pe o victorie a poetului asupra vieţii sale. Ce se va confunda până la un punct cu aventura artistului: "În curând, aventura se va sfârşi, poetul găsindu-şi propriul său sfârşit printr-o moarte vie (drama anilor 1883-1889)". Multe pagini dau o interpretare grafologică personalităţii poetului, înainte şi după declanşarea psihozei afective din 1883, constatând că scrisul poetului s-a alterat grav sub impulsul "delirului maniacal şi al fugii de idei". Personalitatea eminesciană, văzută ca unitate bio-psiho-socială, se remarcă, după dr. Nica, prin impresionabilitate intelectuală şi sensibilitate cerebrală, supra-activitate a spiritului ş.a.m.d. Era oare nevoie de analize antropometrice de *facies* şi de expresie grafică, spre a ne da seama? Argumentele omului de ştiinţă Ion Nica nu se mulţumesc cu axiome, aşadar, nici atunci când îşi susţine pledoaria pentru *simţul istoric preponderent,* pentru *omul moral,* probând difuzarea câmpului de conştiinţă a poetului dincolo de perimetrul individual. Eminescu este o *personalitate accentuată* în cel mai profund înţeles, conchide dr. Nica, prin forţa cunoaşterii eului participant la tot ce este omenesc. Hotărâtoare, la paritate cu codul genetic, neurofiziologic şi psihologic, este *experienţa trăită,* educaţia, cultura asimilată. Şi totuşi romanul realist al vieţii lui Eminescu rămâne încă un vis al eminescologilor. Fapt e că, aşa cum .opera poetului a fost o *replică* la anturajul socio-uman şi politic, aşa şi temperamentul său a avut înclinaţia de a vedea răul ascuns în culisele politicianismului clientelar şi trufaş al vremii. Receptarea acestor stări era emotională, pe un fundal *pesimist* datorat în primul rând realităţii. Astfel se explică lipsa sa de sociabilitate, *depresia* reactivă la primejdiile şi structurile clevetitoare, la cabala de tip conspirativ. Eminescu n-a fost un deznădăjduit *organic,* alienarea sa motivându-se punctual, dependentă de "problema astei vieţi cu care lupt". Prevalându-se de firea sa *demonstrativă* şi *exaltată,* poetul a supralicitat *fantezia* şi *năzuinţa spre valorile afective* ale artelor. A reuşit astfel, în virtutea tipologiei hăruite al cărei exponent era,, să se sustragă rulajelor vieţii, ispitit irepresibil de abstracţiunea structurilor poetice, alegorice, simbolice. Evident, poezia eminesciană rămâne o realitate sustrasă concatenării evenimentului, ceea ce nu înseamnă, precizează autorul, că *incidentul biografic* nu poate dobândi prin sublimare întelesuri generale. Sintonia poetului, întâlnirea eului său şi a câmpului de conştiinţă cu marea reprezentaţie a realului circumvicin, se frânge în vara anului 1883. Psihoza afectivă (maniaco-depresivă), recunoscută de dr. Nica, va duce la alterarea procesului de creaţie. *Vis animi,* forţa sufletului se află la grea cumpană. *Covârşitoarea inteligeţă, memoria* extraordinară a poetului (semnalate de Maiorescu), se eclipsează şi, odata cu ele, *lumea ideilor generale.* Sentimentele sunt primejduite de *vago-bio-psiho-sociotonie,* gândirea, de destrămare. Nu întârzie reactivarea frustrărilor, mai ales a celor provocate de un ansamblu social al non-valorilor sau mediocriăţilor. Este deja celebră şi întristătoare diatriba poetului din scrisoarea către Veronica Micle (1876) după destituirea din postul de revizor şcolar: "(...) Canalia liberală a nimicit ideile ce mi le făurisem despre viaţă. De-acum rămas fără o poziţie materială asigurată, purtând lovitura morală ca o rană care nu se mai poate vindeca, voi fi nevoit să reiau toiagul pribegiei, neavând un scop, nici un ideal. Crede-mă stimată doamnă, că de azi sunt pierdut pentru societate". Ceea ce nu umbreşte cu nimic exclusivismul şi intransigenţa morală a poetului, în vreme ce pesimismul său în parte livresc, este sporit şi de presentimentul bolii şi sfârşitului iminent. Eriniile funeste i-au martelat viaţa în ultimii şase ani, în tandem cu suita de nenorociri în familie (sinuciderea fratelui Nicolae ş.a). *Omul de acţiune* de la Viena, Putna, Cernăuţi şi Iaşi, ziaristul militant de la "Timpul", se repliau în cel ce simţea tot mai mult că e martorul unei vieţi străine de el, departe de mintea şi sufletul său ales. "Copil al unei rase nobile şi bătrâne ... în el se petrecea lupta decisivă între flacăra celei mai înalte vieţi şi germenul distrugerii finale a rasei - geniul cu nebunia", scria Caragiale. Cel ce trăise în istorie şi crease istorie este acum împrejmuit de neant. *Omul de pasiune,* al iubirii integrale şi absolute, fie că e vorba de femeie sau de patrie, este în cădere liberă. Viaţa pasională ce născuse o operă vie, vitală prin magicul sentiment simultan al trecutului, prezentului şi viitorului, al efemerului ("clipa cea repede") şi veşniciei, se dedramatizează alarmant. Intelectualul care realizase că viaţa şi gândirea lui nu coincid, una fiind haotică, imprevizibilă, ultragiată, cealaltă fiind armonică, performantă, declanşase odinioară conflictul cu tumultul vieţii. Acum acea *vis animi* este doar o amintire, pragmatismul politic al gazetarului dublat de filosoful-poet este doar un vis. Un vis a ceea ce a fost o conştiinţă individuală superioară cu acces direct la ideea abstractă a frumuseţii. A totalităţii, a universalităţii fluxului vital. Actor de primă mărime în "freamătul vieţii naţionale", Eminescu era în vara anului 1883 doar un poet de geniu. La fel de interesant şi poate cel mai original ni se pare ultimul capitol "Detractorii: adevar şi mistificare", în paginile căruia dr. Nica reactivează figura preotului ardelean Grama, figura cea mai sinistră în analele campaniei antieminesciene declanşate în 1891, la doi ani după moartea poetului. Ceea ce s-a încercat în 1998 în privinţa detabuizării *poetului nţional,* sunt lucruri benigne (tip Cărtărescu. „Eminescu, mom amour", o înşiruire infantilă de defecte umane; râdea prea tare, pilozitate exagerată, neglijenţă vestimentară, fuma prea mult când scria, avea o singură înjurătură «tu-i nemul nevoii» şi altele asemeni), faţă de virulenţa otravită şi agresivitatea pătimaşă a unui Zoil de ocazie, de a nega, desfiinţa, macula viaţa şi opera lui Eminescu. La fel de polemic se arată dr. Nica faţă de confratele său C. Vlad şi studiul "Mihai Eminescu din punct de vedere psihanalitic" (1934), arătând ravagiile amatorismului de interpretare *ad litteram* a operei eminesciene, după canoane freudiste prea puţin asimilate. Psihanalistul pomenit nu pregetă sa-l plaseze pe Eminescu direct în anticamera nebuniei, a schizofreniei, probandu-şi verdictul prin comportamentul şi replicile unor personaje cum ar fi Dionis, Toma Nour ("un erou marcat de complexul demonic"); Cezara ("androgin bisexual"), Angelo ("nume bisexual"). Simptome de catatonie (schizofrenie, pendulare între extreme) şi de schimbare a eului găseşte C. Vlad în "Melancolie", "Rugăciunea unui dac" ş.a. Autorul cărţii îl bănuie pe psihanalist de întunecare a raţiunii, drept care respinge dur pretenţioasele elucubraţii şi născocirii despre "reflexul complexelor infantile asupra operei eminesciene". Chiar dacă psihanalistul C. Vlad a fost încurajat în intreprinderea sa, precizează circumspect dr. Nica, de şocanta interpretare a lui G. Călinescu ("Eminescu e preocupat îndeosebi de partea superioară a corpului feminin cu accent pe gură şi sâni, după tipul lui Gheorghe din Moldova"). Nu întelegem totuşi preferinţa dr. Nica pentru comentariile lui Eugen Barbu, după părerea noastră, în defavoarea cercetării sale de eminescolog. De pe lista denigratorilor lui Eminescu nu scapă nici Macedonski, nici Anghel Demetriescu şi nici medicii A. Şunda şi C. Bacaloglu. Falimentul libretului freudist, precum şi al imposturii belicoase şi invidioase faţă de personalitatea lui Eminescu, se demonstrează cu prisosinţă pe baza unei bibliografii impresionante (patru sute şaptezeci şi cinci de poziţii), comentate cu dăruirea exhaustivă a exegetului, cu proiectarea personalităţii eminesciene în lumina neasfinţită a creaţiei, dar şi cu aplicaţia unei reci viziuni asupra vieţii poetului în istorie. Viziune ce nu exculde farmecul spectacolului de idei, în sintonie cu pasiunea lui Eminescu pentru ideea abstractă a frumuseţii perene.

Poemele şi prozele poetului vor fi tot atâtea probe de înălţare peste bolgia lungii sale captivităţi, ceea ce nu a exclus pătimaşa sa reactivitate, în calitate de gazetar, la eveniment, la patimile naţiei supuse strâmbătaţii şi convulsiilor caruselului politic. Etic până la suferinţă, cugetător faustic în sfera sublimului, Eminescu şi-a plătit cu viaţa opţiunea însingurării în numele forţei propriului suflet.

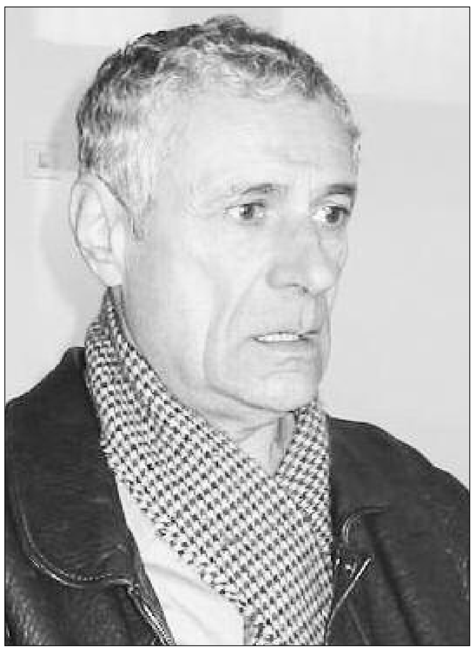

Magda Grigore

Toma Biolan, un sceptic melancolic

Mi-am pus de foarte multe ori întrebarea cum ar fi evoluat breasla scriitorilor piteşteni dacă ar fi beneficiat de un suport critic real în momentul schimbării ideologiei socialiste. Un orăşel industrial în care scriitorii au trăit ,,epoca de aur" după opţiunile proprii, fie cu visul accesului la marii critici ai vremii, fie cu idealul succesului la public, fie cu dorinţa de laudă şi răsplată din partea aparatului politic. Cert este că la momentul Revoluţiei aveam câteva atuuri de care am fi putut profita, de la cele de natură teoretică/spirituală (o revistă de cultură cunoscută pe plan naţional, un institut de învăţământ superior transformat la doi ani de la eveniment în universitate de stat), până la cele pragmatice (o economie bună, o distanţă mică faţă de capitală) etc. Înaintea acestora, însă, aveam câţiva *candidaţi* buni, scriitori talentaţi, remarcaţi sporadic de către critica de specialitate, cea veritabilă care mai căuta *în teritoriu* (şi) oameni talentaţi.

Toma Biolan

În acest oraş de provincie (*atunci* ca şi *acum*), a existat o emulaţie scriitoricească autentică, autorii, chiar dacă nu erau mulţi, au simţit şi rafinamentul scrisului şi opacitatea rudimentară, au fost şi generoşi, şi ticăloşi, au avut şi echilibru şi fantasme, au fost şi de partea binelui, dar şi a răului. Ar fi meritat privite mai atent, valorificate şi re(evaluate) cărţile/manuscrisele/ ideile celor semnalaţi în publicaţii valoroase, cei încurajaţi de unele personalităţi critice ale timpului, creaţiile celor care obţinuseră premii la unele concursuri de renume, mai ales ale celor care scriau în cheie ambiguă şi care aveau pe alocuri un potenţial subversiv. După 1989 lucrurile au evoluat imprevizibil, degringolada politică a generat inclusiv degringolada culturală, cei cu simţul oportunităţii şi cu ceva putere financiară s-au ridicat abili şi au devenit vizibili (s-a dovedit mai târziu că mulţi dintre ei nu erau străini nici de sfera politicului). Unii au aşteptat (zadarnic) o societate bazată pe meritocraţie, alţii s-au descurajat sau au fost învinşi economic. Cei mai zgomotoşi au acuzat cenzura, fără să poată face cu ceva dovada că au fost cenzuraţi şi fără să accepte faptul că nu au fost poate suficient de buni pentru a fi publicaţi. Dacă nu erai publicat atunci, nu înseamnă neapărat că erai persecutat politic. Cei mai amuzanţi s-au închipuit mai târziu *scriitori interzişi*, autori cenzuraţi, filosofi neînţeleşi, artişti şi altele, după puterea imaginaţiei.

Anii trec şi, totuşi, o istorie reală a acelor timpuri se pierde, pentru că adevărul se estompează, se distorsionează în nenumărate variante subiective şi romanţate, se uită, se-ngroapă din păcate odată cu cei care l-au trăit. În cei 20 de ani estimaţi de Silviu Brucan pentru a ne construi o societate normală (insuficienţi, pentru că *timpul se dilată*, vorba lui Proust), haosul valoric a fost lucrul cel mai dureros care ni s-a putut întâmpla, iar efectele lui sunt încă prezente. Pentru mai mulţi piteşteni cred că există regretul că oraşul acesta nu şi-a gestionat inspirat energia scriitoricească de atunci, că nu a reuşit să atingă, iată, nici în timp, performanţele literare/culturale ale unor oraşe mai mici, că nu a existat *un suport teoretic* care să propulseze scriitorii talentaţi, o grupare activă/ un fenomen de tradiţie literară/ un eveniment de anvergură naţională. Au fost doar încercări individuale mai mult sau mai puţin reuşite, mai mult sau mai puţin curajoase, mai mult sau mai puţin morale, am avut scriitori pe cont propriu, mai mult sau mai puţin talentaţi, mai mult sau mai puţin vizibili. Vizibilitatea, construită mereu pe criterii nisipoase – stimulată de poziţia socială/ de funcţiile de conducere, de apartenenţa la instituţiile de cultură (toate cu manageriat politic), de dirijarea unor reviste (toate finanţate din bugetul public), de disponibilitatea financiară (direct proporţională cu câştigurile fără efort).

Întorcându-mă la întrebarea iniţială, privesc *o viaţă lăsată într-un teanc de cărţi* semnate de Toma Biolan şi nu pot să nu mă gândesc la faptul că acest om a făcut parte din acea energie potenţială despre care vorbeam. Dacă are locul cuvenit în istoria acestui oraş, dacă îşi mai amintesc sau nu de el propriii colegi de profesie, de generaţie, dacă cineva mai oferă tinerilor şansa de a-l cunoaşte ca scriitor, prin publicaţii/lecturi, simple amintiri evocate poate la momentul potrivit şi în locul potrivit – rămâne o întrebare retorică! Avem o responsabilitate comună pentru istoria literară a oraşului nostru, care, chiar dacă am spus că este de provincie, are panteonul său spiritual.

Toma Biolan a fost un profesionist singular, rămas independent în vocaţia sa de scriitor matur, în afara grupărilor de generaţie (literară), susţinut doar de câteva nume sonore care l-au ajutat în anii debutului. A trăit între anii 1941-2004 şi a locuit în Piteşti din anul 1968. Era absolvent al Facultăţii de filologie din Universitatea Bucureşti, după un liceu terminat în Târgovişte. Biografia sa a fost legată de revista ,,Argeş" şi de Teatrul ,,Al. Davila". Ca scriitor, Toma Biolan a debut în colecţia „Biblioteca «Argeş»" (în 1970, cu *Templul grec*), iar în volum, ca poet, abia în 1979, cu *Pasărea paradisului*. Gheorghe Tomozei, Geo Dumitrescu, Laurenţiu Ulici, Alex Ştefănescu, Paul Everac, Petru Mihai Gorcea, Val Condurache, Mihail Diaconescu etc. l-au apreciat şi l-au încurajat în demersul său scriitoricesc. *Un sceptic melancolic* îl numea profesorul Al. Piru, critic şi istoric literar de a cărui probitate profesională şi intuiţie nu se îndoia nimeni, indiferent de ideologia politică a epocii. Dacă îl plasăm pe Toma Biolan în graficul evenimentelor importante care se petreceau în perioada sa de debut, putem spune că era *prea devreme* să fi fost invitat în 1978 la Colocviul Naţional de Poezie desfăşurat la Iaşi, unde Laurenţiu Ulici chemase poeţii pe care îi credea *de perspectivă*, şi *prea târziu* ca să fie asimilat, ca (fost) student bucureştean în *Cenaclul de Luni* care lua fiinţă în anul 1977, cu doi ani înaintea primului său volum de versuri. Toma Biolan avea deja 36 de ani, nişte ani de activitate în educaţie şi în cultură, dar încă nu debutase în volum. Coordonatele spaţio-temporale nu i-au fost prin urmare favorabile. Ceea ce a urmat, istoric vorbind, nu mai putea influenţa decisiv cariera niciunui scriitor, decât în sensuri extreme: ori te înregimentai într-un fel sau altul, ori te retrăgeai în compania cărţilor tale şi a manuscriselor, încercând cu paşi prudenţi şi inteligenţi să-ţi faci un nume. Piteştiul nu a fost nici măcar un oraş în care să fi existat optzecişti autentici, mă refer la iniţiatorii mişcării de grup extinse mai târziu, suplimentată cu ,,generaţionişti" afiliaţi prin imitaţie. În anii 1980, doar în câteva oraşe din ţară scriitorii de forţă se adunau în grupuri de rezistenţă, discutau şi îşi împărtăşeau poezia scrisă curajos, fără teamă şi fără prejudecăţi, asumându-şi răspicat riscurile. Perioada nu a fost deloc una uşoară, dar a fost perioada în care s-a coagulat grupul postmoderniştilor şi în care s-a format *spiritul de generaţie*. Evoluţia lor a avut, se spune, şi bune, şi rele. Ar fi relevant să amintim, de exemplu, cum descria Eugen Negrici începuturile postmodernismului şi decada a opta a secolului care a coagulat gruparea optzecistă formată aproape integral din absolvenţi ai filologiei bucureştene, susţinuţi de tinerii critici ai vremii: „Şi iată că, la începutul anilor `80, într-o literatură ca a noastră, care numără abia câţiva balzacieni, un singur mare realist şi niciun veritabil proustian, unde formele baroce şi cele manieriste sunt greu de găsit, într-o astfel de literatură abia întemeiată şi tânără în esenţa ei, dintr-o dată totul a început să pută a ofilire şi apă stătută. Unei grupări de absolvenţi ai filologiei bucureştene (deveniţi, printr-un şir de împrejurări favorabile, din ce în ce mai influenţi) i s-a părut că, în plin comunism, în jurul anului 1980, după 150 de ani de istorie a beletristicii în limba română şi la numai două decenii de după teribila experienţă realist-socialistă, tot ce trebuia spus a fost spus şi că pentru această literatură venise momentul acela de sfârşit al cursei".

Noua cursă începuse deja, iar ea a fost prielnică într-adevăr (doar) anumitor tipologii. Am evocat contextul ca să înţelegem mai exact în ce condiţii s-a făcut literatură prin anii '80-'90, şi, mai mult, care erau atunci şi imediat după, şansele de reuşită ale scriitorilor piteşteni. Din perspectiva prezentului, mi se pare că în acest oraş trecutul se uită uşor sau este ignorat. Negarea valorii literar-istorice şi estetice, atât cât au însemnat ele pe plan local, ar fi cu adevărat o pierdere. Pentru că, iată, cu câtă hotărâre scria Toma Biolan despre idealul său, într-o poezie care poate figura pe drept ca o autentică *ars poetica*: ,,Cocoş de aur pe acoperişuri pitice/ Strigă înspre adâncuri şi bezne – / Cine încă mai este să se ridice,/ Până la umeri, până la brâu, până la glezne.// Şi eu, cel pe neştiute robit/ Sinelui în care orbeşte crezum/ Rog pasărea la fiecare răsărit/ Să mă facă izvor în înaltul tărâm// Ori prinos focului, ori cuvântului – / Pulbere vie-a pământului." (*Pulbere vie*). Aflat la interferenţa neomodernismului cu postmodernismul, Toma Biolan şi-a identificat preferinţele şi şi-a trasat singur deziderătele estetice. Revăzând volumele sale (*Pasărea paradisului*; *Nuferi în somn*; *Cu şoimul pe umăr*; *Izvoare-n cer şi pe pământ*) realizăm faptul că poetul a ştiut să asume şi să regândească relaţia cu ceea ce însemna atunci trecutul poetic, recuperând valorile şi modelele cu care a rezonat fiinţa sa interioară. Un melanj al neomodernismului (prin imaginarul poetic subtil, ascunderea tragicului, limbajul inedit şi expresia cizelată) cu postmodernismul (prin intertextualitate şi ,,metafizică"), poezia lui Toma Biolan capătă dimensiunea discursului liric firesc într-o realitate ostilă. Atât temele sale predilecte (fragilitatea fiinţei, condiţia umană, timpul repede trecător, mediaţiile cu accente grave, erosul cumpănit, o subtilă transcendenţă, spectacolul existenţei etc), cât şi stilul, metaforele generalizate, asocierile bazate pe contiguitate, cuvântul cumpătat şi expresia finisată, duc împreună cititorul spre linişteа şi seducţia unei lecturi bogate. Deşi nu a scris multă poezie, cred că tocmai prin poezie a învăţat Toma Biolan ideea de toleranţă. Altfel cum ni l-am explica în atitudinea sa de împăcare şi de receptare a lumii pe care o zugrăvea în culori atât de tari şi o atingea cu verb atât de ascuţit în schiţele sale satirice (*Reţetă pentru greţuri*), în proza umoristică (*Test de fidelitate*), în poezia-pamflet (*Seducător, Tănase*), în cărţile de aforisme (*Una pe faţă, una pe dos; Idei căzute pe gânduri*)?! Trecerea prin mai multe genuri literare este în sine un exerciţiu intelectual şi o abilitate scriitoricească, ceea ce în cazul de faţă devine o dovadă în plus a talentului. Cu floreta cea mai ascuţită, Toma Biolan şi-a săgetat aspru contemporanii surprinşi în deficit sufletesc şi moral. Ironiile fine, observaţiile precise, arta rafinată a creionării caracterelor şi tipologiilor, refuzul cutezător al complicităţilor de tot soiul şi picăturile acide fulgurante, menite să poarte (ascuns) un sâmbure moralizator adresat societăţii corupte, ne reîntregesc portretul unui scriitor atent, incitant. Nu am amintit toate volumele sale şi nici toate genurile: cărţile pentru copii şi teatrul sunt alte repere auctoriale care ar merita popas.

Nu-mi rămâne decât să sper că o istorie literară, nu neapărat în competiţie cu contradictoriile liste canonice naţionale, va consemna într-o zi şi această operă şi aceste destine dăruite scrisului, pentru că orice istorie până la urmă se hrăneşte şi creşte cu istorii mici/individuale. Toma Biolan ar merita cu prisosinţă pentru cărţile sale în care, peste timp vedem sclipind cuvântul adunat cu trudă din detritusul zilnic al existenţei.

Raluca Faraon

Jocurile seducției

Dacă aș fi nevoită să definesc printr-un singur cuvânt *orb pe mare* de Florin Dochia (apărut în 2014, la Editura *Pim*), cel mai potrivit pentru discursul liric mi se pare „seducător”, e vorba de un discurs îndrăgostit (R. Barthes) de care sfârșești prin a te îndrăgosti. În ciuda unor evidențe tematice (iubirea, oniricul, suferința, moartea etc.), cartea aceasta mi se pare importantă pentru că, printre pliurile sale sentimentale sau grav-existențiale, se strecoară încercarea de definire a mecanismului creației poetice, obsesie (neo) modernistă, desigur (la vedere), camuflată ludic sau ironic, în cele din urmă, în poezia postmodernă.

Cine este *orbul* care rătăcește pe mare? Cititorul specializat, prins (ca și autorul, de altfel) în hățișurile intertextualității inerente receptării literaturii contemporane, poate sesiza o anumită deferență a eului auctorial și negarea acesteia (implicită), în interpretarea unui rol mult timp asumat fără urmă de îndoială: creatorul de iluzii care este poetul. Orbul trimite vădit cu gândul la poetul Homer, iar pe măsură ce „navighezi”, în postura cititorului, prin marea inventată de Florin Dochia, realizezi că autoritatea creatorului ordonă lumii să FIE, intră într-o complicitate sofisticată cu receptorul ideal, se lasă el însuși sedus de increat, de haosul neliniștitor care îl provoacă să scrie, trăiește o iubire „ideală” cu propria operă, cu toată dezlănțuirea pătimașă a atingerii cuvântului virginal, cu nostalgiile și reveriile (sau chiar senzația de singurătate apăsătoare) ce urmează contemplării cuvântului autonom.

Prima poezie (*preludiu – mă tem de absența ta*) pare un „program” care sintetizează intențiile creatoare și propune viziunea despre lume a autorului. Există verbe la prezent cu forță autoritară în prima secvență („cuceresc”, „revărs”, „construiesc”, „desenez”), cu o tensiune graduală implicită, al căror șir se termină cu un verb cu exigență creatoare: „ordon”. Existența lumii fictive este impusă, deci, de puterea creatoare, care domesticește întunericul de dinainte de creație, inventează marea (limbajul poetic), așază o corabie (poezia) „din rămășițele unor vieți anterioare” (creația poetică a predecesorilor). Secvența a doua este o sinteză a câtorva motive recurente din volum (prințesa, îngerul auriu, peștișorul de aur), iar ultima reprezintă desemnarea fragilității realului care determină evadarea în vis/ creație poetică, o obsesie a întregii lirici a lui Florin Dochia.

De-a lungul volumului, se observă constanța acestei autorități creatoare care ordonă într-un loc lumii să fie („începe să existe chiar și ziua de mâine!/ am imaginat-o ca pe cușcă de sticlă/ în care fluturii învață să zboare” – *15.*), apoi, în alt loc, face „istoria neantului”, creatorul având modestia (sau dorința de a fi original) să nu se numească olar sau pygmalion (simboluri consacrate), ci zugrav care îmbracă opera „cu aura neantului” (*7.*). *Poeta faber* folosește deseori verbe din aria semantică a creației: „am construit un trecut luminos” (*9.*)/ „am durat din lut/ mici figurine, cum le-am ars în foc/ și le-am închis cu mine la soroc” (*12.*) Ambiția oricărui creator, care se supune implacabilității timpului, este de a-l conserva, dacă nu poate să-l anuleze: „amintirile zilei de mâine le voi alcătui/ din rămășițele zilei de ieri” (*37.*) Autoritatea creatorului se convertește în invocație a unei puteri mai presus de sine, care devine început și sfârșit de lume: „te-am chemat să arzi/ și ai ars [...]/ ești începutul și sfârșitul” (*16.*) Intermediarul între inspirația (cel mai adânc/ instinctual nivel al scriiturii) și poet este rațiunea/ conștiința critică („apăruse un înger întunecat/ și te purta pe brațe,/ te purta în privire,/ te purta cu vorba,/ doar-doar te va convinge să fii” – *18.*). Dacă suspiciuni/ tristeți inerente cu privire la raportul operă-creator pot să apară, în ceea ce privește conștiința critică, acestea se transformă în renegare, de dragul visării, nu al chinului efectiv în procesul transpunerii gândului creator în vers: „am rupt din mine îngerul,/ cu unghiile l-am rupt,/ inima i-am făcut-o țăndări!// m-am întors cuminte în senectute,/ m-am întors în somnul adânc” (*19.*)

Entuziasmul creării unei lumi din cuvinte/ prin puterea imaginației și cu ajutorul emoțiilor nu este acceptat cu totul; de aceea, pe lângă paradisul fluturilor/ păsărilor în care locuiește prințesa, există și conștiința critică, numită *îngerul auriu*, care ar putea să se îndoiască de perfecțiunea/ iluzia unei astfel de lumi în pericol permanent de destrămare: „de ce e palidă prințesa?”. Însuși creatorul știe cât de fragilă este o astfel de lume și amână confruntarea directă cu sensul/ scopul ei: „nu mai întreba, înger auriu,/ abia am imaginat ziua de mâine,/ abia învăț fluturii să zboare,/ pe tine te păstrez pentru altă zi,/ când ochiul meu va râde/ și prințesa va fi/ departe, departe, departe...” (*15.*)

Creatorul comunică deseori cu opera sa de-a lungul procesului creației, specificând faptul că mai importantă este, înainte de toate, căutarea, așteptarea febrilă, chiar dacă întâlnirea/ împlinirea rămâne un deziderat, nu un fapt categoric: „alergam nebun între orizonturi/ căutându-te înainte de a te inventa/ înainte de a te iubi fără speranță” (*1.*)/ „ – iată cum te-am închipuit din ciobурile/ unei oglinzi pe care o voi sparge curând,/ când soarele visului meu va apune” (*6*). „Poezia” ideală, numită generic „Prințesa”, hotărăște cum să fie creatorul, nu invers: „azi, prințesa mi-a adus un ou albastru/ de la pasărea mov/ închisă-n colivia din alcov.// ce-ar fi să fii tu pui nenăscut,/ mi-a zis, și mi-a fixat privirea de cer/ cu ținte de aur/ ca niște pești semitransparenți,/ lângă sânul ei stâng străpuns de lumină/ și de un foșnet stingher/ al aripii mele ce visa să crească” (*8.*). În unele momente, inspirația pare că se îndepărtează, generând temeri: „s-a dus Prințesa-n altă toamnă,/ tristețea-mi a rămas legată/ de sunetul tăcerii ei”; de aceea, tonul imperativ este domolit de emoția puternică, creatorul nu are sentimentul siguranței absolute a actului artistic: „șterge-mi spaimele”/ „oprește furtunile”/ „stinge incendiile”/ „fii refugiu când evadez din timp” (*13.*) Se observă și situația când opera se cere creată: „să nu întorci privirea, ai spus,/ recompune-mă din frânturi,/ din fantasme, din umbrele/ ghicite în ceașca de cafea...” (*14.*). Există și încercări de autodefinire a creatorului, care nu mai au siguranța momentului zămislirii de lume, mai ales că se face apel la un model absolut, Shakespeare: „nebun, poet, îndrăgostit –/ spune, bătrâne will, ce sunt?” (*31.*)

Ceea ce mi se pare cu adevărat inedit este faptul că însăși poezia este creatoare, la rândul său (de sens, de interpretare, de emoție, posibil): „stă prințesa în gura peșterii/ și transformă zgura în pepite.../ este o alchimie de care se face responsabilă” (*21*). În alt loc, opera se configurează după o altă intenție creatoare – Nichita Stănescu –, adică devine pastișă: „tu răsari luna: orizontul se crapă” (*37.*) Raportul operă-creator devine mai vizibil în continuarea poeziei: „ea este viața, eu sunt faurul”. Totuși, el intuiește mai bine ceea ce opera conține în sine, fiindcă, în ciuda autonomiei sale, opera este incapabilă de asumare a cunoașterii de sine: „ochii tăi larg deschiși nu văd/ ce văd ochii mei larg deschiși” (*35.*)

Interesant e că Florin Dochia nu lasă niciodată senzația că ar trebui uitată complet realitatea care generează poezia. Rătăcirea pe mare este o intenție a creației lirice, dar acostarea într-un loc sigur este văzută ca o ratare: „am barca mea și rătăcesc pe mare/ în căutarea unui banc de nisip,/ în căutarea unei stânci,/ în căutarea unui loc în care să eșuez/ cum se cuvine” (*5.*) De-a lungul „navigării” pe apele imaginației fără limite, orbul/ poetul se înfățișoară în ipostaze consacrate: idealistul romantic, boemul simbolist, prozaicul textualist, acostând de multe ori pe insule livrești, ca și cum dezvăluirea sa lirică ar suferi de amnezie, iar cititorului i-ar reveni rolul de a recunoaște sursa inspirației. Există evidente omagieri ale clasicilor: *23.* are ton sorescian, *24.* este eminesciană, *34.* – stănesciană etc. Ceea ce contează nu sunt referirile subtile la sursele culturale, ci faptul evident că poetul contemporan este suma lecturilor sale (e interesantă alăturarea, în volum, a lui Alice (*în țara minunilor*) cu Remedios din *Un veac de singurătate* sau cu Erendira, personaje marqueziene) . E ca și cum, în uterul ocrotitor care este lumea creată prin forța cuvântului – marea dezlănțuită a limbajului poetic original – poetul are amintiri necontrolate, vagi, ale unor experiențe culturale; important este în ce fel se configurează identitatea poetului, cum reușește să depășească povara unei mărturisiri lirice exemplare și să dea mărturie despre un mod unic, irepetabil de a respira poezia. Tocmai de aceea, seducția este modalitatea prin care autorul atrage atenția cu privire la receptarea poeziei sale, greu încadrabilă într-un tipar anume.

După toate aceste încercări de clarificare a tematicii volumului, ceea ce e de reținut este faptul că Florin Dochia realizează un demers lăudabil cu privire la definirea procesului creației/ creației sale, dar lasă deschis drumul oricărei alte interpretări, neuitând să avertizeze că poezia este un limbaj inefabil, misterios, interpretabil, dar nu de închis în judecăți pripite, definitive: „poezia începe/ când nu mai înțelegi ce se întâmplă/ [...] ai trezit copilul din tine,/ ai cedat în fața vidului și/ te-ai umplut de cuvinte,/ te-ai închis în tăcere ca-ntr-o mansardă sordidă” (*44.*), iar poetul este ca „un rege alungat pe mare” (*45.*). Nu deține răspunsuri, dar le caută. Poate de aceea strigătul la vederea pământului este și al orbului (inițiatul, clar-văzătorul în spirit), dar și al groparului, deoarece a descoperi cuvântul cu sens poate însemna liniștea/ odihna după căutări riscante, dar și îngroparea acestuia în limbajul banal/ critic/ autosuficient chiar din partea creatorului. Poezia trebuie să fie provocatoare și în actul scrisului, și în cel al lecturii, altfel, nu are sens: „poezia e numai o pradă/ pe care o vom vâna amândoi/ [...] eu scriind-o pe brumele toamnei târzii,/ tu sorbind-o cu privirea flămândă,/ o rotire de șoim deasupra pământului”(*53.*).

Orb pe mare este un volum despre poezie, despre creatorul ei, despre seducția dintre creator și poezie, dintre poezie și cititor. Un volum de care trebuie să te îndrăgostești. Fără teamă.

Entuziasmul creării unei lumi din cuvinte/ prin puterea imaginației și cu ajutorul emoțiilor nu este acceptat cu totul; de aceea, pe lângă paradisul fluturilor/ păsărilor în care locuiește prințesa, există și conștiința critică, numită îngerul auriu, care ar putea să se îndoiască de perfecțiunea/ iluzia unei astfel de lumi în pericol permanent de destrămare...

Jurnal de Serbia (VIII)

(urmare din pag. 8)

fotografia pe Dumnezeu... ***2. Fără:*** Însuși El fiind creator de claritate/ probabil în cazul Său distribuția luminii/ nu poate fi (și) inversă în/ raport cu cea reală;/ vreau să spun că/ se vede/ fotografia lui Dumnezeu/ nu are negativ...”

Ceea ce am observat eu, Belgradul are multe biserici, biblioteci și librării. Într-o discuție, întrebat care mai e starea cărții la ei, poetul și prozatorul Zvonko Karanovici îmi răspunse că lor, sârbilor, le vine greu să-și plaseze cărțile în librăriile din fostele republici din Iugoslavia, deoarece acolo li se... impută că iese o neloialitate, o concurență, cărțile editate în Serbia fiind mai ieftine decât cele din Macedonia, Slovenia, Croația. De unde, poate, și abundența de librării pe care le-am văzut la Niș și Belgrad.

Orașele prin care se întâlnesc multe biblioteci, librării, teatre, muzee sunt unele binecuvântate. Și (mai) sigure, pentru viața ta. Inclusiv, sau în primul rând, cea a spiritului, a sufletului tău.

26.IX.

Alarma telefonului, dublată de alarma planșetei. Mai aș amâna să mă ridic din pat. Fără îndoială, și aceasta face parte din menirea omului modern, oarecât diferit de Neanderthal, de tabieturile căruia ținea și urletul leului în gura grotei la... ore fixe.

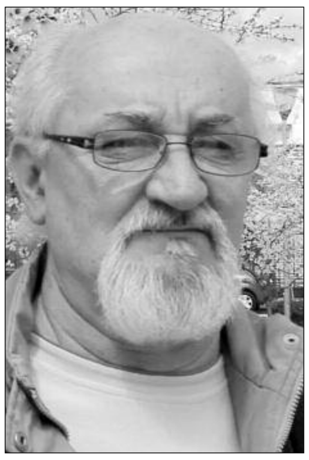
Aș amâna, însă nu e cazul. La 6.45, în fața Uniunii Scriitorilor, mă așteaptă Ranko, veteranul unuia din războaiele balcanice, să mă ducă la aeroport.

La Niș, diminețile, ne trezea cântatul cocoșilor. Demult nu mai cunoscusem acest mod de deșteptare!

În fine, cred că a scrie un jurnal e ușor asemănător cu a scrie memorii. Constați, răspunzi, dezvălui sau... ascunzi. Însă rămân și destule interogații de sine. Ca probe de fidelitate a propriului sine față de sine în acest *orbis pictus* – (derulare a) lumii în tablouri.

SFÂRȘIT

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării
Întâi Aprilie în viaţa Cenaclului Liviu Rebreanu – 2

Ţambalul lui Nietzsche

În numărul din aprilie, 2019,. am prezentat avatarul a două povestiri onirice semnate de Marin Tudor şi citite în cenaclul literar „Liviu Rebreanu”. Deşi în viaţa de zi cu zi, Marin trăia sub augurii veseli ai lui 1 aprilie, în realitate, acesta era un om foarte timid; glumele sale erau, uneori, mofluze şi groase, alteori frizau realismului magic, aşa cum erau mai toate povestirile şi nuvelele sale. În viaţa publică, Marin era timid aproape incurabil - luările lui de cuvânt erau rare şi stângace, rareori avea un discurs bine articulat – sublinia reuşitele unei lucrări citite în cenaclu şi sugera soluţii de optimizare. Cu toate astea, erau situaţii când unii vorbitori îl scoteau din sărite, fie din pricina unui partizanat al acestora nejustificat şi pendinte de lucrările citite, fie din pricina bazaconiile pe care le debitau, ori pentru răutăţile gratuite faţă de un coleg de breaslă. Un astfel de moment, în care Marin Tudor s-a enervat, a luat cuvântul şi a fost necruţător de coerent şi just, a fost prilejuit o intervenţie, pe marginea unui text lăudat de Mihail Ilovici, a lui Ion N. Voiculescu, om cu multă carte, dar şi cu resentimente faţă de unii şi alţii. Marin a spus, reproduc aproximativ: „Fizic şi moral, Domnul I. N. Voiculescu îmi aminteşte de Strâmbă-Lemne, personajul din basme, dar unul urât fizic, o răgălie, nepriceput la frângerea copacilor, ci doar la rupt surcele pentru focul sărman al unei babe pitită într-o scorbură. Pe această cale, îl anunţ pe Domnul I. N. Voiculescu că voi deschide cu dânsul ciclul de pamflete în versuri, intitulat „Poeme vesele cusute cu păr de crocodil”! În sala în care se ţine cenaclul se afla şi Marin Găiseanu, un intelectual de marcă, fost bursier Humboldt şi germanist în perioada interbelică, supravegheat şi turnat copios la Securitate de un veleitar care locuia pe aceeaşi scară de bloc. Domnul Găiseanu a zâmbit bogat (cred că a fost prima dată când l-am văzut atâta de amuzat, şi a spus: „Tinere, ai luat o decizie frumoasă şi-l rog pe Bunul Dumnezeu să te ajute în proiectul Dumitale. Domnul I. N. Voiculescu este un venerabil om de cultură dar puţin confuz şi fără capacitatea de a face sintezele lecturilor şi vremurilor în care a trăit şi trăieşte. Adesea, în luările sale de cuvânt, domnul în chestie face vorbire despre filosofii germani, uneori îl pomeneşte chiar şi pe Nietzsche, fără să ştie dacă neamţul are pene, solzi, ori aripi! Drept pentru care, aşa cum se spune la şedinţele PCR, îl declar pe Ioan N. Voiculescu un fel de „ţambal al lui Nietzsche!”

Grafică de Marin Tudor

Marin Tudor a ascultat, i-a mulţumit Domnului Găiseanu pentru intervenţie şi i-a spus că nu ştie mai nimic despre Nietzsche, chestie adevărată - puţini ştiam ceva despre religia naturistă, moartea lui Dumnezeu, supraom, psihologia abisală şi influenţa filosofiei acestuia asupra ideologilor nazişti, care au schimbat chiar lumea – Uniunea Europeană este un reflex postbelic la o Germanie cucerită de idei distopice, hegemonice şi bazate pe false considerente, pretinse ştiinţifice, respectiv rasiale, pe crima în masă. După cenaclu, Marin a ţinut să ne spună că musai trebuie să afle ce e cu Nietzsche şi de unde să-i cumpere ţambalul! I-am spus prietenului meu că îmi place ideea, dar pentru a avea succes în abordarea temei trebuie să-l cunoască bine pe d-l Găiseanu, singurul care ne poate lumina bine în materie de filozofie şi, în special, în materie de Nietzsche.

Marin Tudor a locuit o vreme la sora lui, Florina, în cartierul Găvana II, într-un bloc aflat în vecinătatea pădurii, destul de aproape de blocul în care locuiam. Ne-am întâlnit din întâmplare, la „Complexul Alimentar Albina” – eu cumpărasem unt, lapte şi iaurt pentru copil şi soţie, plus o sticlă de votcă, pentru mine, el cam tot cam aşa târguise! M-a invitat acasă la sora lui, am intrat în camera unde era găzduit cu generozitate, a făcut câte o cafea, a desfăcut sticla lui de votcă şi a turnat în două pahare. Am ciocnit şi ne-am privit, parcă pe furiş! Pe masă avea două caiete dictando, groase, două stilouri „Flaro”, o călimară cu cerneală „Pelican” şi câteva file A4, pe care făcuse nişte însemnări; cu stiloul scria rar, de bază erau pixurile şi, uneori, creioanele. Tot pe masă mai erau două cărţi, ale francezului Jean Giono, autor pe care nu-l citisem - e vorba de romanele „Turma”, „Husarul de pe acoperiş” şi „Să-mi rămână bucuria”; această din urmă carte, aveam să aflu de la Marin, era apărută după 1944 şi o cumpărată din Bucureşti, de la un anticariat. Cu timpul aveam să aflu că anticarul, generos cu noi, cei care veneam de niciunde, era Nenea Mihuţ, de la Curtea Veche. În câteva fraze, Marin mi l-a descris pe Jean Giono ca prozator de forţă şi mi-a trezit interesul pentru el. Mi-a împrumutat cartea „Să-mi rămână bucuria” şi am priceput mai bine de ce în povestirile şi nuvele sale scurte, Marin încerca să redea supravieţuirea, cu dimensiuni narative fantaste, şi legăturile omului cu natura, atât de agresată de societatea industrială. Asta mi-a amintit de lecturile colective, făcute acasă la actorul Gigi Ionescu, din John Steinbeck, despre „Valea Salinas” un spaţiu spiritual în care mitologia toposului se întrepătrundea cu efortul generaţiei tinere de a ieşi din captivitate unei lumi conservatoare şi revolute. Gigi Ionescu era un ins care accepta modernitate, era deschis noului, dar nicidecum nu accepta să fie dărâmata morala şi nici nu identifica noul cu ideologia comunistă, căreia îi căzuse prizonieră o lume frumoasă. La un moment dat, cred că prin 1980, actorul Gigi Ionescu, cunoscător a mai multor limbi (rusă, franceză şi engleză) ne-a tradus cântecele Beatles-ilor, ale Joanei Baez şi pe ale lui Bob Dylan. Tedi Georgescu, prietenul nostru şi vechi prieten al lui Cornel Chiriac, ne-a lămurit – stânga politică anexase muzica şi intelectualitatea mondială, se transformase în vârf de lance al comunismului internaţionalist, neştiind ororile comise de această ideologie în Est, în China, Cuba şi Thailanda, sau ignorându-le voit. Tot în camera în care era găzduit, se mai afla un şevalet, cartoane şi pânze pregătite pentru pictat, picturi aflate în diferite stadii ale picturii culori şi solvenţi; mirosul de solvenţi şi culori era pregnant, îl simt şi acum, ori de câte ori mi-l amintesc pe Marin....

În această atmosferă, noul meu prieten, Marin, avea să-mi spună câte ceva despre sine. „Sunt băiat de la ţară, Rică, suntem trei copii la părinţi, mai am un frate şi o soră, eu sunt cel mic. M-am omorât mai mult cu cititul, decât cu şcoala. De mic am simţit că viaţa şi lumea sunt o poveste şi că pot fi trecute în cuvânt, dar nu oricum. Am citit tot ce mi-a căzut în mână, „comparativa” (aşa îi spuneau oamenii de rând magazinului sătesc) mi-a făcut o bibliotecă frumoasă! Poate-ţi aduci aminte că pentru a cumpăra mai mult ulei, zahăr, gaz, ori alte mărfuri de larg uzi, trebuia să dai ouă, găini, iepuri şi te mai obliga să cumperi şi o carte, două. Vecinii din sat ştiau că am melicul cititului şi dacă pe la ei prin casă nu citea nimeni, veneau şi îmi dădeau cărţile pe care le cumpăraseră cu anasâna, de la „Comparativă”! „Ia-le, Bebe, ziceau, că noi n-avem timp de citanie, plânge porumbul în buruieni...”

Mama e o ţărancă de ispravă, fără carte, nu o poate nimeni păcăli, din două vorbe pe care le spui te citeşte la fel. Tata are ceva carte, citeşte, uneori, dar duce cu el povara amintirilor şi grozăviilor războiului... Până la venirea comuniştilor a avut cârciumă şi un pic de băcănie sătească. Tata a fost un cârciumar mai aparte, nu suporta beţivii, suporta doar sătenii care beau o litră de ţuică, după o zi de asudat pe câmp. Mi-amintesc ce mi-a zis când am dat cu nasul de ţuică: „Bebe, taică, băutura nu trebuie să te bea, ea să vie doar un camarad poftit cu măsură. Îl vezi pe Cutare? După o litră de ţuică îl dam afară din cârciumă, să nu mă blesteme copiii lui. Mă, Cutare, îi ziceam, ai vândut pământul, sfoară după sfoară (unitate populară a pământului), pământ pentru care tată-tu a lăsat un picior la Oituz, în primul război... Mergi şi culcă-te şi mâine mai pune mâna şi pe sapă, că lingoarea îţi va lovi copiii...”

Recunoşteam cele spuse de Marin, încă mai am terfeloage cumpărate de la „Comparativă”, le zic terfeloage cărţilor clasicilor latini, greci, ruşi, francezi, englezi etc! Ca mai toată generaţia mea, la 15 ani, Marin a trebuit să plece de acasă, să-şi facă un rost în viaţă. Fratele mai mare l-a luat sub aripa sa, la Bucureşti. A învăţat o meserie şi a făcut mai multe meserii, a început să scrie şi să frecventeze cenacluri la care avea acces, a trimis povestiri scurte pe la reviste literare, sub diverse pseudonime, şi i s-a răspuns, a fost chiar încurajat şi i s-au publicat câteva fragmente bine scrise. După efectuarea serviciului militar, Marin se întoarce în Bucureşti, pentru o scurtă perioadă, găseşte ceva de lucru, scrie şi îl caută pe criticul literar Laurenţiu Ulici. Acesta îi citeşte povestirile şi-l ia cu sine într-o tabără de creaţie, la Brăila, unde îi decernează un premiu literar. Îl caută şi vizitează pe marele prozator Ştefan Bănulescu, acesta îi citeşte o povestire şi-l încurajează viguros. Fire melancolică, introvertită, Marin nu reuşeşte să rămână în furnicarul Bucureştilor, nici să-şi facă prieteni mai acătării, aşa că se trage mai spre casă, se opreşte la Piteşti, la sora sa Florina şi cumnatul Iulian, barman la Barul Argeşelul, unde ne mai miluia cu câte o băutură de calitate, occidentală; în sat nu se putea întoarce, lotul de pământ ajutător nu-i permitea să-şi facă un rost şi, în plus de asta, întoarcerea acasă, în ochii satului ar fi fost văzută ca o înfrângere. Stăteam destul de aproape, unul de celălalt, ne vizitam cel puţin o dată pe săptămână şi nu de puţine ori ni se alăturau Nicolae Coman, Ion Durac şi Tită Titus Maxus.

În 1980, la Editura Univers apare un volum de poezii de Nietzsche, în traducerea lui Simion Dănilă. Taman terminasem de citit cartea când a venit Marin pe la mine. Vede volumul, îl răsfoieşte şi mi-l cere cu împrumut: „Rică, vreau să citesc poeziile filosofului şi, dacă merită, le fac o partituri pentru muzică de ţambal, poate îi vor plăcea şi tizului meu, domnului Marin Găiseanu!” Un an mai târziu, joi, 9 aprilie, după şedinţa de cenaclu o sărbătoream pe poeta Laura Caradima, născută cu două zile în urmă, pe 7. Laura rezervase o masă în Sala Oglinzilor, a Restaurantului Argeş, căruia noi îi spuneam aşezământ cultural. În capul mesei era Laura, apoi eram aşezaţi noi: Marin, eu, Nicu, fratele Laurei, Pichi, Ioana Tatu şi Sandu Boureci, prieteni ai Laurei şi ai noştri, scriitorii Ion Durac, Ion Lică Vulpeşti, Ion Popa Argeşanu, Gheorghe Matei şi actorul Gigi Ionescu. La o masă vecină s-au aşezat Mihai Ecovoiu, Ion N. Voiculescu, colonelul Pavel Vulpoiu, Alexandru Reportăreasa şi încă două persoane, pe care nu le cunoşteam. Masa, comandată dinainte, era încărcată cu de toate – aperitive, fripturi, mici, vinuri, votcă, sucuri şi cafele. O orchestră cânta discret, colegii de la masa vecină vorbeau, fumau şi beau vin. Într-o pauză a orchestrei, Laura s-a îndreptat spre lăutari, a vorbit ceva cu şeful acestora, a revenit la masă şi i-a şoptit ceva lui Marin. Acesta s-a ridicat, a mers la orchestră şi am făcut ochii cât cepele - ţambalagiul i-a atârnat instrumentul după gât, adică ţambalul! Tacticos, ţambalagiul de ocazie s-a îndreptat spre masa colegilor şi a spus cu voce tare: „Un cântec pentru domnul Ion N. Voiculescu, om de litere, interpretat de mine la ţambalul lui Nietzsche!” Apoi, Marin a început o improvizaţie uluitoare la ţambal! Toată lumea râdea cu lacrimi, atât de linia melodică improvizată, cât şi de grimasele lui Marin! Cărcotaşul critic zâmbea şi pufăia din ţigară, apoi, nemaiputându-se abţine, a tras un hohot de râs care ne-a făcut să râdem şi mai tare – defectul bolţii palatine a domnului Voiculescu făcea ca râsul lui să pară venit din altă lume. Bâlbâindu-se, ca de obicei, Ion N. Voiculescu a încheiat seara cu aceste cuvinte: „Ţambalul lui Nietzsche, ai? Uite că mă făcu legionarul ăla bătrân!” Aluzia răutăcioasă era făcută la adresa profesorului Humboldt-ist Găiseanu.

Vasile Mic

E mult

E mult soare
în sufletul femeii,
sunt raze de lună,
e liniște, pace.

Sunt câmpuri nesfârșite
cu flori, culoare,

e liniștea izvorului,
gingășie atâta.

Ceva îmi spune
că e departe
și e aproape,
că e o cărare
ce te poate apropia
de sufletul femeii...

dacă o meriți !

Fiecare floare

Fiecare floare
cântă,
fiecare floare dansează.
desenează, zburdă.

Rareori, florile plâng –
nu au de ce.

Sunt iubitoare, iubite,
răsfățate,
purtare în păr
de fecioare.

Soarele e tatăl florilor –
mamă le e Geea,
frați, surori - au
primăvara,
fiecare anotimp.

Trăim

Trăim
pentru că avem roua,
soarele, mugurul,
firul de iarbă,

avem mângâierea femeii.

Îngerii ne sunt mereu
pe aproape, îi cinstim...

Harul ne vine
prin iubirea ce ne-a fost dată,
prin cunoaștere...

în anii aceștia
de relativă
libertate.

Atâta știm:
Trăim
încă,
trăim !

Sigur știm

Sigur știm
că poezia e dar
din ceruri...
și se adresează
cerului aparținător
poetului,
femeii...

fără care lumea
nu ar exista.

Sigur știm că poezia
ne e dată drept hrană,
din ceruri,

iar a ne ruga
e tot ce putem face
când mulțimea
de versuri
ni se perindă pe buze.

Desenele copilului

Copilul
a desenat o mulțime
de lumi, pe foi separate,
apoi, a pus foile
una lângă alta.

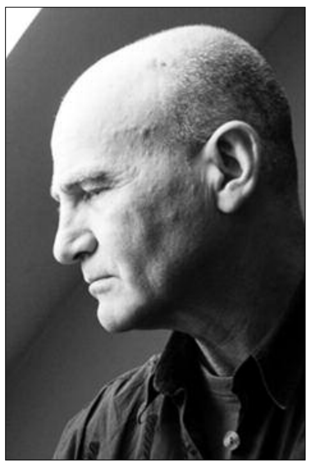
În zilele ce au urmat,
alte desene s-au ivit în visele copilului.

Le-a adăugat celorlalte,
în vreme ce parte din toate
au fost aruncate nu se știe unde.

Într-o bună zi,
copilul și-a ucis
lumile...
făcându-le eterne.

Alexandru Jurcan

Energia luminii

Acum la Tiff am revăzut filmul *Conformistul/Il conformista* din 1970, regizat de Bernardo Bertolucci, după romanul lui Alberto Moravia. Joacă în film Jean-Louis Trintignant, Stefania Sandrelli, Dominique Sanda. Deodată mi-am amintit că Bertolucci a murit anul trecut, că Trintignant are 88 de ani (ce prestație de aur a făcut în filmul *Amour*!), că Sandrelli are 72 de ani...însă filmul de față, în copie restaurată, creează aceeași magie inconfundabilă. Un thriller politic, după o carte despre care Moravia (1907-1990) spunea că e „analiza fascismului ca boală a burgheziei"(nu uit romanele *Indiferenții, Ciociara etc.)*

Marcello e în slujba serviciilor secrete fasciste. La 13 ani, el omoară din greșeală un homosexual care-i făcea avansuri. Mai târziu, el vrea să fie ca alții, vrea normalitate, mai ales că tatăl e la ospiciu, iar mama se droghează, înconjurată de o droaie de câini. Așa crede el că se poate îndepărta de familia sa. E vremea lui Mussolini, iar în 1935 Marcello e trimis în Franța pentru a-l asasina pe profesorul de filozofie, un antifascist convins. S-a săturat să fie victimă. Se căsătorește cu Giulia, o tânără burgheză naivă.

Care e marca definitorie a filmului? Imaginea creată de Storaro, care știe că „lumina e energie; e ca hârtia și pixul pentru un scriitor". Ai putea spune că luminile și scenografia tind spre prețiozitate, însă acel rece estetism focalizează vraja perenă a filmului. Totul devine de un pictural adesea renascentist. Unghiurile de filmare pot sugera mesaje prețioase (separarea celor doi soți de o etajeră, de exemplu).

Secvența cu omorul din pădure e dilatată, devine insuportabilă în cruzime. Imaginea pădurii lăptoase, cu moartea roșie pândind după copaci obsedează. Muzica lui Georges Delerue e mai mult decât complementară, e funcțională în fiecare moment. În această istorie politică episodul parizian e un amestec de „burlesc și macabru", cum bine afirma Tudor Caranfil. De neuitat e dansul celor două femei, amintind de filmul *Frida*.

Cum e finalul? Marcello denunță, de asta e capabil. Stă în spatele grilajului real, care devine deodată simbolic: nu a scăpat de gratii, viața lui a fost un veritabil eșec, inclusiv căsătoria mediocră. Bertolucci (*The Dreamers, Ultimul împărat, Ultimul tangou la Paris etc*) știe secretul imortalității filmice. Aici se înscrie cu brio filmul de față.

Muzica zilelor noastre

Percuție-n festival

Organizat de Paul Luculescu, la Filarmonica Pitești. El însuși percuționist apreciat în instituție. Care, astă dată, adus-a profesoru` și patru colegi încă-n ani de studiu universitar. Da` promițători cât n-am bănuit. Realizând toți cinci un excelent program. Întins de la clasici la contemporani. Într-o paletă largă, bine rânduită, deplin stăpânită...

Altfel spus, prilej reușit pentru fanii locului de-a-și umple urechile nu doar cu bătăile-n tobe. Cum ar crede unii d-ăi neavizați, neinteresați. Ci, mai ales, de-a (re)auzi instrumente deosebite-n domeniu. A` căror sunete fermecătoare ne rup complet de teluric. Vrăjind nebănuit, uimind nețărmurit, fascinând enorm. Dacă-s mânuite vădit iscusit. Așa ca acu`. Când Alexandru Matei (profu`), Alina Trifu și Vlad Polgar (grupa GAME), Irina Rădulescu și Răzvan Florescu (PERCUSSIONescu) își arătară potența din plin. Ultimii doi, numai la marimbă și vibrafon. Mânuind baghete extraordinar. Peste așteptări. Cu dăruire, dezinvoltură. Vigoare, coeziune. Precizie, rapiditate. Într-un joc de ritmuri învăluitor. Subtil, superb, perfect dozat. Inovativ și rafinat. Ce mă oblig-a zice că orice orchestră cert ar câștiga dacă i-ar avea între membrii ei. Și i-ar pune util în valoare. Sper, îmi doresc să-i revăd curând și jazzu` de soi să curgă șuvoi înspre noi din sculele lor, precum au promis...

Karina

Nu poți să nu remarci tineri promițători, modești și muncitori. Precum Karina Uță. De prin Piatra Neamț, dacă nu mă-nșel. Studentă pianistă la Conservator. Sub îndrumarea cu roade vădite a profului solist Viniciu Moroianu. Care parcă i-a transmis din stilu` său energic, dur, înflăcărat. Din virtuozitatea și siguranța ce-i sunt caracteristice. Așa încât, pentru a doua oară, fata asta mi-a arătat că-i calcă pe urme intens. Cu folos imens...

Stăpânește pianu` peste așteptări. Am crezut în potențele sale chiar din octombrie trecut. Văzând-o-n recital, la "Serile Lipatti". Acuma, la fine de mai, o ascultai în concert. Fu debutul ei cu simfonicu` piteștean. N-aș fi zis că s-a-ntâlnit primă oară cu o orchestră totuși consolidată, experimentată. N-am crezut în îndrăzneala-i de-a-l tălmăci pe Saint-Saëns la frageda vârstă. N-am socotit că va face față unei sarcini ca asta. Dar, spre bucuria-mi, făcut-a cu brio. Deși partitura nu e deloc lejeră. Iar eu o aveam deja în auz de la Craiova, recent. Unde i-a dat glas Rebeca Omordia. Cu Theo Wolters la pult. Ei bine, Karina a pus la bătaie atuuri incontestabile. Cu toate notele-n cap bine însușite, s-a concentrat la fix numai pe redare. Etalând tușeu puternic, exact și pregnant. Da` și nuanțat la nevoie. Vigoare, finețe. Rigoare, suplețe. Tehnică indiscutabilă și dăruire. Sensibilitate, căldură, celeritate în mersu` pe clape. Revărsare sonoră articulată deplin. Pe scurt, măiestrie dăruită nouă senin. De-o instrumentistă încă-n formare, desigur. Însă cu perspectivă neîndoios. De-o ține soarta cu ea pe drumul ales, al muzicii de soi. Noroc bun, domnișoară Uță!

ADRIAN SIMEANU

litere

Gheorghe Truță

ARCA LUI ANGHEL

***Cartea Boemei* e un uriaș puzzle, alcătuit din felii mai mult sau mai puțin subțiri de ficțiune și realitate, puse alături într-un întreg aparent ireconciliabil, dar care, prin măiestrie și bun simț literar, se omogenizează într-un întreg uimitor, deopotrivă fermecător, incitant, pregnant și ingenios.**

După două volume absolut remarcabile (*Cartea cu Pamfil,* Ed. Amarcord, 1996 și *Iulia Feier și alte povestiri din memorie,* Ed. Brumar, 2016), Ion Nicolae Anghel revine în actualitatea literară cu un roman îndelung elaborat și așteptat, *Cartea Boemei,* Ed. Eikon, 2019, unde suntem avertizați încă de pe copertă: ”Noi dispărem, însă nu dispărem cu totul. O parte din imaginile și întâmplările fictive cu care ne-ntreţin protagoniştii Boemei și ambianța și temperatura comunicării empatice cu ceilalți, replicile scânteietoare ori vorbele de duh rămân engravate în țesătura neuronală a Ființei.” Cât de fictive sunt ”imaginile și întâmplările” din *Cartea Boemei* e de discutat... Întreg romanul este un aliaj fin între realitate și așa-zisa ”ficțiune” care, cel puțin în cazul lui Ion Nicolae Anghel, e sora bună a ”realității”, cartea nefiind decât un demers auctorial de calitate între aceste două borne. Autorul se mișcă în propria-i narațiune ca un jocheu experimentat, așezat cu de la sine putere în cercul temporal al senectuții, și care ”dă frânghie”, cu gesturi de maestru, când uneia, când alteia dintre cele două iepe nărăvașe.

Ion Nicolae Anghel e, fără îndoială, un maestru al disimulării literare, în fapt, chiar carnea și sângele Literaturii. Discursul lui auctorial e un soi de ”Conversație la Catedrală”, ca să aducem în discuție un autor din districtul căruia face parte și scriitorul nostru. ”Lăsați poveștile să vină la mine” pare a spune romancierul în fiecare din cele aproape cinci sute de pagini, câte numără *Cartea Boemei.* Și poveștile ”se agață” una de alta, se potențează și se revendică reciproc, ”servite” exemplar și la timpul pe care autorul îl dictează în respirația romanului, de așa-zisele personaje ”ficționale” ca: ”domnu' Cimpoieșu, Mărgărit, Barbacioru, Tomoioagă, Dabija”, dar și de ”cupluri de nevoiași literari” precum: Căruțașu și ”domnu' Gafencu”, Marius Canareica și Maricel Voinea, ”depanatoru' t.v.”, Simi Buracu, ”economistu' de la IRET” și Aurică Tulpan ”poetu' neotradiționalist și simpluț de la Cenaclu' Sindicatelor”... Cupluri sau soliști, de la directorul de editură Sonoc, până la ominiștiutoarea Valeria Ștefan, ”bătrâna secretară a editurii”. Boema timișoreană e un areal prin care mișună o întreagă faună de personaje reale, ori ficționale, însă cel mai adesea struțocămile de real-ficțional, fantoșe prin care curge sângele indubitabil al Realului. Ori... invers: personaje reale ca structură, dar și ca nume (”Personajul” Tohăneanu, des invocat în povestiri, ori Antoniade sau Eduard sau Deliu Petroiu...) În totalitate, *Cartea Boemei* e o căruță cu coviltir, în care autorul ”îndeasă”, doar domnia sa știe cât, cum și în ce ordine!... sacii ficțiunii. E inutil să stabilim acum procentul de Ficțiune și de Real al romanului, dar în totalitatea sa exemplară, romancierul dă boemei timișorene un nu știu cât de meritat aer de fabulos, chiar de legendă. În interiorul Boemei, în ”cafeneaua lui Duma”, în redacție de revistă literară ori, de cele mai multe ori, de editură, autorul încearcă mereu, sau doar dă impresia că ar vrea, să-și ascundă profilul de lider tacit, impus de pricepere, talent și cinste recunoscute, Timișoarei literare, însă reușește doar în parte și numai când vrea să-și ascundă zâmbetul bonom. *Cartea Boemei* e, după impresia noastră de trecător grăbit prin halta ce s-a numit ”Timișoara literară”, mai puțin cartea unei boeme literare sau de orice fel, ci mai mult ”Cartea Editorului”. Ion Nicolae Anghel scrie de fapt romanul unui editor, adică al acelui tip care îngrijește florile (sau scaieții!) din grădinile altora, și o face, nu doar cu mâna Artistului, dar și cu amintitul zâmbet din colțul sufletului. E evident că, pentru scriitor, Editorul (neapărat scris cu majuscule!) e omul cel mai important de pe pământ: fără el ploile nu plouă, iarba nu crește și nici revoluțiile nu izbândesc! După știința noastră, nu există o carte mai amplă și cinstită, care să aibă în prim plan Editorul, decât această exemplară *Carte a Boemei.* În definitiv, demersul autorului seamănă cu o impertinență contra Timpului distrugător, Ion Nicolae Anghel fiind un soi de Noe trimis de sine însuși într-o nobilă misiune, ca să păstreze pe corabia Memoriei exemplarele unei lumi deopotrivă fabuloasă și simplă, și care, după ce va fi trecut potopul Uitării, s-o reconstituie într-un nou peisaj. Sarcină de care autorul se achită exemplar!

Dacă în *Iulia Feier și alte povestiri din memorie,* Ion Nicolae Anghel se dovedea a fi un autor stăpân pe mijloacele prozei, practicând un macrameu stilistic ce friza finețea, odată cu *Cartea Boemei* intrăm într-o paradigmă nouă a statutului său artistic. E adevărat, disponibilitățile de romancier se puteau vedea încă din carnea povestirilor din *Iulia Feier...* însă, ceea ce era mai greu de bănuit la povestitor e Vocația Totalității. *Cartea Boemei* e mai mult decât o înfigere de cuțit în corpul unei balene fabuloase, care e boema literară și artistică: e respirarea adâncă și foșnitoare a Romanului, iar autorul e un condei de pe aceeași alee a Raiului literar, unde adastă naratori iscusiți, precum un Faulkner ori Llosa, translatați din peisajul dureros-sufletesc al unei Americi timpurii, ori al unui mitic-sălbatic sudamerican, direct pe peronul dureros-bucolic timișorean. *Cartea Boemei* e un uriaș puzzle, alcătuit din felii mai mult sau mai puțin subțiri de ficțiune și realitate, puse alături într-un întreg aparent ireconciliabil, dar care, prin măiestrie și bun simț literar, se omogenizează într-un întreg uimitor, deopotrivă fermecător, incitant, pregnant și ingenios. E pariul pe care Romanul însuși îl propune și îl așteaptă de fiecare dată, dar pe care puțini autori sfârșesc prin a-l stăpâni, rămășag pe care Ion Nicolae Anghel și-l asumă, pentru sine, însă și pentru cititor, cu aparentă bonomie și jovialitate, și care, în definitiv, e apanajul Maestrului. Prezenta *Cartea Boemei* e, desigur, și rezultanta unui proces îndelungat, calm și dureros, decelat timp de mai multe decenii din sutele de manuscrise mai mult sau mai puțin măiastre, timp în care autorul acestui admirabil volum a privit, cu ochi critic, naivități auctoriale uneori ucigașe, ale altora, dar și-a păstrat asul din mânecă, pe care, iată, acum, la vârsta maturității artistice, îl scoate din joben și ni-l aruncă pe masă.

Romancierul nu e nicidecum apologetul boemei locale, ci doar cronicarul ei critic, ce scurmă cu acribie, dar și cu un zâmbet malițios, în amintirea indulgentă a unei stări de spirit deopotrivă fermecătoare și meschină, în care colcăie laolaltă naivi locuiți de talent și bun simț, dar și ”flămânzi după glorie și prestigiu, totuși și oportuniști, și nițeluși lichele...” cu toții ”visând la ratificări himerice”. În marginea acestei Arce, în care au fost urcați și oameni, și dobitoace... cu speranța că din țării se vor auzi coruri îngerești, dar ne-au spart timpanele ecouri de Internațională..., maestrul matelot Noe Anghel șade singur la prova Memoriei și trage discret din țigara de foi a Îndoielii. Boema, în vremuri proletare, dar și după (când cu toții așteptam un cer senin și personaje de asemenea, dar am plonjat în timpuri mai calde, însă parcă și mai cețoase) pare, în oglinda romanească pe care autorul ne-o pune în față, o realitate care mai întâi a murit și abia apoi s-a născut. Iar ea nu putea re-naște decât literar, reinventată în acest splendid roman care, în cele din urmă, nu e nici cronica unei boeme, nici ”romanul editorului”, ci mărturia unui Noe ce re-scrie, cu farmec, talent și inteligență, cronica unui potop care s-a baricadat în fiecare clipă a vieții noastre devenind, cum însuși autorul o spune: ”starea aceasta de spirit, care o să existe cât omul.”

Cartea Boemei e un roman total și adevărat, de ale cărui seve puternice nu putem să ne ferim. Nici nu trebuie. Și nici nu avem cum! Nu ne rămâne decât să parcurgem cu ușoară uimire și multă încântare aceste aproape cinci sute de pagini de proză savuroasă. Dar, așa cum avertizează autorul și martorii săi pe toate copertele cărții, chiar și în malițiosul motto din Sartre, Potopul uitării și inocenței ca stare de agregare a intelectului pare că a trecut, cerul dă semne de senin, chiar și ploaia a încetat... Însă... după retragerea apelor cotropitoare... după ce cohorta de veleitari din toate regnurile pare că a rămas sub noroiul Uitării... ce a rămas?! A rămas *Cartea Boemei.*

O carte despre unul dintre marii umaniști ai secolului 20

(urmare din p. 18))

studiilor de literatură comparată în Spania, fiind autorul „primei monografii care se publică în țara noastră pe studii comparative". Este amintită apoi contribuția sa la domeniul teoriei literare, dar mai cu deosebire cea la studiile canariene (literare și istorice), în acest domeniu existând un *înainte* și un *după* opera lui Cioranescu. Concluzia articolului publicat în 10/25 noiembrie 1999 în *La Opinión de Tenerife* (număr dedicat lui Alexandru Ciorănescu) este cât se poate de revelatoare pentru a înțelege aprecierea de care s-a bucurat exilatul român: „Figura lui Don Alejandro a fost un lux pentru mediul academic din țara noastră."

Cele de mai sus sunt numai două opinii de apreciere ale unor colegi spanioli. Acestea și altele, precum și faptul de a-l fi cunoscut personal, de a fi purtat discuții cu omul înzestrat, pe lângă o imensă cultură, și cu modestia savantului adevărat, precum și cu simțul umorului, îl determină firesc pe Ștefan Ghilimescu să-și recunoască „adictivitatea relației privilegiate cu Profesorul Alexandru Ciorănescu". Preocupările de durată demonstrează, de bună seamă, admirația (bazată și pe o cunoaștere aprofundată) asupra operei lui Alexandru Ciorănescu, ca și a întregului „clan" (unicat, poate în istoria culturii române).

(Și) datorită acestei „adicții", cititorului României de astăzi i se revelă un om, un scriitor, un savant internațional („Cum se știe îndeobște, marele savant umanist Alexandru Ciorănescu este autorul unei opere absolut impresionante ca valoare și întindere: peste 500 de lucrări originale, scrise și publicate în mai multe limbi de circulație universală, inclusiv în românește. În cultura noastră, probabil, numai zestrea scriitoricească a lui Nicolae Iorga, al cărui student a fost, însumează mai multe titluri, documente și file tipărite", sintetizează la un moment dat autorul volumului dedicat lui Alexandru Ciorănescu.), născut în „Moroienii Dâmboviței", devenit, așa cum aprecia Andreas Sanchez Robayna, „fiul universității și al culturii europene din perioada interbelică", a cărui trăsătură caracteristică – una dintre ele – a fost și fidelitatea față de marii săi maeștri români și francezi".

„*Cărțile pe care le-am scris nu le țin pentru mine, ci pentru ceilalți*", mărturisea savantul în „ultimul interviu acordat mass-mediei spaniole".

Parafrazând, am putea spune: Cărțile pe care Ștefan Ion Ghilimescu le-a scris – făcându-l pe Alexandru Ciorănescu (mai) cunoscut în România – nu sunt scrise pentru sine, ci pentru noi toți, cititorii de astăzi.

Exilul românesc nu trebuie ignorat! Exilul românesc, prin personalități ca Alexandru și George Ciorănescu, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, N.I. Herescu, Alexandru Busuioceanu, Basil Munteanu, Walter Biemel, Eugen Coșeriu și încă mulți alții, trebuie „adus acasă" deoarece munca și realizările celor amintiți sunt adevărate modele pentru cultura română, modele la care tinerii studioși de astăzi s-ar putea raporta.

Maria Nițu

Poema între viață și mit *

Veteran al jurnalismului, în studiourile TVR Timișoara, Constantin Mărăscu, poet și prozator, și-a dezvoltat o sensibilitate aparte de a percepe lumea reală și a o reoferi publicului, transfigurată artistic. Și-a rafinat simțul observației psihologice și sociale și capacitatea de a descoperi în oamenii simpli dimensiunea eroică, transformatoare.

Pandant la zeii pragmatici ai consumerismului cotidian, poetul - aed al cetății și al iubirii, a recurs la mitologia greacă - matricea culturii europene, care oferă eroi-arhetip, întru salvare din marasmul realității robotizate. A ales mitul lui Ulise, ce înglobează întreaga complexitate umană, cu eroisme și slăbiciuni deopotrivă, sub semnul eternului binom bărbat/ femeie.

De altfel, întreaga activitate profesională a lui C. Mărăscu a fost sub semnul *călătoriei* - această stare de *homo viator,* ca reporter pe teren, explorând teritorii diverse, cu tipuri de oameni feluriți, călătorii între real și imaginar ale unui Ulise modern.

Astfel că, epopeicului Ulise îi compune o odisee proprie în patru cânturi, patru volume *„Repetabilul Ulise*" (1999), *„Ulise doi, singuri dincolo de noi*" (2002), *„Ulise trei, răstignit printre ahei*" (2007) și *„Ulise între două lumi promise*" (2008), într-o impunere a unui Ulise ca *arhetip,* repetabil și reciclabil în timpi și spații. Ulise devine personaj „de familie", ca de serial, asemeni unui Hercules din benzile desenate, ori contemporanului Ulise al lui Joyce, poetul fiind un fel de Leopold Bloom cu soția Molly - o Penelopă modernă.

Este o demitologizare în cheie optzecistă, dar fără nota de bagatelizare persiflantă, ci ca o firească intarsiere, cap și pajură la aceeași monedă, *erou/ antierou*, un Ulise ca o stare existențială perpetuă, în rescrieri ale mitului lui Ulise, „de la origini până în prezent", *„Ulise nu-i omul-uitare/ Ulise e numai o stare".*

Demitizarea e năravul contemporaneității pragmatice, a devalorizării ideii de erou mitic: *„și-mi voi clădi corabia întoarcerii în lumea reală/ unde să mori erou nu e mare scofală."* E un Ulise elegiac, trist, așa cum Iisus - avatarul său e mereu trist. Zeus și el e un avatar al lui Dumnezeus, *„Doamne Dumnezeule Zeus".*

Volumul recent al lui Constantin Mărăscu, *„Ocna de sare din soare*" (Ed. Eubeea, 2018), în parte, este un „epilog/ (demitolog)" al Odiseii, cu un Ulise ce se pierde anonim printre locuitorii orașului-cetate, ca un Don Quijote pieton, fără calul său, Rosinanta: *„Îl visez câteodată pe Ulise/ cum coboară din propriile vise/ și mă caută să-mi dea poveţe/ despre iubirile cele mai mărețe,/ dar nu mă găsește, pleacă orb de mâhnit/* **(***mai trage-o beție,/ mai plăsmuiește un mit/ în Marea cea Mare – un lighean smălțuit".*

Titlul, cu eufonicul joc de cuvinte între paronime: *sare/ soare*, preia titlul poemului de început - în care istoricul metaforei este plasat în mitologie: *„În cer se dădea o petrecere mare:/ zeii pregăteau ocna de sare în soare."*

Sarea este esența *lacrimilor* - plânse de ochii trupului - lumina sufletului și de *soare* – lumina pământului:*„Abandonat în ocna de sare (ce mirare/ să văd cum plânge apusul devreme/ și în suflet să aud/ cum trupul tău se teme".* Țara unde se-ntoarce poetul - *„gladiatorul de sentimente"* este o salină a suferinței, țară a lacrimilor.

Ocna este și temniță pentru cei condamnați la muncă silnică, cum poetul se supune uneori la muncă de ocnaș în subteranele cuvintelor. În dualitatea *suflet/ trup,* în religia orfică (Orfeu ca simbol al magiei poeziei), trupul e temnița sufletului. Acolo, închis între *„zăbrelele trupului",* în *„pușcăria de zi cu zi"* unde *„totul e pulbere de lumină precară",* sufletul tinde asimptotic spre soare, spre spiritualizare: *„năvalnic sângele pulsează în salină".*

Intrarea în „ocna de sare" este într-o primă lectură, pe nerăsuflate. Îl regăsești pe familiarul Ulise, ca un avatar al poetului, modest și discret, conform firii blânde, molcome a autorului. Volumul este ca o continuare a unui jurnal intim al lui Ulise, de-a lungul Istoriei și istoriilor, din Grecia de ieri până la Grecia turistică de azi - unde *„au început să se vândă și urmele eroilor".*

Poetul și-a creat un univers propriu, un *„acasă"* în acest mit, cu motive adiacente recurente: *„cetatea Troia", „banchetul zeilor", „statuia de aer", „întoarcerea eroului*" dintre *„ultimii învingători*", slăvind *„femeia*" etc.. E nostalgia unei *„epopei*", din *„foamea de Olimp*", ca un *spațiu securizant* în spațiul fragil real, al poetului măcinat de îndoieli și nostalgii. Un Ulise *„între viață și mit".*

Poemele lui Ulise - *eroul în Cetate* au cimentat și dezvoltat tema *orașului,* orașul văzut ca o cetate, într-o întrepătrundere de lumi, de la cetatea Troiei cu plângerile lui Ulise aedul, la cetatea sfântă a Ierusalimului, cu plângerile lui Ieremia și în final la cetatea de azi, cetatea Timișoarei - vechiul Bastion *„ orașul jumătate creștin, jumătate ateu"*

Leitmotivul *„statuii de aer" statuează* grila de simțire și metaforizare, dând viziunii o dimensiune *monumentală și sculpturală*. Metafora e semn al inconsistenței eroicului în cotidian, prin lipsa de *„viață deplină",* dar și siglă pentru imaterialitatea statuară a imaginarului artistic, *„statuile de aer/ prăbușite peste cuvintele mele cu vaier".* Deopotrivă este *statuarul lucrului simplu* din cotidian prin prisma iubirii totale*„ Aș vrea să te pictez cu propriile cuvinte/ să te așez între statuile de aer ale ierbii/ și să te iubesc/ așa cum doar soarele poate înfrânge focul."*

Extrapolând, Ulise e *poetul-scrib,* care conduce *„oastea de cuvinte",* iar scrisul e Odiseea ce rămâne după el. În contextul vieții ca un labirint în care să-i găsești un sens, să nu fie simplă viețuire de vieţaș, ci *ființare*, în sensul lui Noica (*rost* prin *rostire*), e poema *poetului-filosof,* care pune în ecuație metafizică realitatea imediată.

Coperta, discretă, în alb/ negru, cum sunt statuile antice și basoreliefurile sub patina timpului, reproduce, emblematic, un basorelief al cuplului el/ ea, în mișcare, femeia cu mâna ridicată deasupra capului bărbatului, ocrotitor, ca atingerea muzei inspiratoare.

Ca în cercul șarpelui Uroboros, volumul înscrie epopeea sub semnul *femeii;* începând la naștere, cu mama, continuând cu Elena și Circe - femeile ispită, până la Penelopa soția credincioasă și rotunjind efigia cu amintirea mamei la porțile cetății morții. Este reîntoarcerea acasă, la Ithaca natală, la satul copilăriei în dimensiune epopeică, evocat elegiac. Chintesență e poemul în zece secvențe, ca o epopee în zece cânturi, *„Satul din iarbă (adică elegii pentru înălțarea satului la cer)".* E un sat regăsit doar în cimitir, ca și Troia, sub același simbol ambivalent al *ierbii:* hieroglifă a renașterii și totodată a uitării, în fața căreia și zeii sunt neputincioși. E satul nemurit de părinți și bunici-eroi, unde moartea nu are tragismul epopeic, ci e simplă și firească: *„moartea nu are culoare/ și nu doare,/ spunea mama/ înaintea rugăciunea de culcare".*

Realitatea cotidiană îi provoacă, aparent surprinzător pentru firea sa temperată, deopotrivă și o reacție virulentă, de militant activ, dintr-o responsabilitate civică, formată firesc la omul de televiziune implicat în viața *cetății, ca formator de opinie.* Este o poemă tensionată, în note de pamflet, vizând viața socială și politică actuală.

Și acest substrat consonează cu poezia de dinainte, din volumul anterior, *„Strigând printr-un oraș mare* (Eubeea, 2012) – volum pandant – pe negativ, după 25 de ani, la volumul de debut editorial *„Cântând printr-un oraș mare"* (Facla, 1987) - tandem care l-a fixat ca un poet *citadin* și în care optimismul juvenil e contrabalansat de luciditatea revoltată a omului matur.

În timpul actual, zeii antici sunt înlocuiți cu zeii tehnologizării, într-un oraș înstrăinat, *„devenit prea modern pentru-a fi locuit ",* o cetate cu *„fatală socializare*" doar prin telefon mobil și laptop, respirând *„parfumul bipurilor".* Este o desacralizare totală, într-un timp sub *„cerul bisericii fără soare",* când preotul e copleșit de importante griji lumești**:** *„nu mai sunt bani pentru cavou/ preoteasa nu mai are fond de ten*".

Demonetizarea „universului cotidian", într-o abordare secvențială, *en passant,* este intarsiată și în titluri construite similar, cu repetarea prepoziției *„despre*" urmată de un substantiv nearticulat - înlocuirea întregului unic, personalizat, cu fragmentul anonim, comun, pierdut în masa lucrurilor, impersonal. *„Despre informare și informatori", „Despre veșnicie", „Despre ultimul tramvai" etc.*

Recuzita discursului poetic, pe lângă limbajul grav, înalt, epopeic, cuprinde, inevitabil, expresii colocviale, din limbajul cotidian (*„vreau să te știu, așa, zbanghie),* ori al internetului, *„în pustiul ocnei de sare (...)ochiul laptopului/ pe care curg mesaje aiuritoare",* ca o ilustrare și stilistică a interferenței a două lumi, coexistente existențial: realul imediat, terestru și epicureic și trecutul homeric, spiritual.

Demitizarea este prin insertiile cotidiene ale „civilizației" realitățiii virtuale de internautist - care oferă un instrumentar diferit cu care răspundem nevoii de sens, de murire și nemurire.

Miile de like-uri din lumea virtuală a Facebook-ului, eventual *„cu inimi adăugate,* ne dau acum senzația veșniciei și a fericirii,

parșivă iluzie, când murim tot singuri și triști, cu *„viața veșnică rămasă pe facebook"*, într-o virtuală *„compunere pe laptop".*

Volumul, în intregul său, e polifațetat, ca un palimpsest, dens în substraturi, cu urme de *inscrisuri* din toate volumele, un vademecum al motivelor universului său poetic și deopotrivă cu semințe tematice pentru viitoare poeme sau proze.

* **Constantin Mărăscu,** *Ocna de sare din soare,* Editura Eubeea, Timișoara, 2018.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XXI)

Timp de peste şase decenii (1784-1848), temuta redută a mişcărilor sociale şi antimaghiare, Apusenii, a pierdut după UNIO/1867, importanţa politică avută anterior. Au trebuit să treacă, simetric, alţi şaizeci de ani până când, odată cu întreaga Transilvanie, să-şi decidă soarta şi să se unească cu Patria-Mamă devenind parte integrantă a acesteia. Premergător Marii Uniri, situaţia moţilor era precară, chiar mult mai precară decât a restului Ardealului. În Apuseni, în preajma Primului Război Mondial, sărăcia era generalizată, pământul puţin, dur şi slab roditor abia de făcea posibilă supravieţuirea moţilor. Dovada nu trebuie căutată în statistici, e suficient să se amintească de un joc de copii, azi dispărut, dar care se juca încă prin anii 1950. Jocul se numea *„Om sărac"*: „Om sărac, om sărac/mi-o furat pita din sac.? Cine este, cine nu-i/Pui mâna pe dumnealui". De ce „Om sărac" şi nu „Ala, bala, portocala" sau alte jocuri copilăreşti obişnuite în Regat? De ce nu doar mintea adulţilor, ci şi cea a copiilor era obsedată de sărăcie? De ce erau atât de frecvente în Apuseni nume de familie precum Săracuţ sau Sărăcie ori porecle precum Daibucată absente în Regat? Subconştientul colectiv dezvăluie involuntar ceea ce oficialităţile ţineau ascuns ori se făceau că nu văd. Dacă parcimoniei naturale a munţilor i se adaugă dezinteresul, expresie eufemistică pentru nepăsare criminală a autorităţilor ungureşti faţă de nevoile elementare ale moţilor, se creează tabloul dramatic al stării acestora.

Între cele două centre ale Apusenilor, Câmpeni şi Abrud, a existat dintotdeauna o diferenţă de natură economică. Nicio mişcare de revoltă n-a pornit de la Abrud, ci întotdeauna din Câmpeni. Abrudul, centru al colectării aurului, a fost mai bogat şi s-a bucurat de oarecare privilegii, pe când Câmpenii, cu viaţa lor economică slabă, având pe deasupra buhul de ferment al revoltelor antimaghiare şi sociale, erau ocoliţi sistematic de autorităţi. Cât de săracă era aşezarea din creierii munţilor s-a văzut din colecta făcută de locuitori pentru susţinerea soldaţilor români în Războiul pentru Independenţă din 1877: suma adunată de câmpănari era de peste opt ori mai mică decât cea donată de abrudeni. În plus, în furia colonizării forţate, la Abrud şi la minele din apropiere au fost aduşi meşteri din Ungaria, ceea ce explică prezenţa unei populaţii maghiare în zonă, precum şi o oarecare protecţie a aşezării.

Şocaţi şi revoltaţi de situaţia mizeră din munţi, oamenii politici români ajunşi deputaţi în Parlamentul de la Budapesta au pus chestiunea sărăciei ce bântuia în Apuseni în discuţie, dezvăluind în cuvinte tăioase cauzele şi motivele acelei stări de lucruri. Deputatul Ştefan Cicio Pop s-a adresat Parlamentului maghiar nu o dată, ci de două ori în acelaşi an în respectiva chestiune. În „Istoria Transilvaniei", autorii Ioan-Aurel Pop şi Ioan Bolovan au reprodus câteva fragmente din luările de cuvânt ale acestuia. În chestiunea emigrărilor, de pildă, Cicio Pop a pus degetul pe rană. „Un motiv, a spus el, e procedura brutală a organelor publice faţă de săraci, care vin pedepsiţi în mod draconic pentru orice mică transgresiune, chiar pentru crengi de lemn adunate din pădure". La început de secol XX, diabolicele legi silvice îndreptate contra moţilor, care le interziceau acestora să taie lemn pentru nevoile personale - ridicarea unei case ori pentru încălzit -, cereau pedepsirea cu straşnice amenzi a părinţilor pentru obiceiul copiilor de a rade de sub coaja fagilor „miere", erau aceleaşi cu cele ale secolului XVII. Ba, încă în secolul al XVIII-lea, li se mai îngăduia moţilor să adune din pădure crengi uscate căzute, ceea ce autorităţile maghiare din secolul al XX-lea nu mai admiteau. „Mai vine apoi faptul că poporul nu numai că nu are pâine, dar nu are nici pământ", a adăugat Cicio Pop. Nici Ministerul Agriculturii de la Budapesta n-a scăpat de acuzele deputatului român care a atras atenţia că zona Apusenilor, aproape integral românească - câte un ungur-doi la mia de locuitori! - nu beneficia de vreun sprijin pentru locuitorii invadaţi de pegra sărăciei. Imparţial, el a arătat situaţia dramatică a secuimii închise şi ea într-o zonă muntoasă. Când maghiarizarea forţată o luase razna de tot în Ardeal, Ştefan Cicio Pop a denunţat politica de asimilare atacându-l, într-un limbaj civilizat, dar necruţător, pe şovinul baron Dejo Banffy direct: „În vorbirea lui Banffy am constatat un atac deschis în contra naţionalităţii noastre, îndeosebi cu privire la interesele de limbă. *Ne voiesc limba pe care, sub nicio împrejurare, nu o dăm*". Replica lui Cicio Pop este izbitor de asemănătoare cu răspunsul dat de un moţ când i s-a propus să treacă la catolicism: „N-am decât un suflet şi acela e al lui Dumnezeu. Iar pe acela nu-l dau".

Limbă, religie, pământ şi naţiune... Iar pentru toate, o singură soluţie: Libertate! Adică taman acele drepturi pe care autorităţile ungureşti refuzau să le recunoască şi să le acorde românilor ardeleni. Cea mai gravă dintre toate era respingerea ideii de naţiune, pentru că ea le conţinea automat pe celelalte. Din ea decurgea dreptul de folosire a limbii române şi promovarea învăţământului românesc; tot din aceasta, recunoaşterea religiei ca expresie înalt spirituală a sufletului românesc; din ideea de naţiune - „românii din Ungaria nu sunt o naţionalitate, ci o naţiune", rostise răspicat Alexandru Vaida-Voievod în parlamentul budapestan în octombrie 1918 -, decurgea dreptul ereditar asupra pământului transilvan a urmaşilor daco-romani ce trăiau aici de peste două mii de ani. *Naţiune, iar nu naţionalitate.*

În problema drepturilor asupra pământului transilvan, la Conferinţa de Pace de la Paris, delegaţia maghiară a invocat „continuitatea". Care „continuitate", cea a subjugării şi exploatării Transilvaniei timp de o mie de ani? „Nu te bucuri că ai venit la sărbătoarea Mileniului? O mie de ani de când am venit noi aici", îl întrebase un ungur pe un moţ. „O mie de ani de când îţi fi venit 'mneavoastră. Că noi am fost aici dintru început", i-a replicat moţul. Ce-s o mie de ani faţă de ideea de înveşnicire a românilor în Transilvania - „dintru început" - pe care o opunea logic şi cu bun-simţ moţul. În preambulul declaraţiei de Unire de la 1918 era prezentă aceeaşi idee: „Teritoriile locuite de români de la descălecatul lui Traian şi până astăzi au fost teritorii româneşti". „Dintru început", adică. O plantă nu-şi datorează existenţa doar ultimei brazde de pământ întoarse, ea se hrăneşte prin rădăcini din adâncul subteran neatins de fierul plugului. Tot aşa şi românii, chiar dacă s-au aflat la un moment dat sub ocupaţie străină, şi-au păstrat rădăcinile din adâncuri.

Ungurii au venit în Europa târziu, după prăbuşirea imensului imperiu roman, când pe continent se formau noile state. Au intrat în istorie în 375, dând semnalul începerii invaziei popoarelor migratoare. În secolul al IX-lea, sub Arpad, s-au aşeza în Câmpia Panonică, teritoriul de azi al Ungariei, dar stat au devenit abia în secolul al XI-lea, după ce au fost creştinaţi de Ştefan I. După sedentarizarea lor în secolul al IX-lea, cum le va fi obiceiul, au privit în jur, la vecini, cătând să-şi extindă teritoriul, mărindu-şi astfel şi bogăţiile. Zvonul că la est s-ar afla un soi de Eldorado l-a făcut pe Tuhutum să-i ceară lui Arpad încuviinţarea de a ataca *Ţara de dincolo de pădure*. Numai că, departe de a fi pustie, aşa cum susţine istoriografia ungurească, ţara era locuită, ba avea chiar şi trei voievozi, pe Menumorut, pe Glad şi Gelu, despre ultimul cronicarul regelui Bela al II-lea susţinând că era *blacus*/valah, adică român. După înfrângerea şi uciderea celor trei voievozi, rămaşi fără conducători, locuitorii *Ţării de dincolo de pădure* au cedat în faţa forţei şi în semn de înţelegere - dar aveau ei oare de ales? -, au bătut palma cu invadatorii, căzând la învoială cu condiţia să li se respecte drepturile şi libertăţile, ceea ce în timpul dinastiei arpadiene s-a făcut. Şi ar fi putut trăi aşa în veac, dacă după moartea lui Arpad, ungurii n-ar fi întors foaia, transformându-i pe locuitori în iobagi... Libertatea şi drepturile suspendate, deposedarea de pământ, corvezi grele şi dijme de tot felul, o parte pentru nemeşime, alta pentru rege. Iar pe deasupra, batjocură şi tortură. Istoricii maghiari i-au acuzat pe răsculaţii lui Horea şi revoluţionarii lui Avram Iancu de comportament crud şi crime împotriva ungurilor. Ba, mi-a fost dat să aud şi că Iancu ar fi înnebunit din cauza mustrărilor de conştiinţă pe care le avea pentru cruzimile şi crimele comise contra ungurilor în timpul revoluţiei de la 1848. Sic!

Da, este adevărat că s-au comis crime şi că românii s-au răzbunat năprasnic, pe nemeşime în mod special, atâta doar că ei n-au făcut asta decât din exasperarea creată de situaţia grea în care ajunseseră şi doar în timpul răscoalei, iar nu cotidian cum făceau maghiarii chiar pe timp de pace. Mămăliga a explodat de fiecare dată, nu însă fără ca anterior să fi adus, *legal,* la cunoştinţa autorităţilor starea jalnică şi mizeria în care se zbătea nefericita seminţie românească. Trei drumuri a făcut Horea la Viena cu unicul scop de a-i arăta lui Iosif al II-lea nenorocita stare a românilor şi de a cere sprijin de la el. Tot *legal*, înainte de a se aprinde vâlvătaia revoluţiei, făcuse acelaşi drum şi Avram Iancu, dar i s-a refuzat până şi primirea în audienţă la kaiserul Franz Josef. *Legale* au fost şi „Memoriul" din 1883, şi „Memorandumul" din 1892. Au luat vreodată autorităţile ungureşti măsuri, dacă nu pentru recunoaşterea şi îndreptarea situaţiei, barem pentru îmbunătăţirea în oarecare măsură a vieţii acestora? Nem!, a fost răspunsul stereotip dat oricărei plângeri sau solicitări din partea românească. Inocenţiu Micu-Klein s-a adresat de nenumărate ori, scris sau verbal, Dietei transilvane şi curţii de la Viena în chestiunea promisiunilor nerespectate faţă de români. Bravul şi inimosul episcop unit avea să plătească cu exilul pe viaţă curajosul şi tăiosul răspuns dat nobilimii maghiare atunci când reprezentanţii ei i-au făcut pe români hoţi şi tâlhari. „Cum pot fi altfel dacă sunt apăsaţi până la sânge". Şi, a mai adăugat el, „Nu trebuie să vă miraţi căci bieţilor oameni, în afară de ce au pe dânşii nu le mai lăsaţi nimic". Osemintele lui Micu-Klein au fost repatriate de la Roma abia în 1997. Înhumarea lor a avut loc la Blaj, în „mica Romă", fondată de ilustrul cărturar şi cap al Bisericii Unite.

Despre cruzimile şi crimele comise de unguri împotriva românilor se poate afla dintr-o scrisoare a împărătesei Maria Tereza adresată guvernatorului Transilvaniei cu privire la vizita ce urma s-o facă viitorul suveran austriac Iosif al II-lea. Ea îi cere explicit guvernatorului „să curețe drumurile de cadavrele celor ucişi în ştreang, roată şi ţeapă", cadavre pe care ungurii le lăsau la vedere în mod special să putrezească de-a lungul acestor drumuri, spre spaima călătorilor". (N. Densuşianu, „Revoluţiunea lui Horea în Transilvania şi Ungaria"). Nimic din cuvintele suveranei austriace nu sună a acuzaţie, ele sunt doar constatative. Tonul scrisorii Mariei Tereza este cel al unei gospodine care le cere servitorilor să dea cu mătura, să spele ferestrele şi să curețe pânzele de păienjeni ai unei reşedinţe prea mult timp neglijate. Împărăteasa avea ştiinţă de crimele comise de unguri, dar nu părea îngrijorată decât de faptul că fiul său, viitorul Iosif al II-lea, ar putea fi tulburat la vederea ororilor comise. Şi cam atât.

Da, este adevărat că în timpul marilor mişcări sociale, răscoala lui Horea şi revoluţia lui Iancu, şi românii au comis crime, dar oare la ce s-ar fi aşteptat maghiarimea după atâtea sute de ani de dansat ceardaş pe capul amărâţilor de pe urma cărora s-au îmbogăţit în timp ce aceia crăpau de foame şi istoveală, după ce i-au strâns în menghină până la insuportabiltate, după ce au scuipat pe Dumnezeul lor creştin şi ordodox? Până şi cel mai blândă fiinţă torturată şi înjosită zilnic, ajunsă la exasperare replică, d'apoi un neam întreg împins pe marginea prăpastiei. Cele petrecute în 1784 şi 1848 nu au făcut excepţie de la legile nescrise ale tuturor revoltelor şi revoluţiilor din întreaga lume: vărsarea de sânge de o parte şi de cealaltă. Chestiunea care se pune este recunoaşterea obiectivă de către istoricii de ambele părţi a celor petrecute. După acuzele pe care le aduc istoricii maghiari românilor, ai zice că ungurii n-au făptuit nicio crimă, că ei doar au stat şi aşteptat să fie căsăpiţi. Asta când nu laudă faptele de „vitejie" ale honvezilor.

Onestul şi probul istoric care a fost David Prodan, în monumentala sa lucrare „Răscoala lui Horea", rezultat al unei îndelungi şi titanice documentări, scrie imparţial despre toate ororile comise de ambele părţi, şi de unguri, şi de români. Cu fapte, nume şi date concrete ce nu pot fi contestate. În numele adevărului, care trebuie să fie caracteristica esenţială a istoriei, el nu-i face pe moţi eroi fără pată. Obiectivitatea l-a împiedicat să măsluiască subiectiv informaţiile obţinute pe baza documentelor. David Prodan n-are parti-priuri. Obiectivitatea, lupa prin care este obligatoriu să fie privită istoria, înseamnă a cerceta cu ambii ochi evenimentele. Spun asta pentru că, privind ceva doar cu câte un singur ochi acel ceva se arată diferit, iar imaginile nu se mai suprapun. Abia privind cu ambii ochi se

Ungurii au venit în Europa târziu, după prăbuşirea imensului imperiu roman, când pe continent se formau noile state. Au intrat în istorie în 375, dând semnalul începerii invaziei popoarelor migratoare. În secolul al IX-lea, sub Arpad, s-au aşeza în Câmpia Panonică, teritoriul de azi al Ungariei, dar stat au devenit abia în secolul al XI-lea, după ce au fost creştinaţi de Ştefan I.

reconstituie imaginea reală. Dacă în optică lucrurile se prezintă astfel, cei care privesc istoria subiectiv, doar cu câte un singur ochi, vor avea imagini deformate, ele depinzând cu care ochi le văd, stângul sau dreptul. Aşa iau naştere extremismele, iar în politică ele nasc imagini adesea monstruoase. Naţionalismul radical, indiferent din ce parte, din astfel de puncte de vedere se naşte.

Obiectivitatea nu e punctul forte al istoriografiei maghiare. Există, desigur, şi excepţii, dar ele sunt rare şi adevărul se relevă doar atunci când propaganda antiromânească oficială nu-şi vâră coada. Las'că şi în istoriografia românească, cu deosebire cea scrisă de oportunişti în perioada ceauşistă, există astfel de exemple. Ce a fost, oare, protocronismul? Excepţia respectivei perioade a fost acelaşi David Prodan, despre care Ioan-Aurel Pop afirmă că a fost *„probabil cel mai mare istoric transilvănean din secolul al XX-lea”.* Prin punctele sale de vedere nealiniate prejudecăţilor istorice, actualul preşedinte al Academiei Române pare să-i calce pe urme lui David Prodan. Volumul „Transilvania, starea noastră de veghe” răstoarnă multe din prejudecăţile naţionaliste. Vezi afirmaţia sa cum că „identităţi perfecte nu există decât în teorie”.

Unul dintre lucrurile care m-au deranjat şi continuă să mă deranjeze este folosirea cuvintelor „definitiv”, „pentru totdeauna” şi „veşnic” cu varianta „în vecie” folosite de oficialităţi în declaraţiile publice determinate de unele evenimente majore din istoria ţării, aşa cum au fost şi cazul celor rostite cu ocazia Marii Uniri, sau când se scrie despre acest eveniment major. Cred că ar trebui să pună bemol la cheia cuvintelor mari şi declaraţiilor prea entuziaste. Din păcate, însuşi mersul sinuos al istoriei a dovedit în mod dureros că nimic nu e nici *definitiv* şi nici „veşnic”, că aşa ceva nu există. Iar atunci când e vorba despre pământul românesc, *omnia fluunt, omnia mutantur.* Cât poate dura „veşnicia”? La doar douăzeci de ani de la unirea „definitivă” a Transilvaniei, Bucovinei şi Basarabiei cu România, consfinţită prin Tratatul din 4 iunie 1920 de la Trianon, prin manevre politice oculte, prin Diktatul de la Viena, din august 1940, Nordul Transilvaniei a fost „retrocedat” (!) Ungariei. Bucovina de Nord, ţinutul Herţei şi Basarabia au avut aceeaşi soartă ca urmare a tâlhăreştii înţelegeri dintre naziştii lui Hitler şi bolşevicii lui Stalin. Anterior, în 1939, prin tratatul Ribbentrop-Molotov, semnat la Moscova, nefericitele provincii unite „în vecie” cu România, erau şi ele „retrocedate” URSS. Povestea asta cu „definitiv”, „pentru totdeauna” şi „în veci/pentru vecie” seamănă cu tărăşenia cu caseta făcută cadou de Ribbentrop lui Hitler cu ocazia împlinirii a 50 de ani. În casetă se aflau toate tratatele de pace şi bună înţelegere încheiate de Germania nazistă cu alte state. La vederea lor, Hitler a izbucnit în râs: în casetă nu era nici măcar un singur tratat care să nu fi fost încălcat. Cu tratatele lui Stalin, lucrurile au stat la fel. Veşnicia „minunatelor” relaţii ale României cu URSS - „Trăiască în veci prietenia româno-sovietică!” - n-a durat nici ea decât 45 de ani. Alături de Ungaria lui Viktor Orban, Rusia lui Putin este în prezent cel mai ostil adversar al României. Ceea ce poate fi considerat înveşnicire în cazul nostru este constanta locuire a populaţiei daco-romane pe pământul românesc.

Harta Europei a fost un puzzle mereu făcut, desfăcut şi refăcut. Din acest joc cele care au avut cel mai mult de suferit au fost teritoriile de graniţă, învecinate, mereu atacate şi smulse de vecinii cei puternici, aşa cum s-a întâmplat şi în cazul ţării naostre. Urmările acestei stări de lucruri, deşi corectate, sunt pe termen lung. Declarată independentă, Republica Moldova continuă să fie presată în fel şi chip de Rusia, în a cărei sferă de influenţă continuă să se afle şi după 1989. Cum au dat-o, cum au întors-o, din 1812 încoace, basarabenii nu s-au putut elibera total de sub influenţa rusească, iar „definitiv” integrată spaţiului firesc românesc n-a mai putut fi până în prezent, niciodată. „Veşnicia” ei, ca şi a Bucovinei şi ţinutului Herţa n-a durat decât două decenii. Cât despre Cadrilater, teritoriu aparţinând României, după 1940 a fost cedat şi el Bulgariei, prietena dintotdeauna a Rusiei.

Există la noi un simbol care depăşeşte în timp orice fel de modificări istorice şi care redă perpetua idee de unitate a românilor: *hora!* Jocul în cauză este exprimat artistic de o piesă de ceramică neolitică, „Hora de la Frumuşica”, piesă unicat descoperită de preotul-arheolog Constantin Mătasă în timpul săpăturilor făcute de el între anii 1918-1928 nu departe de Piatra Neamţ. Ar fi aberant să o declar românească, dar faptul că a fost descoperită în pământul românesc, ca şi comparaţia cu horele jucate la sat în zilele de sărbătoare, arată însă continuitatea neîntreruptă a jocului. „Hora de la Frumuşica” atestă continuitatea locuirii populaţiei pe acest pământ făcând legătura neîntreruptă între oamenii neolitici şi românii de azi. Aproape toate jocurile/dansurile româneşti sunt colective şi mai toate iau forma înlănţuită în cerc a horei. Expresie a unităţii, cercul este forma geometrică perfectă, ceea ce spune multe despre modul de a gândi al românilor. S-ar zice că „Ţarina de la Abrud” , prin felul de a juca pe perechi face excepţie, însă, dacă este privită global, scena capătă aspectul unui vârtej, a unei adevărate tornade coregrafice, ceea ce este conform cu temperamentul vijelios al moţilor. O „bătută pe loc” ar fi în Apuseni în totala contradicţie cu temperamentul aprig al locuitorilor. Şi apoi, marile vârtejuri politico-sociale care au măturat Transilvania, răscoala lui Horea şi revoluţia lui Avram Iancu, de la Câmpeni, din creierii Apusenilor au pornit. Simbolic şi concret în acelaşi timp, unirea Ţărilor Române din 1859, a fost exprimată prin *„Hora Unirii”:* „Hai să dăm mână cu mână/Cei cu inimă română/Să-nvârtim hora frăţiei/Pe pământul României”. Neînsemnată, cum le poate părea unora, hora, prin cântec şi joc, este expresia mult râvnitei unităţi a românilor.

„Pe-al nostru steag stă scris Unire/Stă scris de două mii de ani”... Ideea de unire a fost obsesia românilor mai dintotdeauna, chiar şi atunci când ea părea imposibilă. În volumul „Transilvania, starea noastră de veghe”, Ioan-Aurel Pop citează cele şase imnuri pe care le-au avut românii în ultimul secol şi jumătate. „Hora Unirii” nu figurează, bineînţeles, printre ele pentru că nu era imn şi nici nu avea cerutul ritm de marş, însă trebuie recunoscut că a fost cel mai mobilizator cântec-joc pentru că atingea cele mai simţitoare coarde ale sufletului românesc, că exprima dorinţa cea mai arzătoare a românilor.

Despre marele şi crucialul eveniment care a fost Unirea din 1918 nu îndrăznesc să vorbesc. Au făcut-o magistral oamenii politici ai momentului şi scormonitorii trecutului, istoricii. Esenţialul este exprimat în Declaraţia în nouă puncte citită la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918:

„Adunarea Naţională a tuturor românilor din *Transilvania, Banat şi Ţara Ungurască* adunaţi prin prezenţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie - 1 decembrie 1918 decretează unirea acestor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România. Adunarea Naţională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al naţiunii române la întreg *Banatul*, cuprins între râurile Mureş, Tisa şi Dunăre”. De ce nu sunt pomenite Basarabia şi Bucovina? Pentru că declaraţiile de unire cu România a acestor provincii fuseseră făcute anterior, cu Basarabia la 27 martie 1918, iar cu Bucovina la 28 noiembrie 1918. Situaţia tensionată din Transilvania, ocupată încă de unguri, a dus la amânarea momentului. Abia la 12 octombrie 1918, conducerea Partidului Naţional Român a luat decizia reluării activităţii politice, obstrucţionată până atunci de autorităţile ungureşti. Vorbitori iluştri au clamat dreptul la viaţă naţională, contestând în acelaşi timp dreptul parlamentului şi a guvernului de la Budapesta de a-i reprezenta pe români la viitoarea Conferinţă de pace de la Paris. S-a decis atunci desprinderea Ardealului de Ungaria, pe cale *legală*, cum altcum, şi dreptul de a se uni cu Patria-Mamă. De astă dată, Consiliul Naţional Ungar n-a mai putut nici respinge şi nici ocoli cererile PNR, însă conform obiceiului au venit cu o apostilă: ca până la Conferinţa de pace, Transilvania să fie „enclavizată” pe principii etnice păstrând în continuare „legături organice” cu statul maghiar. Adică să fie transformată provizoriu într-un fel de rezervaţie în genul celor amerindiene din SUA pe care să o administreze şi să o conducă tot ei. La obraznica încercare de manipulare, Iuliu Maniu a replicat răspicat: *„Naţiunea română vrea să-şi aibă statul propriu şi suveran, iar naţiunea română să-şi îndeplinească suveranitatea sa naţională şi de stat pe întreg teritoriul locuit de români al Ardealului şi Ungariei (...)”.* Mânaţi de însetata dorinţă de libertate, poate şi dintr-o reticenţă privind poziţia unor reprezentanţi în delegaţiile unora dintre ţările occidentale la Conferinţa de pace au participat 70 de delegaţi din 27 de ţări în care se infiltrase puternic propaganda ungurească, românii transilvăneni n-au mai aşteptat începerea convorbirilor de pace, necum concluziile ei, şi la 1 decembrie au decretat unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească cu România. Un precedent existase: Unirea Moldovei cu Ţara Românească din 1859 se făcuse tot fără a se ţine cont de decizia puterilor străine şi în contradicţie cu aberanta lor hotărâre a alegerii a doi domnitori, câte unul de fiecare parte. În 1918, ca şi în 1859, românii au refuzat să înghită găluşca otrăvită pe care le-o întindea Budapesta. La scurt timp, în 31 octombrie, în întrunirea dintre conducătorii PNR şi a socialiştii români, întruniţi la Budapesta, s-a decis înfiinţarea Consiliului Naţional Român Central. O săptămână mai târziu, maghiarii cu constituit la rândul lor Consiliul Naţional Ungar. Cum la aceeaşi dată de 30-31 octombrie izbucnise la Budapesta revoluţia bolşevică, îngrijoraţi de posibilele influenţe politice ale acesteia asupra populaţiei româneşti din Ardeal, Consiliul Naţional Român Central a trecut la măsuri imediate: crearea gărzilor naţionale şi înlocuirea vechilor consilii ungureşti cu altele româneşti. Pentru deplina lămurire a intenţiilor sale şi pentru a şterge orice urmă de îndoială privind caracterul mişcării pentru Unire, CNRC a declarat răspicat: „Nimeni să nu se aştepte de la noi să urmăm exemplul celor de la Budapesta (al bolşevicilor maghiari, n.n.), să devenim republicani, antidinastici şi revoluţinari, n-am avut şi nu avem motive să devenim în viitor”. Comportamentul exemplar al celor doi suverani, Ferdinand şi Maria, în Primul Război Mondial care au împărţit bunele şi relele cu supuşii lor, loialitatea de care au dat dovadă precum şi încercările disperate de a proteja ţara în catastrofa general-europeană, a înălţat dinastia pe un piedestal al onoarei şi curajului fără precedent. Nimic nu mai putea zdruncina încrederea românilor în regii lor, necum exemplul sordid al răzmeriţei bolşevice de la Budapesta.

Decisivă pentru organizarea Marii Uniri de la Alba Iulia a fost data de 15 noiembrie 1918, atunci s-a stabilit data şi locul unde urma să aibă loc, ambele cu caracter puternic simbolic-istoric. Data amintea de intrarea în Alba Iulia a întâiului unificator al provinciilor româneşti, „Pohta ce am pohtit”, Mihai Viteazu, în 1599, iar locul unde urma să se desfăşoare era platoul pe care fuseseră răstigniţi pe roată Horea, Cloşca şi Crişan. Cei care urmau să participe la adunare au fost aleşi de comunităţile din care proveneau, iar numărul acestora era stabilit proporţinal cu mărirea populaţiei. Din cei 940 de delegaţi atestaţi prin credenţionale, acte menite să autentifice prezenţa lor oficială ca şi dreptul de vot, din partea câmpănarilor au fost trimişi la Alba Iulia ca să-i reprezinte, învăţătorul Patriciu Palade, preotul Iosif Arieşean, judecătorul Aurel Berzan, primimperatorul Remus Furdui şi economistul Ioan Andreica, fiul revoluţionarului de la 1848, Mihail Andreica. De participat la Marea Adunare au participat şi alţi delegaţi, fără credenţionale, numărul total ridicându-se la 1228. Vederea mulţimii venite din satele şi oraşele Transilvaniei prezente pe platoul devenit loc sacru pentru români, dădea impresia că acolo s-ar fi adunat să asiste la momentul unic, crucial şi solemn al Unirii întreg Ardealul.

Despre acea zi astrală pentru naţiunea română, despre acel act exemplar, definitoriu pentru întreaga naţiune română, n-am îndrăzneala să scriu. Marii bărbaţi ai neamului au rostit atunci cuvinte venite din inimă, chibzuite şi înălţătoare, cu imens răsunet în sufletele celor prezenţi pe pe care viitorimea le-a păstrat în tezaurul istoriei noastre. Tratatele de istorie, numeroase şi ample cu privire la acel moment, dau informaţii preţioase, amănunţite, cu privire la pregătirea lui, la felul în care s-a desfăşurat, la luările de cuvânt memorabile ale celor care s-au zbătut şi au realizat, contra tuturor vicisitudinilor, Marea Unire. Cum aş mai putea avea curajul să adaug ceva? La urma urmei, nici măcar nu sunt istoric, ci doar o pasionată a acestei discipline fascinante, o persoană dintre atâtea altele dornică să cunoască trecutul neamului său, al moţilor din rândul cărora s-a ridicat şi care va purta până la mormânt ADN-ul lor de oameni verticali, demni şi iubitori de ţară. Nu sunt decât un martor credincios al acelui paradis pierdut, al acelor oameni dârzi, legaţi de glie, nu prin legi, ci printr-un simţământ nescris, mai puternic decât orice lege pământească pe care doar Cerescul îl poate explica. Legea aceea i-a făcut să reziste şi să spere în libertate până la sfârşit, contra tuturor vicisitudinilor sorţii şi zbuciumatei lor istorii. La 1 Decembrie 1918, în mod miraculos, destinul lor s-a împlinit. Ceea ce a făcut posibil acel miracol a fost voinţa naţională, acel ceva care uneşte seminţiile dincolo de legi şi graniţele impuse de imperii.

Există la noi un simbol care depăşeşte în timp orice fel de modificări istorice şi care redă perpetua idee de unitate a românilor: *hora*! Jocul în cauză este exprimat de o piesă de ceramică neolitică, „Hora de la Frumuşica”, piesă unicat descoperită de preotul-arheolog Constantin Mătasă în timpul săpăturilor făcute de el între anii 1928-1930 nu departe de Piatra Neamţ. Ar fi aberant să o declar românească, dar faptul că a fost descoperită în pământul românesc, ca şi comparaţia cu horele jucate la sat în zilele de sărbătoare, arată continuitatea neîntreruptă a jocului.

hoinar

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Filarmonica Pitești, și Clubul Total Dance au organizat spectacolul de dans și acrobații, sub genericul SPECTACULAR, luni, 3 iunie, la sediul Filarmonicii. Evenimentul a fost susținut de perechile de dansatori Cameo Rascale din Australia și Dan@Bianca din România. Cameo Rascale, mai precis James Capener și Rebeca Borromei sunt un cuplu de acrobați, jongleri și comedieni aclamați pe plan mondial, finaliști la Australia's Got Talent. Dan și Bianca formează un cuplu de dansatori români cu renume internațional, având un palmares bogat în lumea dansului sportiv. După ce și-au încheiat cariera sportivă, și-au îndreptat atenția către vasele de croazieră, susținând numere de ballroom, în diverse spectacole în jurul lumii. În show-ul SPECTACULAR, cele două perechi au susținut dansuri acrobatice, dar și dansuri de salon din perioada postbelică, împreună cu momente de step și comedie.

Actualitatea lui Eminescu la 130 de ani de la moarte

Ziua Universală a Iei

■ Centrul Cultural Pitești, prin revista Cafeneaua literară, a organizat festivitatea de premiere a câștigătorilor Concursului Național de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...". La competiția aflată la a XIX-a ediție au participat cu grupaje de poezii peste 20 de condeieri din toată țara, care, conform regulamentului, au vârsta sub 35 de ani, nu fac parte din Uniunea Scriitorilor din România și nu au mai câștigat un premiu la edițiile anterioare ale concursului. În urma evaluării, juriul format din poetul Virgil Diaconu – președinte, directorul revistei Cafeneaua literară, criticul literar Marian Barbu și poeta Liliana Rus a hotărât acordarea premiilor: Mențiune specială - Simona Ștefania Panait, elevă în clasa a X-a la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul" din Caracal; Mențiune II - Antonia Mihăilescu, elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Petru Rareș", din Suceava; Mențiune I - Cristiana Ioana (Tiana) Badea, elevă în clasa a IX-a la Liceul de Arte „Marin Sorescu", din Craiova; Premiul al III-lea - Teodora Vasilescu, din Pitești, studentă la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității București; Premiul al II-lea - Denisa Popa, elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Petru Rareș" din Suceava; Premiul I - Denisa Paula Arcip, elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Petru Rareș" din Suceava. Evenimentul a mai cuprins o lectură din propriile creații, susținută de premianți, dar și de poeții prezenți – Constantin Teodor Craifaleanu, Virgil Diaconu, Lucian Costache.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat la Casa Cărții, o expoziție – eveniment, realizată de trei generații din aceeași familie: Mama - Adelia Bogdan, fiicele - Delia Budurcă și Irina Forgo, nepoatele - Daria Budurcă, Petra Forgo și Nora Forgo. Expoziția, intitulată „Perspective", a cuprins lucrări de pictură, grafică și fotografie, cu teme și abordări diferite. La vernisaj au exprimat impresii și aprecieri poetele Denisa Popescu, Allora Albulescu, jurnalista Dorina Mihai Moise, prof. univ. dr. Petru Pistol, promotorul cultural Adina Perianu, artistul plastic Constantin Samoilă, poetul Marius Ionescu. Autoarele au vorbit la rândul lor despre pasiunea pentru artă, în contextul în care toate au profesii în alte domenii. „Cred că într-o stare latentă, în fiecare dintre noi sălășluiește un artist. Restul e inspirație, perseverență, dar mai ales trudă. Arta ne face mai liberi și mai frumoși. Și are puterea fantastică de a ne recrea realitatea", sunt câteva gânduri exprimate de cele șase autoare.

■ Primăria Municipiului Pitești a sărbătorit Ziua Universală a Iei, printr-o expoziție tematică organizată de Centrul Cultural Pitești. Vernisajul s-a desfășurat, sub semnul Sânzienelor, în holul primăriei și a reunit iubitori ai portului popular românesc. Expoziția a cuprins ii autentice care aparțin colecționarului Ionuț Fintoiu, din comuna Rucăr. Membru al Grupului Vocal Zavaidoc, Ionuț Fintoiu păstrează ii cusute în perioada 1850 - 1950, din Nordul Munteniei, mare parte, moștenite de la bunica sa. Iubitor al tradițiilor românești, Ionuț Fintoiu a achiziționat în timp și alte ii autentice, fiecare piesă având povestea ei. Mai multe informații despre iile expuse au fost oferite de coordonatorul Grupului Vocal Zavaidoc, profesorul de canto popular Valentin Grigorescu, cel care l-a descoperit și promovat pe Ionuț Fintoiu, și care a dat citire unui material transmis de inimosul colecționar.

■ „Ia Românească – haina pe care se cos suflete" s-a numit spectacolul muzical-artistic, desfășurat la mezaninul Casei Cărții, luni, 24 iunie. Manifestarea a fost organizată de Asociația Județeană Argeș „Basarab I" a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere și de Centrul Cultural Pitești, în semn de prețuire pentru Ziua Universală a Iei. Evenimentul, care a stat și sub semnul tradiționalei sărbători a Sânzienelor, a cuprins prelegeri despre semnificația zilei, precum și recitaluri de muzică populară și ușoară. Col.(rtr.) Ilie Stoica și col.(rtr.) Ion Catinca au susținut prelegeri cu tema „Elogiu pentru ia românească", iar col.(rtr.) Ion Bratu a prezentat materialul cu tema „Sânzienele, sărbătoarea de la cumpăna anului". A urmat recitalul de poezie sub genericul „Cele mai frumoase versuri dedicate iei", în interpretarea profesoarei de limba și literatura română Cornelia Ghinea și a elevei Carina Coman. Spectacolul s-a încheiat cu recitalul muzical, sub genericul „Muzică pentru suflet", oferit de col.(rtr.) Nicolae Perniu și de membri ai Trupei „Robertto", sub îndrumarea actorului Robert Chelmuș.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat joi, 27 iunie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, Simpozionul Național "Actualitatea lui Eminescu la 130 de ani de la moarte". Evenimentul, coordonat de redactorul-șef al revistei Argeș, scriitorul Dumitru Augustin Doman, a cuprins prelegeri tematice susținute de eminescologi, critici și istorici literari: Mircea Bârsilă, Mircea Coloșenco, Lucian Costache, George Ene, Nicolae Georgescu. "Luceafărul este dovada vindecării tuturor frământărilor lui Eminescu, iar poemele sale, precum Epigonii conțin elemente care dau ideea de unitate, viziune, coerența viziunii poetice. Geniu și patriot, Eminescu este receptat ca valoare supremă a spiritualității și rațiunii românești. În opera sa, nimic nu este întâmplător; Eminescu este actualist, a încercat reconstituirea unor evenimente din trecutul îndepărtat, multe din creațiile sale constituind forme de geologie spirituală, fiindcă Eminescu este viu și evoluează odată cu noi", au subliniat vorbitorii. În completare la cele spuse, cantautorul Tiberiu Hărăguș și actrița Luminița Borta au susținut recitaluri lirice închinate poetului nepereche.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat la Casa Cărții expoziția de pictură în tempera sub genericul „O altă dimensiune", de Mihaela Vîrloveanu. Născută la Pitești, autoarea a absolvit Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative, Specializarea Administrație Publică, din cadrul Universității Pitești și este profesor de economie și cultură civică. Atrasă de arta penelului din copilărie, Mihaela Vîrloveanu a urmat în anul 2015, chiar de când a început să lucreze în învățământ, cursuri de pictură, la Școala Populară de Arte din Pitești, sub îndrumarea profesorului Laurențiu Baltă. A expus pentru prima dată în anul 2016, la Biblioteca Județeană Dinicu Golescu, abordând inițial teme florale. În prezent, Mihaela Vîrloveanu practică noi stiluri, impresionist și abstract, oferindu-le celor interesați viziunea ei despre artă și aspecte ale vieții. La vernisajul expoziției „O altă dimensiune" a primit aprecieri de la profesoara și artistul plastic Elena Zavulovici, redactorul-șef al revistei literare Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu, poetul Constantin Teodor Craifaleanu, promotorul cultural Adina Perianu. „Eu nu mai pun titluri lucrărilor mele, pentru că nu vreau să limitez imaginația privitorilor, vreau doar să aștern pe pânză emoțiile și trăirile mele, în culori, semne și simboluri", spune Mihaela Vîrloveanu.

CARMEN ELENA SALUB

CELE MAI BUNE CĂRȚI PREMIATE DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN PITEȘTI

La 18 iunie, a a vut loc, la Centrul Cultural Pitești, festivitatea acordării Premiilor Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor din România pentru anii 2016, 2017 și 2018. S-au acordat premii pentru trei ani, întrucât în anii trecuți nu s-au reușit obține sponsorizări. De data aceasta, președintele filialei, criticul literar Nicolae Oprea, a reușit să facă rost de bani de premii.

Juriul, alcătuit din Mircea Bârsilă, președinte, Jean Dumitrașcu, membru, Leonid Dragomir, membru, Magda Grigore (Nicolae Oprea, pentru 2016), a acordat următoarele premii ale Filialei Pitești:

Virgil Diaconu – Cartea de poezie a anului 2016 („Atelierul de fluturi")

Amalia Elena Constantinescu – Cartea de istorie literară a anului 2016 („Ionel Teodoreanu și medelenismul").

Magda Grigore – Cartea de critică literară a anului 2016 („Biblioteci subiective. I. Scriitori argeșeni")

Ion Popescu-Sireteanu – Premiul OPERA Omnia pentru 2016, pentru întreaga operă cu care a îmbogățit cultura română.

Valentin Predescu – Cartea de poezie a anului 2017 („Dizgrații. (I). Timpul puterii vs. Puterea timpului")

Constantin T. Ciubotaru – Cartea de proză a anului 2017 („Memorii aproape oblice")

Ștefan Ion Ghilimescu – Premiul Opera Omnia pentru 2017, pentru întreaga operă cu care a îmbogățit cultura română.

Nicolae Oprea – Cartea de critică literară a anului 2018 („Printre optzeciști. După Școala de la Târgoviște")

Mihai Stan – Cartea de proză a anului 2018 („Drumul cărții. Din jurnalul unui editor")

Liliana Rus – Cartea de poezie a anului 2018 („Lina")

Calinic Argeșeanul – Premiul Opera Omnia pentru anul 2018, pentru întreaga operă cu care a îmbogățit cultura română. **(J.D.)**

La Târgul de carte din Piteşti

Primul Târg de Carte de anvergură naţională a fost deschis la Piteşti în perioada 13-16 iunie 2019 – sub genericul *Triunghiul cunoaşterii – carte, lectură, bibliotecă* -, sub egida Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu", la iniţiativa şi sub coordonarea directorului Octavian Mihail Sachelarie. Dintre acţiunile Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România în cadrul târgului – pe lângă standul Filialei, organizat de Magda Grigore – se desprinde lansarea cărţii lui Marian Drăghici *Păhăruţul* (Ed. Junimea, 2019). Noua carte a poetului a fost prezentată de Mircea Bârsilă şi Nicolae Oprea, în dialog permanent cu autorul, care a fost îmbiat la confesiuni de laborator, încheind întâlnirea cu cititorii cu un recital poetic atrăgător în stil propriu. De menţionat că la acest prim salon piteştean al cărţii, alături de editurile oraşului, au participat câteva dintre cele mai importante edituri din ţară: Polirom, Curtea Veche, Eikon, Niculescu ş.a.

Periplu estival în căutarea Omului de Aur...

(urmare din p. 32)

De ce, la Balaton, bulevardul Petofi Sandor se încrucişează cu strada Jokai Mor? O ipoteză

Soţii Jókai au avut cinci copii, dintre care cel mai mic, Mór, s-a născut la Komarom, în ziua de 18 februarie 1825. Era plăpând şi bolnăvicios dar, cu toate acestea, s-a dovedit a fi un elev strălucit. Tătăl său moare pe când avea 12 ani şi Mór va fi luat sub aripa ocrotitoare a logodnicului surorii sale, profesor la liceul din localitate.Termină, apoi, studiile la colegiul din Papa unde se intâlneşte cu Petőfi Sándor. Au fost împreună în societatea de lectură a şcolii. În acea vreme, Petőfi credea că o să ajungă un actor faimos iar Jokai - un pictor faimos. La sfârşitul anului şcolar, profesorii lor, mult mai intuitivi decât ei, îi premiază pe amândoi pentru lucrările lor de literatură. Petőfi scrisese o baladă iar Jókai - o nuvelă. Peste vară, Sándor îl vizitează pe Mór, la Komarom, unde petrec, împreună, câteva zile de vacanţă. Nu s-a legat, atunci, o mare prietenie. Unul era excentric, celălat se dovedea a fi un june cam închis în sine. După colegiu, Mór se înscrie la Facultatea de drept din Kecskemet şi, în paralel, începe să fie atras de baluri şi conversaţii de salon. Redactează o revistă literară, scrie de toate pentru toţi şi joacă în piese. O dramă în versuri e propusă Teatrului Naţional şi Petőfi, aflat în turneu cu o trupă ambulantă, îi da o mână de ajutor transcriind piesa cu mâna lui. Această colaborare, între autor & copist, îi apropie pe cei doi pentru totdeauna. Drama are succes şi asta hotărăşte destinul autorului pentru următorii 60 de ani. Mór (Moritz, la naştere, Mauriciu, în limba noastră) termină Dreptul în 1844, devine avocat practicant în Komarom şi în anul următor pleacă la Pesta. Obţine diploma de avocat plin, în 1866, e angajat într-un proces, îl câştigă şi cu acest mare succes juridic pune capăt meseriei sale de om al legii.Era hotărât să se dedice literelor. Îl caută pe d. Petőfi, care ajunsese un poet cunoscut şi redactor la „Revista de modă din Pesta". Generos, poetul îl introduce în cercurile literare ale timpului, îl publică şi îl prezintă elogios. Ba chiar îi şi dedică poezia „Către un tânăr scriitor"...

Dragostea în vremea Revoluţiei

Când Petőfi se însoară cu dra Szendrei Julia, Jókai se mută în locuinţa tinerilor căsătoriţi. Nu era un „menage a trois" deşi Petőfi recunoaşte că „ceea ce simt eu pentru Jokai nu e la drept vorbind prietenie, nici dragoste frăţească ci poate un amestec din amândouă". În 1846, cei doi fondează „Societatea celor zece". Ziua de 15 martie 1848 îi găseşte, pe poet şi pe scriitor, în fruntea revoluţiei. Răzvrătiţii ocupă o tipografie unde pot multiplica, în tiraj de masă, Proclamaţia redactată de Jókai şi poezia lui Petőfi legată de eveniment. Acţiunea, consideră ei, e o primă manifestare a libertăţii presei. Cu ocazia revoluţiei, Jókai o cunoaşte pe frumoasa actriţă Laborfalvi Roza şi e vorba de o dragoste furtunoasă, declanşată la prima vedere. Pe 15 martie se cunosc, în aceaşi zi se şi logodesc. Toţi sunt împotriva acestei legături sentimentale: şi mama sa şi prietenul său, Petőfi. Poate că şi părţile adverse aveau dreptatea lor: Roza era cu opt ani mai mare decât junele Mor. Dar lui Jókai nu-i pasă de nimeni şi de nimic, drept pentru care o şi ia de nevastă. Mai târziu, în 1867, la sugestia cumnatului său, medicul balneolog István Huray, a cumpărat un teren în spatele Bisericii Rotunde din Balatonfüred, pe care a construit o vilă. Acolo, scriitorul s-a mutat definitiv, în 1871, împreună cu soţia lui, Róza. Aerul din jurul lacului l-a ajutat pe scriitor să-şi revină de pe urma unei bronşite severe care îl supăra de multă vreme. Dar să nu anticipăm pentru că...

Trăim în miezul unui ev aprins/ Şi-i dăm a-nsufleţirii noastre vamă...

În timpul Revoluţiei, Jókai Mór se întovărăşeşte cu Kossuth Lajos şi cheamă poporul la luptă. E urmărit de poliţia imperiului şi fuge, împreună cu tot guvernul naţional, la Debrecen. Petőfi moare în bătălia de la Sighişoara în ziua de 31 iulie 1849. Avea doar 26 de ani. Anul 1849 a fost extrem de negru pentru familia lui Stefan Petrovici (tatăl său) care sfârşeşte la 21 martie, la patru zile după ce-i moare soţia. Aveau doar 58 de ani... Deşi erau certaţi, moartea poetului îl afectează profund pe Mór. Revoluţia trece prin momente dramatice. Jókai e trecut pe lista celor 32 de scriitori condamnaţi la moarte de un tribunal militar austriac. Roza e cea care îşi conduce soţul în satul Fardon, din munţii Bukk, unde stă ascuns mai multe luni. În anul 1850, revoluţionarul beneficiază de o amnistie şi se întoarce la Pesta. Înfiinţează tot felul de reviste (inclusiv de umor) pe care le scrie aproape singur. Singura publicaţie cu viaţă lungă e, inevitabil, „Patria". Ca patron de presă, e condamnat la un an de închisoare şi la 1.100 de florini amendă pentru ceea ce scrisese un colaborator. Istoria literară a constatat că Jókai a scris mult şi a scris bine. Dar îi reproşează că a fost inegal... Omul se scula în zorii zilei şi lucra până la ora 10. Ceea ce scria, la orele dimineţii, era echivalentul unei coli de tipar sau a unui capitol de roman. Nu ignoră deloc viaţa politică şi e ales, în mai multe rânduri, deputat. Mai exact, în toate legislaturile din 1863 până în 1896, când, pentru prima dată, e înfrânt în alegeri. E ales membru al Academiei iar, în 1894, i se publică o ediţie jubiliară a operelor sale într-o sută de volume. Din cele 100 de volume, trei au fost dedicate scrierilor dramatice şi două - poeziei. A scris 70 de romane, sute de schiţe şi nuvele. Lui Jókai, un roman îi lua vreo trei - patru luni din viaţă iar pe „Omul de aur" l-a dat gata în doar 8 săptămâni. Romanele le scria în foileton şi le redacta urmarea pe măsură ce ele apăreau în gazete. Scene de la revoluţia la care a participat „îl orbesc" şi, în consecinţă, le prezintă „în chipul lor divin". Românii noştri transilvăneni se regăsesc în câteva din romanele sale iar consultarea a două studii publicate la Cluj, în anul 1925 („Mauriciu Jókai"), respectiv 1935 („Jókai în Ardeal" şi „Nuvelele cu subiect românesc ale lui Jókai") ar fi pe deplin lămuritoare. (Dacă n-ar fi fost scrise în ungureşte...).

Sfârşit. Şi vesel şi trist. Ordinea e aleatorie...

Roza sfârşeşte în 1886, la vârsta de 69 de ani. După patru ani petrecuţi în singurătate, scriitorul hotărăşte să vândă vila unde a petrecut cei mai frumoşi ani din viaţă. De acolo a încercat să-şi convingă conaţionalii că doar „cu pana, cuvântul, sabia, vioara, ideea şi industria poţi schimba lumea". Casa e recuperată de stat şi, din 1954, devine „Casa- Muzeu Jókai Mór". O formulare paradoxală („Tu ştii că aceste poveşti de necrezut, care alcătuiesc baza romanelor mele, chiar dacă nu sunt verosimile, s-au petrecut") dă, peste timp, o altă înţelegere literaturii sale. Era o dedicaţie pentru Toldy Ferenc, pusă pe prima pagină a romanului său „Şi totuşi se mişcă" din 1872. Nici Dumitriţa noastră nu s-a lăsat mai prejos şi a scris, cu pixul, o altă dedicaţie, unei persoane necunoscute nouă dar apropiate de ea, pe prima pagină a volumului „Omul de Aur". La zece ani, după moartea Rozei, sfârşeşte, la 79 de ani, şi Jókai Mór. Dar să nu uităm un amănunt, poate, semnificativ: în lipsă de altceva mai bun, Mór s-a însurat pentru a doua oară, la 74 de ani, cu Nagy Bella. Voia, probabil, ca secolul XX, care bătea la uşă, să-l găsească alături de o femeie. Exemplu erotic e mereu molipsitor. La noi, Ilie Năstase o face a cincea oară la doar 72 de ani. Şi se gândeşte că ar fi timpul să aducă pe lume şi un băiat care să-l moştenească...

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că ***Argeş*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu lucrări de Ştefan Luchian

actualitate

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

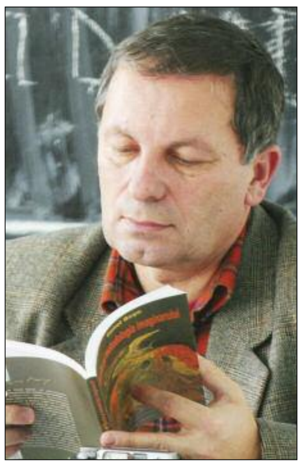
IMPORTANT! Vă puteţi abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacţia:
Piteşti,
Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Periplu estival în căutarea Omului de Aur și a Fiilor omului cu inima de piatră

În muzeu, am vrut să fotografiez câteva detalii ale încăperilor, masa unde a fost scris „Omul de aur”, bucătăria (unde se afla un ecran pe care rula, non stop, un filmuleț cu un bucătar ce prepara, sub ochii noștri, mâncărurile preferate ale scriitorului), camera de zi, voiam să știu cine erau domnișoarele, doamnele și domnii de pe pereții încărcați de poze, mai una, mai alta. N-am apucat să fac decât două poze că două doamne supraponderale, îmbrăcate în negru ca să pară mai suple, au și sărit, într-un duet grotesc, cu gura pe mine.

„Pentru că mi-ai umplut universul copilăriei și pe cel al adolescenței cu cărți, jucării, soare, iubire și vise, punând un număr însemnat de cărămizi la construcția omului care sunt acum, primește aceste mici daruri (locul din sufletul meu l-ai primit demult, demult) în care eu încerc să pun și vise, și locuri, și soare, și iubire... Dumitrița” Cine este Dumitrița și unde a scris dumneaei aceste bine simțite rânduri o să vă dezvăluim abia la sfârșit. E o vară toridă, mercurul din termometre își face de cap, toate se mișcă ca-ntr-un film cu încetinitorul, așa că aveți puțintică răbdare.

Ce caută neamțul în Bulgaria și italianul în Ungaria...

Am fost, pe la începutul acestei veri, într-un fel de city break într-o fostă localitate minieră din Ungaria, înfrățită cu Petroșaniul, (o localitate aflată și ea cam în aceeași situație dramatică), pentru a marca cei 20 de ani de la semnarea protocolului de înfrățire. Făceam parte dintr-o delegație oficială și am asistat la festivitățile respective, marcate de recitaluri de pian și canto, susținute de talentații copii români de la școala “I.Gh. Duca” și pigmentată de o suită de dansuri populare executate de la fel de hărăziții adolescenți maghiari. La masa comună, am stat lângă consortul d-nei primar, un italian venit în pusta maghiară tocmai de pe coasta Adriaticii. În urmă cu câțiva ani, o delegație din orașul său a venit în Ungaria, într-o primă vizită de curtoazie, în vederea semnării unui acord de înfrățire. Giancarlo era consilier local și nu prea avea chef să facă această călătorie. Primarul său i-a zis că dacă nu vine el, nu va merge nici dumnealui așa că toată călătoria era pe cale să fie compromisă. În cele din urmă, eroul nostru a cedat insistențelor întâiului cetățean din urbea sa și au plecat, împreună, spre Ungheria. Patron al unei mici întreprinderi de pantofi de lux, omul a văzut în acea călătorie și o nesperată oportunitate de a face afaceri cu Estul. Întrucât toată delegația noastră stătea într-un singur traducător oficial, mi-am luat soarta în propriile-mi mâini și am conversat cu signor G. pre limba lui. Fiind un om cu simțul umorului, ne-am împrietenit repede. Așa cum Caragiale se întreba (pe bună dreptate!) ce caută neamțul în Bulgaria, am fost curios să aflu ce caută un italian, singur, tocmai în pusta maghiară. Cum a cucerit-o pe d-na Primar?, în ce limbă s-au înțeles ? au fost primele mele nedumeriri. „La începutul poveștii a fost, inevitabil, nevoie de translator. Dar respectivul n-a reușit deloc să redea, în mod convingător, și sentimentul subliminal pornit din inima domnișoarei primar” Nu italienii au inventat sintagma „Tradutore, traditore!”? Știau ei ce știau... Așa se face că, în cele din urmă, facebook-ul și google translate-ul fac (fuck?) minuni acolo unde interpretul dă greș. La întoarcerea acasă, italianul a postat pe rețeaua de socializare câteva poze din călătorie și unguroaica i-a răspuns, trimițându-i o inimioară roșie ca focul. “A fost un prim semn că mă place, deși în Ungaria nu mi-a dat de înțeles acest lucru”. „Și ce-ai făcut, ai învățat ungurește? Mi se pare o limbă teribil de greu de învățat pentru noi, cei din ginta latină...”, am insistat eu. „N-am fost în stare s-o învăț până acum deși d-na primar m-a trimis la școală cu profesori care și-au dat tot interesul. În schimb, a învățat ea limba italiană...” Înfrățirea cu pricina nu s-a încheiat atunci. Erau, la început, câteva nepotriviri de caracter... Dar s-a făcut mai târziu, după ce italianul a devenit, oficial, soțul doamnei primar. Acum, Giancarlo și-a mutat afacerea din Italia în Ungaria și face un export masiv de papuci în Rusia. Cu banii jos, la livrarea mărfii...

În căutarea Omului de aur. Preliminarii

După discuțiile oficiale, gazdele ne-au organizat o plimbare cu vaporașul, pe lacul Balaton. Înainte de a ne îmbarca, am văzut că pe unul din vasele lor cu gabarit moderat scria, cu litere mari, „JóKAI”. „E vorba de Jókai Mór, scriitorul?”, l-am întrebat pe d. Pupuko, translatorul nostru. „Da, de el e vorba și are o casă memorială chiar aici, în stațiune....” „Nu mă duci până la ea?” „Ba da, dar stai că trebuie, prima dată, să schimb niște euro în forinți că doar așa îmi decontează primăria cheltuielile”. Operația asta a durat peste măsură de mult pentru că toate casele de schimb voiau să facă schimbul dar fără să elibereze vreo chitanță. Eu n-am mai avut răbdare să colindăm, la nesfârșit, stațiunea ca să găsim acea casă de schimb care ar fi eliberat și chitanțe justificative. Drept pentru care am oprit calvarul și l-am întrebat pe amicul meu cam pe unde e casa. “Nu departe de locul unde am parcat mașinile...”, mi-a zis el. Am plecat într-acolo. Bănuiam că am ajuns în preajma ei pentru că eram chiar pe strada Jókai Mór. În mijlocul intersecției era amplasată o movilă de piatră de înălțimea unui om care avea încrustată, pe una din părți, efigia scriitorului dar, fatalitate!, nu reușeam nicicum să dau de ea. În jur nu era țipenie de om. Am zărit, în schimb, pe acea stradă pustie, toropită de soarele amiezii, o mașină parcată, cu ușile larg deschise. Soarele bătea cu putere, șoferul era alungit în scaun și asculta, cu ochii închiși, o muzică discretă. Mi-am cerut scuze că-l inoportunez dar, pentru mine, era un caz de forță majoră. Îl întreb, în engleză, unde ar putea fi casa scriitorului. Ăla nici nu mă bagă în seamă, era clar că-i stricam siesta, dar de pe bancheta din spate coboară, vioi, o domnișoară blondă, frumoasă foc, care îmi dă, fericită, toate indicațiile necesare. Casa era la câțiva zeci de metri, în spatele meu, pe partea opusă dar fațada impunătorului imobil era precedată de o grădină generoasă cu gazon englezesc și trandafiri roz ce o ascundea de ochii trecătorilor. Nu mai zic că și nivelul ei era mult deasupra trotuarului. Îi mulțumesc și-n engleză și-n maghiară (cuvintele-cheie le-am învățat în copilărie într-o colonie polietnică petrileană, aflată peste drum de cartierul Evidențiaților) și profitând de ocazia că șoferul era încă inert și beat de soare, o întreb pe fromoasa domnișoară dacă Jókai e scriitorul ei preferat. “Da”, a recunoscut ea, „el e. Și Petőfi Sándor...” Am mai aflat că respectiva clădire, a cărei ferestre ofereau o generoasă panoramă a lacului, a fost construită într-un stil eclectic timpuriu, cu un hol spațios, șase camere, o bucătărie și o pivniță. În grădina din față au fost cultivate soiuri rare de trandafiri, iar în spatele clădirii se afla o livadă pe care o îngrijea, după ora 10, chiar Jókai personal. Scriitorul stătea toată vara la mare (e vorba de marea lor interioară) și abia toamna târziu se muta la Pesta.

A fost o vreme când cărbunele mișca lumea. Nu și inimele unor femei cu inimă de piatră...

La Balaton, strada principală Petőfi Sándor se intersectează, inevitabil, cu ulița Jókai Mór cam în dreptul casei pe care o căutam. Am aflat mai târziu că era logic să fie așa și nu altfel. Nu aveam prea mult timp la dispoziție, urma să plecăm într-o jumătate de oră. Plătesc biletul de intrare (1600 de forinți) și întreb dacă există un ghid care să vorbească și o altă limbă decât ungurește. Domnișoara de la ghișeu îmi zice, amabil, că nu există dar îmi dă un carton tras în țiplă, format A4, care conținea informații despre casă, în englezește. “Nu aveți unul în plus? Aș vrea să-l cumpăr..” N-avea. Dar mi-a dat voie să-l pozez pe ambele fețe. În muzeu, am vrut să fotografiez câteva detalii ale încăperilor, masa unde a fost scris „Omul de aur”, bucătăria (unde se afla un ecran pe care rula, non stop, un filmuleț cu un bucătar ce prepara, sub ochii noștri, mâncărurile preferate ale scriitorului), camera de zi, voiam să știu cine erau domnișoarele, doamnele și domnii de pe pereții încărcați de poze, mai una, mai alta. N-am apucat să fac decât două poze că două doamne supraponderale, îmbrăcate în negru ca să pară mai suple, au și sărit, într-un duet grotesc, cu gura pe mine. „No photo!”, „No photo!”, strigau alea ca disperatele. Degeaba le-am explicat că aș vrea să scriu un reportaj (minunat) despre casa scriitorului lor. Au fost de neînduplecat. Așa că, după vreun sfert de oră, am plecat cu mâna goală... În principiu, povestea noastră ar trebui să se sfârșească aici. Dar... M-am gândit la bunii mei amici din colonia noastră petrileană, la Laczi, la Joji, la Rachela, la Pipi, la Gyusi, la Moanți, la Eci și la „Băieții de pe strada Pal” cu care ne întâlneam, zi de zi, în parcul „Dr. Petru Groza” din Petrila, unde ne jucam, împreună, de dimineața până-n faptul serii și mi-am zis că ei nu merită asta. Ei au fost aceia care mi-au deschis ochii pe când îi citeam doar pe ai noștri că mai există și alții pe care ar merita să-i băgăm în seamă. Și Scriitori, și Eroi. Așa i-am cunoscut pe banditul Față Neagră ce acționa prin părțile noastre transilvane, fiind ziua – boier respectabil iar noaptea – haiduc nemilos, pe Timar, Omul de aur, pe Tereza și pe fiica ei, Noemi, două femei voluntare care nu voiau să mai audă de medic, preot, judecător sau primar, pe acea Insulă a nimănui. “La noi nu sunt nici episcopi, nici agenți electorali, nici miniștri și, implicit, nici bani”. Am suferit alături de doamna Zofi, de Athalie și de femeia de la „Marianostra”. Am evadat împreună având-o în gând pe Sfânta Varvara, pe insulițele Jiului, așa cum eroii Omului de Aur au întemeiat o țară idilică și utopică, a lor și numai a lor, pe o insulă uitată din imensitatea unui fluviu care ne traversa țările. Așa am aflat că oamenii au, fiecare, o misiune a lor și că, fără nicio îndoială, cărbunele e cel care mișcă lumea. Toți eram convinși că lumea se mai mișcă datorită minerilor Petrilei și-ai Văii. (E clar, eram mult mai proști pe-atunci...) Că „Diamantele negre” se aflau chiar sub pământul pe care-l călcam, că „Fiii omului cu inima de piatră” trebuie să fie asemeni poetului care, murind, poate nici nu a căzut de pe Pământ. „Poate că în urma unei noi rotiri a Pământului îl vom vedea din nou scânteind, tunând asupra capetelor noastre...” Pe atunci nu înțelegeam de ce zicea Autorul că “Romancierul e un om care, cunoscând, sfârșitul unei povestiri, poate să ghicească întreaga poveste...” Ca să fiu sincer nici acum nu mi-e foarte clar ce-a vrut să zică respectivul...

Omul de aur de la Poșta veche

M-am întors acasă și ai mei au constatat că eram cam întors pe dos. I-am căutat în biblioteca mea (organizată relativ haotic) pe „Omul de aur” și pe „Fiii omului cu inimă de piatră”. Deși erau niște cărți pe care le vedeam în fața ochilor, nu reușeam să dau de ele. Știam că au apărut în faimoasa *Bibliotecă pentru toți* și că, în plus, aveau coperți semnate de graficianul N. Claudiu, un fost maestru care ne îndruma pașii pe când credeam, și unii și alții, că umorul grafic poate ține loc de cuvânt. După câteva încercări nereușite, m-am dat bătut și am pornit spre fosta poștă din centrul orașului nostru. La umbra falnicei și inutilei clădiri își fac veacul, acum, trei buchiniști: doi domni și o doamnă. Toți mă cunosc și toți vor să mă îmbie, când trec prin dreptul lor, cu vechiturile lor de ultimă oră. Acum am abordat-o direct pe doamna buchinistă și, înainte de a-mi prezenta oferta ei, i-am zis: „Îl caut pe Omul de aur!” Ea se uită în ochii mei și-mi zice: „Dar Fiii omului cu inimă de piatră nu vă interesează? Luați-le pe amândouă, vă costă doar 10 lei”. Am bătut palma și am început, imediat, documentarea...

(continuare în p. 31)

reportaj